

ספר שופטים

הכנה לחידון תנ"ך

טקסט הספר לפי חלוקה לנושאים
לפני כל נושא – שם הנושא ולבסוף סיכום הפסוקים
שאלות ותשובות בסוף כל פרק להבנת הפרק

כתיבה ועריכה: מאיר אביטן

מבנה ספר שופטים

- פרק א** - הורשת הארץ (כיבוש ואי כיבוש) לאחר מות יהושע
- פרק ב** - תוכחה לישראל ומאפייני תקופת השופטים
- פרק ג** - מאפייני תקופת השופטים ותיאור מטרה נוספת להשאת הגויים בארץ
- פרק ד** - מלחמת דבורה וברק ביבין מלך כנען ובסיסרא שר צבאו
- פרק ה** - שירת דבורה
- פרק ו** - גדעון נשלח להושיע את ישראל מיד מדין
- פרק ז** - ברירת הלוחמים בעין חרוד ומלחמת גדעון במדיין
- פרק ח** - תגובות גדעון למעשי אפרים, אנשי סוכות ופנואל והריגת מלכי מדין
- טבלה מסכמת** : מעגל החטא , העונש והמושיע ם
- פרק ט** - המלכתו של אבימלך ומשל יותם
- פרק י** - השופטים תולע ויאיר ושעבוד ישראל לבני עמון
- פרק יא** - יפתח הגלעדי
- פרק יב** - מלחמת חפתח האנשי אפרים ושלושת השופטים הבאים
- פרק יג** - הבשורה על הולדת שמשון וההוראות הנלוות לכך
- פרק יד** נישואי שמשון , מפלת האריה וחידת שמשון
- פרק טו** - **שועלי** שמשון והכאת הפלשתים בלחי החמור
- פרק טז** - שמשון ודלילה ונקמת שמשון האחרונה
- טבלה מסכמת** : כלל השופטים ופעולותיהם
- פרק יז** - פסל מיכה
- פרק יח** - בני דן , נחלה ופסל מיכה
- פרק יט** - פילגש בגבעה
- פרק כ** - מלחמת ישראל בבנימין
- פרק כא** - שבועת ישראל ופתרונה

שופטים פרק א

הורשת הארץ (כיבוש ואי כיבוש) לאחר מות יהושע

כיבושי שבטי יהודה ושמעון לאחר מות יהושע (א- ז)

א ויהי, אחרי מות יהושע, וישאלו בני ישראל, ביהוה לאמר: מי יעלה לנו אל-הפנעני בתחלה, להלחם בו. ב ויאמר יהוה, יהודה יעלה: הנה נתתי את-הארץ, בידי ג ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגרלי, ונלחמה בפנעני, והלכתי גם-אני אתך, בגורלך; וילך אתו, שמעון. ד ויעל יהודה, ויתן יהוה את-הפנעני והפרזי בידם; ויכוסו בבזק, עשרת אלפים איש. ה וימצאו את-אדני בזק, בבזק, וילחמו, בו; ויכו, את-הפנעני ואת-הפרזי. ו וינס אדני בזק, וירדפו אחריו; ויאחזו אותו--ויקצצו, את-בהנות ידיו ורגליו. ז ויאמר אדני-בזק, שבעים מלכים בהנות ידיהם ורגליהם מקצצים היו מלקטים תחת שלחני--כאשר עשיתי, כן שלם-לי אלהים; ויביאהו ירושלים, וימת שם. {פ} ח וילחמו בני-יהודה, בירושלם, וילפדו אותה, ויכנה לפי-חרב; ואת-העיר, שלחו באש. ט ואחר, ירדו בני יהודה, להלחם, בפנעני--יושב החר, והנגב והשפלה. י וילך יהודה, אל-הפנעני היושב בחברון, ושם-חברון לפנים, קרית ארבע; ויכו את-ששי ואת-אחימן, ואת-תלמי: .

המלחמות בבזק, בירושלים ובחברון. את העיר ירושלים לכדו ושרפו באש, אך לא הצליחו להוריש

את היבואי מהאזור בירושלים בו ישב, כמסופר ביהושע טו, יג-טז.

כיבוש קרית ספר (י"א- ט"ו):

יא וילך משם, אל-יושבי דביר; ושם-דביר לפנים, קרית-ספר. יב ויאמר כלב, אשר-נכה את-קרית-ספר ולקדה--ונתתי לו את-עכסה בתי, לאשה. יג וילקדה עתניאל בן-קנוז, אחי כלב הקטן ממנו; ויתן-לו את-עכסה בתו, לאשה. יד ויהי בבואה, ותסיתתהו לשאל מאת-אביה השדה, ותצנח, מעל החמור; ויאמר-לה כלב, מה-לך. טו ותאמר לו הבה-לי ברכה, כי ארץ הנגב נתתני, ונתתה לי, גלת מים; ויתן-לה כלב, את גלת עלית, ואת, גלת תחתית. {פ}

כלב אמר כי מי שילכוד את קרית ספר יקבל את בתו עכסה לאשה. עתניאל בן קנז לכדה וקבל את

עכסה בת כלב לאשה. עכסה אמרה לאביה כי קבלו שטח יבש ובקשה שיוסיף לנחלתם "גולות"

(מעיינות) מים וקבלה את גולות עילית ואת גולות תחתית. פרשה זו חזרה ונשנתה כאן לאחר

שהוזכרה ביהושע ט"ו, יג-יט.

עזרת יהודה לשמעון בכיבושיו (ט"ז- כ"א):

טז ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים, את-בני יהודה, מדבר יהודה, אשר בנגב ערד; וילך, וישב את-העם. יז וילך יהודה, את-שמעון אחיו, ויכו, את-הפנעני יושב צפת; ויחרימו אותה, ויקרא את-שם-העיר חרמה. יח וילפד יהודה את-עזה ואת-גבולה, ואת-אשקלון ואת-גבולה, ואת-עקרון, ואת-גבולה. יט ויהי יהוה את-יהודה, וירש את-החר: כי לא להוריש את-יושבי העמק, כי-רכב ברזל להם. כ ויתנו לכלב את-חברון, כאשר דבר משה; ויורש משם, את-שלשה בני הענק. כא ואת-היבואי ישב ירושלים, לא הורישו בני בנימן; וישב היבואי את-בני בנימן, בירושלם, עד, היום הזה. {פ}

- בני קיני חותן משה עלו מיריחו "עיר התמרים" לשבת עם יהודה.
- יהודה הלכו להילחם עם שמעון וכבשו את צפת (בדרום), עזה, אשקלון, עקרון ואזוריהן. יהודה הורישו את אזור החר אך לא את אזור העמק, שם היה לכנענים יתרון עם רכב הברזל שלהם.
- כלב בן יפונה קבל את חברון כאשר הובטח לו. פרשה זו חזרה ונשנתה כאן לאחר שנזכרה ביהושע י"ד, ו-טו, ט"ו, יג-יז

לכידת בית אל ע"י בית יוסף (אפרים, מנשה ובנימין) (כ"ב- כ"ו):

כב וַיַּעֲלוּ בֵּית-יוֹסֵף גַּם-הֵם, בֵּית-אֵל; וַיַּהֲוֶהוּ, עִמָּם. **כג** וַיִּתְּרוּ בֵּית-יוֹסֵף, בְּבֵית-אֵל; וְשֵׁם-הָעִיר לְפָנִים, לֹוּ. **כד** וַיִּרְאוּ, הַשְּׂמֵרַיִם, אִישׁ, יוֹצֵא מִן-הָעִיר; וַיֹּאמְרוּ לוֹ, הֲרֵאֲנוּ נָא אֶת-מְבוֹא הָעִיר, וְעֲשִׂינוּ עִמָּךְ, חֶסֶד. **כה** וַיִּרְאֵם אֶת-מְבוֹא הָעִיר, וַיִּכְּפוּ אֶת-הָעִיר לְפָנֵי-חָרֵב; וְאֶת-הָאִישׁ וְאֶת-כָּל-מִשְׁפַּחְתּוֹ, שָׁלְחוּ. **כו** וַיִּלְךְ הָאִישׁ, אַרְצָ חֲתָנָיו; וַיָּבֹן עִיר, וַיִּקְרָא שְׁמָהּ לֹוּז--הוּא שְׁמָהּ, עַד הַיּוֹם הַזֶּה. {פ}

- בית יוסף תרו את האזור לפני שעלו עליו למלחמה ("ויתירו בית יוסף").
- הם לא מצאו את פתח העיר, ולכן נעזרו באדם שראו יוצא מהעיר והבטיחו לו כי יעשו עמו חסד אם יראה להם את מבוא העיר.
- האיש מבית אל, שנקראה לפניו לוז, הראה להם את פתח העיר וישראל מילטו אותו ואת משפחתו מגורל העיר.
- האיש מבית אל/ לוז בנה עיר באזור לבנון שאותה קרא בשם עירו לוז.

השבטים מתרשלים בהורשת הכנעני (כ"ז- ל"ו):

כז וְלֹא-הוֹרִישׁ מְנַשֶּׁה, אֶת-בֵּית-שָׁאן וְאֶת-בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת-תַּעֲנָךְ וְאֶת-בְּנֹתֶיהָ, וְאֶת-יוֹשֵׁב (יוֹשְׁבֵי) דוֹר וְאֶת-בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת-יוֹשְׁבֵי יְבֻלְעָם וְאֶת-בְּנֹתֶיהָ, וְאֶת-יוֹשְׁבֵי מַגְדוֹ וְאֶת-בְּנוֹתֶיהָ; וַיּוֹאֵל, הַכְּנַעֲנִי, לְשֵׁבֶת בְּאֶרֶץ הַזֹּאת. **כח** וַיְהִי כִי-חִזַּק יִשְׂרָאֵל, וַיִּשָּׂם אֶת-הַכְּנַעֲנִי לְמַס; וְהוֹרִישׁ, לֹא הוֹרִישׁוּ. {ס}

כט וְאֶפְרַיִם לֹא הוֹרִישׁ, אֶת-הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגִזְר; וַיִּשָּׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ, בְּגִזְר. {ס}

ל זְבוּלוֹן, לֹא הוֹרִישׁ אֶת-יוֹשְׁבֵי קֶטְרוֹן, וְאֶת-יוֹשְׁבֵי נְהַלל; וַיִּשָּׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ, וַיְהִיוּ לְמַס. {ס}

לא אֲשֶׁר, לֹא הוֹרִישׁ אֶת-יֹשְׁבֵי עֶפְרָה, וְאֶת-יוֹשְׁבֵי צִידוֹן; וְאֶת-אֲחֻלָּב וְאֶת-אֲכֻזִּיב וְאֶת-חֶלְבָה, וְאֶת-אֶפְיָק וְאֶת-רַחֵב. **לב** וַיִּשָּׁב, הָאֲשֶׁרִי, בְּקִרְבֵּי הַכְּנַעֲנִי, יֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ: כִּי, לֹא הוֹרִישׁוּ. {ס}

לג נַפְתָּלִי, לֹא-הוֹרִישׁ אֶת-יֹשְׁבֵי בֵּית-שָׁמֶשׁ וְאֶת-יֹשְׁבֵי בֵּית-עַנְתַּי, וַיִּשָּׁב, בְּקִרְבֵּי הַכְּנַעֲנִי יֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ; וַיִּשָּׁבֵי בֵּית-שָׁמֶשׁ וּבֵית עַנְתַּי, הָיוּ לָהֶם לְמַס. **לד** וַיִּלְחֲצוּ הָאֲמֹרִי אֶת-בְּנֵי-דָן, הַהָרָה: כִּי-לֹא נָתְנוּ, לְרֵדֶת לְעַמֶּק. **לה** וַיּוֹאֵל הָאֲמֹרִי לְשֵׁבֶת בְּהַר-חֶרֶס, בְּאֵילוֹן וּבְשַׁעֲלָבַיִם; וַתִּכְבַּד יַד בֵּית-יוֹסֵף, וַיְהִיוּ לְמַס. **לו** וּגְבוּל, הָאֲמֹרִי, מִמַּעַלָּה, עַקְרָבַיִם--מִהַסְּלַע, וּמִמַּעַלָּה. {פ}

שבטי מנשה, אפרים, זבולון, אשר, נפתלי ודן לא הורישו את הכנענים כמו שהיה עליהם לעשות, וזאת למרות שהיו חזקים מהם, דבר המתבטא בכך שהם שמו את הכנענים למס. התוצאה היתה שהכנענים המשיכו לשבת בקרב השבטים הללו.

שאלה	תשובה
<p>1 א' שבטי ישראל לאחר מות יהושע</p> <p>א. פרק א' בספר שופטים מתאר מפנה לרעה שחל לאחר מות יהושע. תאר מי היו השבטים שעדיין הלכו בדרכו של יהושע ומי היו השבטים שלא הלכו בדרכו, ובאיזה אופן הלכו הראשונים בדרכו ואילו האחרונים התרשלו בחובתם.</p> <p>ב. צטט פסוקים אחדים מתוך הפרק המראים כי בני ישראל לא סיימו את הורשת הגויים מהארץ למרות שהיו (ישראל) חזקים מהם.</p> <p>ג. צטט פסוק אחד מתוך פרק ב' המראה כי בני ישראל קיבלו תוכחה על התנהגותם המתוארת בפרק א'.</p>	<p>א. שבטי יהודה, שמעון ויוסף הלכו בדרך יהושע. הדבר בא לביטוי בכך שהם המשיכו לכבוש את הארץ ולהוריש את הגויים ככל יכולתם.</p> <p>שבטי מנשה, אפרים, זבולון, אשר, נפתלי ודן לא הלכו בדרך יהושע. (אם כי מנשה ואפרים החלו בדרך יהושע, שכן הם נכללים בשבטי יוסף). הדבר התבטא בכך שהם התרשלו בהורשת גויי הארץ (למרות שהיו חזקים מהם ושמו אותם למס).</p> <p>ב. "ויהי כי חזק ישראל וישם את הכנעני למס והוריש לא הורישו" (כ"ח), "ותכבד יד בית יוסף ויהיו למס" (ל"ה).</p> <p>ג. "ויעל מלאך ה'... ויאמר... ואתם לא תכרתו ברית ליושבי הארץ הזאת... ולא שמעתם בקולי, מה זאת עשיתם" (ב', א-ב).</p>
<p>2 א'</p> <p>במקום נוסף בספר שופטים נזכר כי ה' אמר שיהודה יעלה בתחילה. ציין היכן נאמר הדבר ובאיזה הקשר נאמר.</p>	<p>שופטים כ', יז- יח: בני ישראל התכוננו למלחמה בבנימין בעקבות מעשה פילגש בגבעה, ושאלו בה' "מי יעלה לנו בתחילה למלחמה עם בני בנימין" (כפי ששאלו "מי יעלה לנו אל הכנעני בתחילה להלחם בו") "ויאמר ה' יהודה בתחילה".</p>

<p>3 א' יהודה ושמעון ובני הקיני</p>	<p>א. "ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה בכנעני" ... (ג). צטט פסוק המראה כי קרבנתם של שני שבטים אלה נזכרת כבר בספר יהושע. ב. 1. מיהם בני קיני חותן משה ומה מסופר עליהם בפרק זה? 2. ציין שלושה מקומות, מהם שניים בספר שמות ואחד בספר במדבר, בהם נזכר חותן משה, וכתוב באיזה שם מכנה אותו הכתוב בכל אחד מהמקורות הללו ובאיזה הקשר נזכר חותן משה בכל אחד מהם.</p>
<p>4 א' כלי</p>	<p>א. יריחו נזכרה בפרק זה בשם עיר התמרים. ציין שמות של עוד ארבע ערים הנזכרות בפרק זה בשני שמות שונים, ומהו המקור לעובדה כי ניתנו להן שני שמות? ב. 1. מהו האזור הטופוגרפי בו היה קשה יותר לבני ישראל להלחם ביושבי הארץ, ומדוע? 2. ציין אירוע בספר יהושע בו נזכר כי אזור טופוגרפי זה היה קשה לכיבוש מאותה הסיבה הנזכרת בפרק זה.</p>
<p>5 א' כיבוש בית אל</p>	<p>א. תאר בקצרה את כיבוש העיר בית אל. ב. במה דומה כיבוש בית אל לכיבוש יריחו?</p>
<p>א. יהושע י"ט, א, ט: "ויצא הגורל השני לשמעון... ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה... מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון כי היה חלק בני יהודה רב מהם וינחלו בני שמעון בתוך נחלתם". ב. 1. בני קיני חותן משה הם צאצאיו של יתרו חותן משה. מסופר עליהם שישבו בעיר התמרים, היא יריחו, ובזמן כיבוש יהודה עלו מעיר התמרים וישבו עם יהודה במדבר יהודה אשר בנגב ערד. 2. חותן משה נזכר בשמות ב' ו-ג' ככהן מדין, בשם <u>רעואל</u> כשעזר משה לבנותיו מפני הרועים, ובשם <u>יתרו</u> כשרעה "את צאן יתרו חותנו" וכששב אל יתרו חותנו לאחר מעמד הסנה כדי להודיעו על שובו למצרים. לאחר מכן נזכר יתרו בבואו אל משה למדבר (שמות י"ח). בספר במדבר נזכר חותן משה כ"<u>חובב בן רעואל המדיני</u>" אשר ממנו בקש משה לבוא עם ישראל אל ארצם (במדבר י', כט-לב).</p>	
<p>א. חברון – קרית ארבע, דביר – קרית ספר בית אל – לוז, צפת – חרמה. הסיבה שמופיעים שני שמות לערים הללו היא: בשלושת הראשונים השם השני הוא השם הקדום (והמשיך השם הקדום להתקיים לגבי מצודת העיר [החלק הישן של העיר]). במקרה של צפת שונה שמה לשם חרמה לאחר שיהודה ושמעון נלחמו בה והחרימוה. ב. 1. לבני ישראל היה קשה יותר להלחם בעמק כי לכנענים היה רכב ברזל (הקשה לשימוש בה, אך ניתן לשימוש מאסיבי בעמק). (פסוק י"ט). 2. יהושע י"ז, יד-יח: בני יוסף טענו כלפי יהושע שהם צריכים שטח רב יותר כי הם רבים. יהושע הציע שיכשירו את שטח היערות שבנחלתם ליישוב. בני יוסף טענו ששטח זה אינו מספיק, ואילו את העמק אי אפשר להוריש כי לכנענים רכב ברזל, אך יהושע טען שהם חזקים מספיק לעשות את שני הדברים: להכשיר את היערות ולהוריש את הכנעני שבעמק.</p>	
<p>א. הקושי בכיבוש העיר היה שלמרות שתרו מסביבה ("ויתירו בית יוסף בבית אל") לא מצאו מהיכן להיכנס אליה. תוך כדי בדיקה ראו מישהו יוצא מהעיר והבטיחו לעשות עמו חסד אם יראה להם את מבוא העיר. האיש הראה להם את מבוא העיר וכך נמלט עם משפחתו מגורל יושביה שהוכו בידי בני יוסף. (אותו איש בנה מצפון לארץ ישראל עיר בשם לוז על שם עיר מולדתו). ב. כיבוש בית אל דומה לכיבוש יריחו בכך שהיתה לישראל עזרה ע"י אדם אחד מבפנים, שאתו עשו חסד בעבור עזרה זו.</p>	

שופטים ב

תוכחה לישראל ומאפייני תקופת השופטים

תוכחת מלאך ה' שעלה מן הגלגל אל הבוכים (א'- ה'):

א ויַעַל מִלְאָךְ-יְהוָה מִן-הַגִּלְגָל אֶל-הַבְּכִים {פ} וַיֹּאמֶר אֲעֵלֶה אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאָבִיָא אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּיִכֶם וְאָמַר לֹא-אֶפְרַי בְּרִיתִי אֶתְכֶם לְעוֹלָם. ב וְאַתֶּם לֹא-תִכְרְתוּ בְרִית לַיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם תִּתְצוּן וְלֹא-שִׁמְעַתֶם בְּקוֹלִי מֵה-זֹאת עֲשִׂיתֶם. ג וְגַם אֶמְרָתִי לֹא-אֶגְרֹשׁ אֹתְכֶם מִפְּנֵיכֶם וְהָיוּ לְכֶם לְצַדִּיקִים וְאֵלֵהֶם יְהִיוּ לְכֶם לְמוֹקֵשׁ. ד וַיְהִי כַדְבָר מִלְאָךְ יְהוָה אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאֲלוּ הָעָם אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכּוּ. ה וַיִּקְרָאוּ שָׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא בְּכִים וַיִּזְבְּחוּ-שָׁם לַיהוָה. {פ}

מלאך ה' עלה מן הגלגל אל הבוכים (ע"פ חז"ל מדובר בבניא ולא במלאך ממש, והיה זה פנחס). המלאך הוכיח את ישראל על כך ש: 1. לא שמעו בקול ה' לא לכרות ברית ליושבי הארץ. 2. לא שמעו בקול ה' לשבור ולהרוס את הע"ז של גויי הארץ. העונש: ה' לא יוסיף לגרש את הגויים מפני ישראל והגויים יהיו להם למוקש. תגובת העם: העם נשאו קולם בבכי ועל כן קראו למקום בשם "בוכים" וזבחו שם לה'.

חזרה לתיאור תקופת יהושע שאחרי הכיבוש וההתנחלות (ו'- י'):

ו וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֶת-הָעָם וַיִּלְכוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ לְרִשֵׁת אֶת-הָאָרֶץ. ז וַיַּעֲבְדוּ הָעָם אֶת-יְהוָה כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָאָרִיכוּ יָמִים אַחֲרָי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֶת כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגְּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל. ח וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן-מָאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים. ט וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבּוֹל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת-חָרָס בְּהַר אֶפְרַיִם מִצְפּוֹן לְהַר-גֵּעֵשׁ. י וְגַם כָּל-הַדּוֹר הַהוּא נֹאֲסָפוּ אֶל-אַבוֹתָיו וַיִּקָּם דּוֹר אַחֵר אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אֶת-יְהוָה וְגַם אֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל. {פ}

- העם עבדו את ה' כל ימי יהושע והזקנים שהאריכו ימים אחריו, "אשר ראו את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה לישראל".
- יהושע מת בגיל מאה ועשר שנים ונקבר בנחלתו בתמנת חרס.
  - תיאור זה חוזר על התיאור בסוף ספר יהושע – כ"ד, כח- לא.
- לאחר מות הזקנים קם דור אחר שלא ידעו את ה' ואת מעשיו לישראל.

תיאור התקופה שאחרי מות יהושע והזקנים (י"א- כ"ג):

יא וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיַּעֲבְדוּ אֶת-הַבַּעַלִּים. יב וַיַּעֲזְבוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם הַמוֹצִיא אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וַיִּכְעֲסוּ אֶת-יְהוָה. יג וַיַּעֲזְבוּ אֶת-יְהוָה וַיַּעֲבְדוּ לַבַּעַל וְלַעֲשֻׁתָרוֹת. יד וַיַּחֲרֹ-אֵף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם בְּיַד-שָׂסִים וַיִּשְׁסוּ אוֹתָם וַיִּמְכָּרם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם מִסָּבִיב וְלֹא-יָכְלוּ עוֹד לַעֲמֹד לִפְנֵי אוֹיְבֵיהֶם. טו בְּכָל אֲשֶׁר יָצְאוּ יַד-יְהוָה הִתְּנֶה-בָם לְרָעָה כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם וַיַּצַּר לָהֶם מְאֹד. טז וַיִּקָּם יְהוָה שְׁפָטִים וַיּוֹשִׁיעוּם מִיַּד שְׂסִיחֵם. יז וְגַם אֶל-שְׁפָטֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ כִּי זָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם סְרוּ מֵהַר מִן-הַדָּרָךְ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֲבוֹתָם לְשִׁמְעַם מִצּוֹת-יְהוָה לֹא-עָשׂוּ כֵן. יח וְכִי-הִקִּים יְהוָה לָהֶם שְׁפָטִים וְהָיָה יְהוָה עִם-הַשְּׁפָט וְהוֹשִׁיעַם מִיַּד אוֹיְבֵיהֶם כָּל יְמֵי הַשּׁוֹפֵט כִּי-יָנַחם יְהוָה מִנְּאֻקָתָם מִפְּנֵי לַחֲצִיחֵם וְדַחֲקֵיהֶם. יט וְהָיָה בְּמוֹת הַשּׁוֹפֵט יָשְׁבוּ וְהִשְׁחִיתוּ מֵאֲבוֹתָם לְלַכֵּת אַחֲרָי

אֲלֵהִים אַחֲרַי לְעַבְדָּם וְלְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם לֹא הִפִּילוּ מִמַּעַלְלֵיהֶם וּמִדָּרְכָם הַקָּשָׁה. כ. וַיַּחַר-אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יַעַן אֲשֶׁר עָבְרוּ הַגּוֹי הַזֶּה אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת-אֲבוֹתָם וְלֹא שָׁמְעוּ לְקוֹלִי. כא גַם-אֲנִי לֹא אוֹסִיף לְהוֹרִישׁ אִישׁ מִפְּנֵיהֶם מִן-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-עֲזַב יְהוֹשֻׁעַ וַיָּמָת. כב לְמַעַן נִסּוֹת בָּם אֶת-יִשְׂרָאֵל הַשְׁמָרִים הֵם אֶת-דָּרְדָרְךָ יְהוָה לְלַכֵּת בָּם פְּאֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֲבוֹתָם אִם-לֹא. כג וַיִּנַּח יְהוָה אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה לְבַלְתִּי הוֹרִישָׁם מֵהָר וְלֹא נִתְּנָם בְּיַד-יְהוֹשֻׁעַ. {פ}

- מכיוון שהיה זה דור חדש, שלא ידע את מעשה ה', החלו בני דור זה לעבוד את הבעלים. (חטא).
- אף ה' חרה בישראל והוא נתנם ביד אויביהם מסביב, אשר מיררו את חייהם. (עונש).
- כשמצבם תחת אותם שוטים הפך חמור מאד שלח ה' שופטים להושיעים. (שופטים).
- השופטים הושיעו מיד אויביהם.
- לשופטים היה גם תפקיד להנחות את ישראל לדרך הישר, אך ישראל לא שמעו אליהם, ובמות השופט שבו לדרכם הרעה. (שוב חטא).
- משום כך היה עונשם כי ה' לא יוסיף להוריש גויי הארץ מפניהם. (שוב עונש, וחוזר חלילה).
- המטרה: "למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' ללכת בם... אם לא."

שאלה	תשובה
<p>1 "ויעל מלאך ה' מגלגל אל הבוכים"</p> <p>א. ציין בלשונך בקצרה את תוכחת מלאך ה' (עפ"י חז"ל: נביא. וחז"ל אומרים שהיה זה פנחס) ואת העונש הצפוי לישראל בעקבות המעשה.</p> <p>ב. "ואתם לא תכרתו ברית ליושבי הארץ הזאת מזבחותיהם תתוצון... והיו לכם לצדים ואלהיהם יהיו לכם למוקש" (א'-ג').</p> <p>ציין שלושה מקורות בספרים שמות ובמדבר בהם נאמר לישראל כי אין לכרות ברית עם יושבי הארץ ויש לשבר את מזבחותם ומצבותיהם כי הותרתם בארץ תהיה לישראל למוקש.</p> <p>ג. "וישאו העם את קולם ויבכו. ויקראו שם המקום ההוא בוכים" (ד'-ה').</p> <p>1. ציין שלוש פעמים בהם בכו ישראל בעקבות פרשת פילגש בגבעה והיכן היה הדבר.</p> <p>2. ציין שמות של שני מקומות נוספים בספר שופטים הנקראים ע"ש מאורע שהיה בהם.</p>	<p>א. מלאך ה' הוכיח את ישראל על שבמקום להוריש את כל יושבי הארץ ולשבר מזבחותיהם ומצבותיהם כרתו ברית עם יושבי הארץ. עונשם יהיה בדיוק כפי שנאמר בתורה: הגויים האלה יהיו להם למוקש.</p> <p>ב. שמות כ"ג, לב- לג: "לא תכרות להם ולאליהם ברית. לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי... כי יהיה לך למוקש".</p> <p><u>שמות ל"ד, יב- יג:</u> "השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ... פן יהיה למוקש בקרבך. כי את מזבחותם תתוצון ואת מצבותם תשברון ואת אשריו תכרותון".</p> <p><u>במדבר לג, נה:</u> "ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם..."</p> <p>ג. בני ישראל בכו לאחר ההפסד הראשון לבנימין (שופטים כ', כג), לאחר ההפסד השני לבנימין (כ', כו) ולאחר הנצחון על בנימין – לאחר שנשבעו לא לתת בנותיהם לבנימין לאשה – כ"א, ב.</p> <p>מקום הבכי היה בית אל.</p> <p>2. <u>רמת לחי:</u> שמשון הכה בלחי חמור אלף איש וקרא למקום ההוא רמת לחי (ט"ו, יז).</p> <p><u>עין הקורא:</u> שמשון התפלל לה': "אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדולה הזאת, ועתה אמות בצמא ונפלתי ביד הערלים?" ה' בקע את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים ועל כן קרא שמשון למכתש אשר בלחי "עין הקורא" (ט"ו, יט).</p>
<p>2 "ויקם דור אחר"</p> <p>עיין בפסוקים ו'- י' ו-י"א- כ"ג.</p> <p>א. כיצד מסבירים פסוקים י"א- כ"ג את העובדה כי בפסוקים ו'- י' נזכר יהושע בעודו בחיים לאחר שקראנו בפרק א' פסוק א' כי התקופה המדוברת היא "ויהי אחרי מות יהושע" וכי פסוקים אלו (ו'- י') חוזרים על הנאמר בסוף ספר יהושע?</p> <p>ב. כיצד משיב הפרק לשתי השאלות הגדולות של תקופת השופטים: 1. מדוע ניתן עם ישראל שוב ושוב למשיסה בידי הגויים שמסביב? 2. מדוע לא ניתנה ארץ ישראל כולה לישראל כפי שהובטח להם בעבר?</p>	<p>א. עניינם של פסוקים י"א- כ"ג הוא הסבר התהליך שהתרחש לאחר מות יהושע ואשר הביא לקיומה של תקופת השופטים ולמאפייניה. לצורך כך חוזר הכתוב אחורה כדי לתאר את סוף תקופת יהושע ותקופת הזקנים שאחריו, בה עבדו עדיין ישראל את ה', כרקע לתקופה הבאה אח"כ (פס' י"א- כ"ג) בה קם דור אחר שלא ראה את נפלאות ה' והתחיל לעבוד את הבעלים.</p> <p>ב. 1. ישראל ניתנו למשיסה בידי הגויים שמסביב כי לא הורישו אותם כמו שצריך ולכן הפכו הגויים שנשארו להיות להם למוקש, ישראל עבדו ע"ז, אף ה' חרה בהם וה' נתנם ביד שוטים. מכיוון שישראל לא שבו לה' גם לאחר שניתנו להם שופטים, אלא לאחר שהושיעו שופטיהם חזרו שוב למעשיהם הרעים, לא הוריש ה' את הגויים מפניהם כדי לנסות בם את ישראל, וכך המשיכו ישראל לחטוא וה' המשיך לתתם ביד שוטים.</p>

<p>2. החטא הכפול של אי הורשת הגויים וכריתת ברית עמם ושל ע"ז בהשפעתם גרם לכך שה' לא המשיך לעזור לישראל להוריש את גויי הארץ ומתוך כך הצטמצמו גבולות הארץ המובטחת.</p>		
<p>א. השינוי שחל בדור שלאחר יהושע הוא שישראל התרשלו בהורשת גויי הארץ, כרתו ברית עמם, הושפעו מהם והחלו לעבוד ע"ז. שינוי זה מוסבר בכתוב בכך שקם דור אחר שלא ידעו את ה' ולא ראו את המעשה הגדול שעשה לישראל. ב. לפי פרק זה תפקידי השופטים היו: 1. להושיע את ישראל מיד שוסייהם. 2. לכוון את ישראל לדרך ה'. (לומדים זאת מהכתוב "וגם אל שופטיהם לא שמעו" וגו').</p>	<p>עיין בשופטים ב', ו-יט. א. מהו השינוי שחל בדור שלאחר יהושע וכיצד הוא מוסבר בקטע זה? ב. מה היה תפקידם של השופטים לפי פרק זה?</p>	<p>3 ב' תפקידי השופטים</p>
<p>א. הסיבות שבגללן לא הניח ה' לישראל להכרית מיד את כל גויי הארץ: 1. "למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא". 2. "רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה, רק אשר לפנים לא ידעום". ב. שמות כ"ג, כט-ל: "לא אגרשנו מפניך בשנה אחת, פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה. מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ". גירוש בבת אחת של כל גויי הארץ יגרום לכך שיהיה מרווח זמן עד שיגיעו ישראל לכל חלקי הארץ, ובינתיים תהיה שממה כי לא יהיה מי שיעבוד את הארץ ולאזורים אלה יכנסו חיות השדה.</p>	<p>עיין בשופטים ב', כ-ג, ד. א. ציין שתי סיבות שבגללן לא הניח ה' לישראל להכרית מיד את כל גויי הארץ. ב. עיין בשמות כ"ג, כו-לג. כיצד מסבירה התורה את העובדה שה' לא הניח לישראל להכרית מיד את כל גויי הארץ?</p>	<p>4 ב' אי הכרתת גויי הארץ</p>
<p>פרק ג': בני ישראל עשו הרע בעיני ה'. אף ה' חרה בישראל וה' נתנם ביד כושן רשעתים מלך ארם נהרים. ישראל זעקו לה'. ה' הקים להם מושיע את עתניאל בן קנז. הארץ שקטה ארבעים שנה. ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'. ה' נתנם ביד עגלון מלך מואב. ישראל זעקו לה'. ה' הקים להם מושיע את אהוד בן גרא. הארץ שקטה. פרק ד': ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'. ה' נתנם ביד יבין מלך כנען. ישראל זעקו. ה' שלח להם את דבורה הנביאה וברק וכו'.</p>	<p>הכתוב מתאר את תקופת השופטים ככזו שבה הקים ה' להם שופטים, השופט הושיעם מיד שוסייהם, במות השופט שבו בני ישראל למעשיהם הרעים וחוזר חלילה. הבא מספר דוגמאות מספר שופטים לתהליך זה.</p>	<p>5 ב' מעגל תקופת השופטים</p>

שופטים ג

מאפייני תקופת השופטים ותיאור מטרה נוספת להשאר הגויים בארץ

א'- ו': מטרה נוספת בהשאר הגויים בארץ (מלבד לנסות במ את ישראל):

א ואלה הגוים אשר הניח יהוה לנסות במ את-ישראל את כל-אשר לא-ידעו את כל-מלחמות כנען. ב רק למען דעת דרות בני-ישראל ללמדם מלחמה רק אשר-לפנים לא ידעו. ג חמשת סרני פלשתים וכל-הכנעני והצידני והחוי ישב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא חמת. ד ויהיו לנסות במ את-ישראל לדעת הישמעו את-מצות יהוה אשר-צוה את-אבותם בנד-משה. ה ובני ישראל ישבו בקרב הכנעני החתי והאמרי והפריזי והחוי והיבויסי. ו ויקחו את-בנותיהם להם לנשים ואת-בנותיהם נתנו לבניהם ויעבדו את-אלהיהם.

כדי ללמד את ישראל מלחמה. (הם היו זקוקים לכך כי ה' לא עוזר להם להלחם כמו שהיה עם אבותיהם).

שלושת השופטים הראשונים

עתניאל בן קנז (ד' - י"א):

ז ויעשו בני-ישראל את-הרע בעיני יהוה וישפחו את-יהוה אלהיהם ויעבדו את-הבעלים ואת-האשרות. ח ויחר-אף יהוה בישראל וימכרם ביד כושן רשעתים מלך ארם נהרים ויעבדו בני-ישראל את-כושן רשעתים שמנה שנים. ט ויזעקו בני-ישראל אל-יהוה ויקם יהוה מושיע לבני ישראל וישיעם את עתניאל בן-קנז אחי כלב הקטן ממנו. י ותהי עליו רוח-יהוה וישפט את-ישראל ויצא למלחמה ויתן יהוה בידו את-כושן רשעתים מלך ארם ותעז דו על כושן רשעתים. יא ותשקט הארץ ארבעים שנה וימת עתניאל בן-קנז. {פ}

המעגל הראשון המתקיים כפי שתואר בפרק ב', יא – ג', ו:

- בני ישראל עשו הרע בעיני ה'.
- ה' נתנם בידי כושן רשעתים מלך ארם נהרים.
- בני ישראל עבדו אותו שמונה שנים ואז זעקו לה' מכובד עולו של כושן.
- ה' שלח להם מושיע, את עתניאל בן קנז.
- עתניאל שפט את ישראל והושיעם מיד כושן רשעתים.
- הארץ שקטה ארבעים שנה. עתניאל מת.
- בני ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'...

אהוד בן גרא (י"ב - ל'):

יב ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני יהוה ויחזק יהוה את-עגלון מלך-מואב על-ישראל על כן-עשו את-הרע בעיני יהוה. יג ויבאסף אליו את-בני עמון ועמלק וילך ויך את-ישראל ויירשו את-עיר התמרים. יד ויעבדו בני-ישראל את-עגלון מלך-מואב שמונה עשרה שנה. טו ויזעקו בני-ישראל אל-יהוה ויקם יהוה להם מושיע את-אהוד בן-גרא בן-הימיני איש אטר דד-ימינו וישלחו בני-ישראל בידו מנחה לעגלון מלך מואב. טז ויעש לו אהוד חרב ולה שני פיות גמד ארפה ויחגר אותה מתחת למדיו על ירך ימינו. יז ויקרב את-המנחה לעגלון מלך מואב ועגלון איש בריא מאד. יח ויהי כאשר פלה להקריב את-המנחה וישלח את-העם נשאי המנחה. יט והוא שב מן-הפסילים אשר את-הגלגל ויאמר דבר-סתר לי אליך המלך ויאמר הס ויצאו מעליו כל-העמדים עליו. כ ואהוד בא אליו והוא יושב בעלית

המקרה אשר-לו לבדו ויאמר אהוד דבר-אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא. **כא** וישלח אהוד את-יד שמאלו ויקח את-החרב מעל ירך ימינו ויתקעה בבטנו. **כב** ויבא גם-הנצב אחר הלהב ויסגר הלהב בעד הלהב כי לא שלף החרב מבטנו ויצא הפרשדנה. **כג** ויצא אהוד המסדרונה ויסגר דלתות העליה בעדו ונעל. **כד** והוא יצא ועבדיו באו ויראו והנה דלתות העליה נעלות ויאמרו אך מסיך הוא את-רגליו בחדר המקרה. **כה** ויחילו עד-בוש והנה איננו פתח דלתות העליה ויקחו את-המפתח ויפתחו והנה אדניהם נפל ארצה מת. **כו** ואהוד נמלט עד התמהמהם והוא עבר את-הפסילים וימלט השעירתה. **כז** ויהי בבואו ויתקע בשופר בהר אפרים וירדו עמו בני-ישראל מן-ההר והוא לפניהם. **כח** ויאמר אלהם רדפו אחרי פי-נתן יהנה את-איביכם את-מואב בידכם וירדו אחריו וילכדו את-מעברות הירדן למואב ולא-נתנו איש לעבר. **כט** ויפו את-מואב בעת ההיא פעשורת אלפים איש כל-שמן וכל-איש חייל ולא נמלט איש. **ל** ותפגע מואב ביום ההוא תחת יד ישראל ותשקט הארץ שמונים שנה. {פ}

- **המעגל שוב מתקיים:** עשיית הרע, נתינה ביד עגלון מלך מואב, עבדוהו 18 שנה ואז זעקו לה, ה' שלח את אהוד בן גרא, אהוד הושיעם, הארץ שקטה שמונים שנה, אהוד מת, ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'.
- אהוד היה "בן הימיני" (משבט בנימין), **אטר יד ימינו** (משתמש ביד שמאל). דבר זה שימש אותנו כחלק מהטכסיסים בהם השתמש כדי לנצח את עגלון מלך מואב:
  1. אהוד הלך למואב לצורך דבר שהיה שגרתי ולכן לא מעורר חשד: נתינת מנחה לעגלון מלך מואב.
  2. אהוד הכין לו חרב "ולה שני פיות" (בעלת קצה חד משני הצדדים), "גמד ארכה" (קצרה), וחגר אותה מתחת למדיו על ירך ימינו (מכיוון שהיה שמאלי וכך קל לו לשלוף אותה).
  3. החרב, אם כן, היתה קלה להסתרה מכיוון שהיתה קצרה וגם נמצאה "על הירך הלא נכונה" כביכול, בצד שבו לא מצפים למצוא אותה.
  4. כשכלה עגלון להקריב את המנחה שקבל, שלח אהוד את בני ישראל שבאו אתו כי זו היתה משימה לאדם אחד, אשר בהיותו יחיד יהיה לו קל יותר להימלט.
  5. כדי להגיע למצב שבו הוא נמצא עם עגלון לבד אמר אהוד לעגלון "דבר סתר לי אליך" ועגלון אכן הוציא מהחדר את כל הנוכחים.
  6. כדי להגיע למצב שבו עגלון עומד אמר אהוד לעגלון "דבר אלקים לי אליך". עגלון כיבד זאת ועמד על רגליו (!)
  7. אהוד תקע חרבו בבטנו של עגלון. החרב, שהיתה קצרה, נבלעה בבטנו לגמרי ("ויבוא גם הנצב אחר הלהב" וגו').
  8. אהוד יצא ונעל את הדלת. בכך גרם לעיכוב רב אצל עבדי המלך, שלא נכנסו מיד אל המלך כי חשבו שהוא עסוק ונעל הדלת בעצמו. דבר זה התווסף לעיכוב שנגרם כתוצאה מכך שלא יכלו לראות בהתחלה מה פגע במלך כי לא ראו את החרב שנבלעה בבטנו.
  8. אהוד נמלט, הזעיק את יושבי הר אפרים והם נלחמו במואב עד שהכניעום. תוך כדי כך השתמשו בטקטיקת מלחמה נוספת וסגרו את מעברי הירדן באופן שהמואבים שהיו בעבר הירדן המערבי לא יכלו להמלט חזרה למואב.

שמגר בן ענת (ל"א):

לא ואחריו הנה שמגר בן-ענת ויך את-פלשתים שש-מאות איש במלמד הבקר וישע גם-הוא את-ישראל. {פ}

שמגר הושיע את ישראל מיד הפלשתים. התשועה שעשה היתה בלתי רגילה מבחינה זו שהרג שש מאות איש במלמד הבקר - זהו כלי בעל דרבן בראשו, המיועד לדרבן את הבקר לחרישה. לגבי שמגר לא מצויין המעגל שראינו לעיל אצל עתניאל בן קנז ואהוד בן גרא. לא נכתב כמה שנים היתה התשועה לישראל על ידו.

שאלה	תשובה
<p>1</p> <p>ג'</p> <p>"ואלה הגויים אשר הניח ה'"</p>	<p>עין בפסוקים א'-ו'. הגויים הנזכרים בפסוקים אלה אינם הגויים שישבו בתוך נחלות ישראל במרכז הארץ, אלא בשוליים: פלשתים, כנעני, צידוני וחוי היושבים בהר הלבנון עד לבוא חמת וכו'. מה רוצה הכתוב לומר בזה?</p>
<p>2</p> <p>ג'</p> <p>שלושה שופטים ראשונים</p>	<p>ציין שמותיהם של שלושת השופטים הנזכרים בפרק זה, וכתוב לגבי מי מהם נזכר כי שימש בשני תפקידי השופטים שנזכרו בפרק ב'.</p>
<p>3</p> <p>ג'</p> <p>אהוד בן גרא</p>	<p>א. ציין שלושה טכסיסים שעשה אהוד בן גרא כדי שיוכל להגיע אל עגלון מלך מואב ולהיות אתו ביחידות, וכתוב מה עשה כדי שהריגת עגלון לא תתגלה מיד. ב. גם גדעון השתמש בטכסיס כשיצא להלחם במדין. עיין בשופטים פרק ז' ותאר בקצרה את הטכסיס בו השתמש.</p> <p>א. אהוד עשה לו חרב חדה משני צדיה, קצרה ("גמד ארכה") וחגרה אותה על ירך ימינו כדי שיהיה לו קל לשלוף אותה כי הוא היה שמאלי ("אטר יד ימינו"). את החרב הקצרה היה קל להסתיר מפני אנשי מלך מואב. 2. כדי להגיע למצב שבו הוא נמצא לבד עם מלך מואב אמר אהוד לעגלון "דבר סתר לי אליך". 3. כדי להביאו למצב של עמידה אמר אהוד לעגלון "דבר אלהים לי אליך". * בשלב זה בא לביטוי הטכסיס הכרוך בחרב המיוחדת: בהיותה קצרה ובעלת שני קצוות חדים נתקעה החרב כולה בבטנו של עגלון ולא נודע כי באה אל קרבו. 4. אהוד יצא ונעל הדלת אחריו ובכך גרם עיכוב לעבדי המלך מלרדוף אחריו, כי חשבו בהתחלה שהמלך נעל הדלת בכוונה. ב. את שלוש מאות החיילים שנשאר לאחר שבחן אותם במים, כדבר ה', חילק גדעון לשלושה ראשים ונתן בידם כלים שיגרמו לרעש רב ולאור (כדי ליצור רושם מוטעה של הימצאות חיילים רבים) – שופרות, כדים ריקים ולפידים בתוך הכדים. האנשים ניפצו הכדים, תקעו בשופרות וגרמו לרעש רב וכן קראו "חרב לה' ולגדעון" ובכך גרמו למנוסת מדין.</p>
<p>4</p> <p>ג'</p>	<p>א. ציין את הטקטיקה הצבאית בה נקטו ישראל במלחמתם במואב. ב. ציין שבטם של השופטים: עתניאל בן קנז, אהוד בן גרא, גדעון, תולע בן פואה, שמשון.</p> <p>א. ישראל לכדו את מעברות הירדן באופן שאנשי מואב שהיו בעבר הירדן המערבי לא יכלו להימלט בחזרה למואב, כי המעברים היו סגורים. ב.</p> <ul style="list-style-type: none"> • עתניאל בן קנז היה אחי כלב, וככזה היה משבט יהודה. • אהוד בן גרא היה "בן הימיני" – בנימין. • גדעון: "במה אושיע את ישראל הנה אלפי הדל במנשה" – מנשה. • תולע בן פואה – יששכר. • שמשון: בן מנח "ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני" – דן.

שופטים ד

מלחמת דבורה וברק ביבין מלך כנען ובסיסרא שר צבאו

*

המעגל (א' - ג' וסוף פרק ה'):

א ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני יהוה וַאֲהוּד מֵת. ב וַיִּמְכְּרוּ יְהוָה בְּיַד יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן אֲשֶׁר מֶלֶךְ בְּחָצוֹר וְשֵׁר-צָבָאוּ סִיסְרָא וְהוּא יוֹשֵׁב בְּחַרְשַׁת הַגּוֹזִים. ג וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה כִּי תִשַׁע מְאוֹת רֶכֶב-בְּרִזָּל לוֹ וְהוּא לַחֵץ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחִזְקָה עֲשָׂרִים שָׁנָה. {פ}

בני ישראל עשו הרע בעיני ה', ה' מכרם ביד יבין מלך כנען, ישראל עבדוהו עשרים שנה ואז זעקו לה', ה' שלח להם את דבורה וברק, דבורה וברק הושיעום, הארץ שקטה ארבעים שנה, ישראל הוסיפו לעשות הרע.

דבורה הנביאה (ד' - ה'):

ד וַדְּבֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שֹׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא. ה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תַּמָּר דְּבֹרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּהַר אֶפְרָיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְשָׁפֵט. דבורה היתה שופטת ייחודית בכך שהייתה גם נביאה. שם בעלה: לפידות. מקום מושבה: תחת תומר דבורה – בין הרמה ובין בית אל.

ברק בן אבינעם (ו' - ט'):

ו וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרֶק בֶּן-אֲבִינֵעַם מִקְדָּשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צֹהַר יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ וּמִשְׁכַּתְּ בְּהַר תְּבוֹר וְלִקְחִתָּ עִמָּךְ עֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זַבְלוֹן. ז וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נַחַל קִישׁוֹן אֶת-סִיסְרָא שֵׁר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רֶכְבּוֹ וְאֶת-הַמּוֹנוֹ וּנְתַתִּיהוּ בְּיָדְךָ. ח וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרֶק אִם-תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם-לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ. ט וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ עִמָּךְ אֶפְסֵי כִי לֹא תִהְיֶה תִפְאָרְתְּךָ עַל-הַדָּרָךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְיַד-אִשָּׁה יִמְכַר יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וַתִּקַּם דְּבֹרָה וַתִּלָּךְ עִם-בָּרֶק קְדָשָׁה.

- כשופטת מילאה דבורה את תפקיד השיפוט בישראל, אך התשועה הצבאית נמסרה ביד ברק בן אבינעם מהעיר קדש בנחלת נפתלי.
- דבורה מסרה לו את דבר ה' על נתינת כנען בידי ישראל. מקום ההתכנסות: הר תבור. מקום המלחמה: נחל קישון.
- ברק השיב לדבורה כי הוא ילך רק אם היא תלך איתו.
- תשובת דבורה: אלך אתך, אך סיסרא לא יינתן בידך, כי אם ביד אשה.

המלחמה בכנען (י' - ט"ז):

י וַיִּזְעַק בָּרֶק אֶת-זַבְלוֹן וְאֶת-נִפְתָּלִי קְדָשָׁה וַיַּעַל בְּרַגְלָיו עֲשָׂרַת אֲלָפִי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבֹרָה. יא וְחֹבֵר הַקִּינִי נִפְרָד מִקִּינֵי חֶבֶב חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֶהְלוֹ עַד-אֵילוֹן בַּצְּעַנִּים (בַּצְּעַנִּים) אֲשֶׁר אֶת-קְדָשׁ. יב וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָּרֶק בֶּן-אֲבִינֵעַם הַר-תְּבוֹר. יג וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת-כָּל-רֶכְבּוֹ תִשַׁע מְאוֹת רֶכֶב בְּרִזָּל וְאֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחַרְשַׁת הַגּוֹזִים אֶל-נַחַל קִישׁוֹן. יד וַתֹּאמֶר דְּבָרָה אֶל-בָּרֶק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת-סִיסְרָא בְּיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּירַד בָּרֶק מִהַר תְּבוֹר וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו. טו וַיְהִי כִּי יָבִין אֶת-סִיסְרָא וְאֶת-כָּל-הָרֶכֶב וְאֶת-כָּל-הַמַּחֲנֶה לְפִי-חָרֶב לְפָנֶי בָּרֶק וַיִּירַד סִיסְרָא מֵעַל הַמְּרֻכְבָּה וַיִּנָּס בְּרַגְלָיו. טז וּבָרֶק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חַרְשַׁת הַגּוֹזִים וַיַּפֵּל כָּל-מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי-חָרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד-אֶחָד.

- ברק עשה כדבר דבורה והזעיק עשרת אלפים אנשים מבני זבולון ונפתלי.
 ▪ הכתוב, בשלב זה, מציין פרט שיהיה רלוונטי רק בהמשך: חבר הקיני עזב את מקום מושבו עם שאר בני הקיני ועבר להתגורר בצפון באזור קדש נפתלי.
- סיסרא יצא למלחמה מחרושת הגויים - המקום בו ישבו הכנענים לאחר נפילת חצור בימי יהושע.
- דבורה אמרה לברק "קום כי זה היום אשר נתן ה' את סיסרא בידך הלא ה' יצא לפניך".
- ה' המם את סיסרא ומחנהו, וברק רדף אחריהם עד חרושת הגויים והפיל את כולם "לא נשאר עד אחד".

יעל אשת חבר הקיני ומות סיסרא (י"ז- כ"ב):

יז וְסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל-אֶהָל יַעֲלֵ אֵשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי כִּי שָׁלוֹם בָּיָן יָבִין מֶלֶךְ-חֲצוֹר וַיָּבִין בֵּית חֶבֶר הַקִּינִי. יח וַתֵּצֵא יַעֲלֵ לְקִרְאֵת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל-תִּירָא וַיִּסָּר אֵלֶיהָ הָאֶהָלָה וַתִּכְסְהוּ בְּשִׁמְיָהּ. יט וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי-נָא מְעַט-מַיִם כִּי צָמְאֹתִי וַתִּפְתַּח אֶת-נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקְהוּ וַתִּכְסְהוּ. כ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עַמֵּד פֶּתַח הָאֶהָל וְהָיָה אִם-אִישׁ יָבֹא וְשָׁאֵלְךָ וְאָמַר הִישָׁ-פָה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין. כא וַתִּקַּח יַעֲלֵ אֵשֶׁת-חֶבֶר אֶת-יֶתֵד הָאֶהָל וַתִּשֶׂם אֶת-הַמֶּקֶבֶת בַּיָּדָה וַתְּבֹא אֵלָיו בְּלֹאט וַתִּתְקַע אֶת-הַיֶּתֵד בְּרַקְתּוֹ וַתַּצְנַח בְּאַרְצָהּ וְהוּא-נֶרְדָּם וַיִּעַף וַיָּמָת

- סיסרא נס לאהל יעל כי חשב ששם יהיה מוגן "כי שלום בין יבין מלך חצור ובין בית חבר הקיני".
- יעל עודדה אותו להיכנס ("סורה אלי אל תירא"), כיסתה אותו בשמיכה מפני עייפותו ונתנה לו לשתות חלב למרות שבקש רק מים.
- סיסרא נרדם, ויעל לקחה את יתד האהל והרגה אותו.
- ברדיפתו אחרי סיסרא הגיע ברק לבית יעל, שם הראתה לו את סיסרא מת.

הכנעת כנען (כ"ג- כ"ד):

כג וְהָיָה בְּרַק רֹדֵף אֶת-סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלֵ לְקִרְאֵתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָתָּה מְבַקֵּשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָיָה סִיסְרָא נֹפֵל מִתּוֹ וְהַיֶּתֵד בְּרַקְתּוֹ. כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כד וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקָשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן. {ש} ידם של בני ישראל הלכה הלוך וקשה על יבין מלך כנען עד שהכריתוהו.

שאלה	תשובה
1 ד' "היא שופטה את ישראל בעת ההיא"	א. מה היה ייחודה של דבורה כשופטת, איזה משני תפקידי השופטים היה מיוחד לה ואיזה משני תפקידי השופטים ניתן ביד אדם אחר? ב. מה גרם לכך שדבורה השתתפה בכל זאת בישועה הצבאית של ישראל ומה היתה תגובתה לכך?
2 ד'	את סיפור נתינת ישראל ביד סיסרא מזכיר שמואל הנביא. ציין המקור וההקשר בו נאמרו הדברים.
3 ד'	א. הר תבור: מקום הכינוס של אנשי ישראל הבאים בכנענים. קדש נפתלי: מקום מושבו של ברק בן אבינעם.

<p>נחל קישון: מקום המלחמה בסיסרא. חרושת הגויים: מקום מושבו של יבין מלך כנען. לשם נסו הכנענים וברק נלחם בהם עד חרושת הגויים. ב. יבין מלך כנען לא ישב בחצור כי חצור עצמה נשרפה ע"י יהושע (יהושע י"א). ג. בשלב ראשון נפלו הכנענים ע"י ה': "ויהם ה' את סיסרא ואת כל הרכב ואת כל המחנה" ... ברק רדף אחריהם עד חרושת הגויים והם נפלו לפי חרב. בשלב שני נמלט סיסרא אל אהל יעל אשת חבר הקיני. יעל נתנה לו חלב במקום המים שבקש, סיסרא נרדם ויעל הרגה אותו ביתד האהל. בשלב שלישי נמשכה התשת יבין מלך כנען. יד ישראל הלכה עליו "הלך וקשה" עד שהכריתוהו.</p>	<p>תבור, קדש נפתלי, נחל קישון, חרושת הגויים. ב. מדוע לא ישב "יבין מלך כנען אשר מלך בחצור" בחצור עצמה אלא בחרושת הגויים? ג. תאר בקצרה את שלושת השלבים של המלחמה בכנען.</p>	<p>מלחמת דבורה וברק בכנען ובסיסרא</p>
<ul style="list-style-type: none"> • רחב: עזרה לישראל בהכרת יריחו לפני המלחמה. • דבורה: נביאה. שופטת. קראה לברק בדבר ה' להלחם בסיסרא. שרה שירה לאחר הנצחון. • יעל אשת חבר הקיני: הרגה בתחכום את סיסרא. • האשה מתבץ: השליכה פלח רכב על ראשו של אבימלך וגרמה למותו. • אשת מנוח: נשמעה להוראות מלאך ה' לגבי נזירתו של שמשון. 	<p>ציין במשפט אחד את תרומתן של הנשים הבאות לאירועי תקופת יהושע והשופטים: רחב, דבורה, יעל, האשה מתבץ, אשת מנוח.</p>	<p>4 ד' נשים בתקופת השופטים</p>

שופטים ה'

שירת דבורה

א. פרטים חדשים מתוך השירה שנוספו על המלחמה בכנען

בפרק זה נוספו פרטים שלא נאמרו בפרק ד':

1. השבטים שהשתתפו במלחמה היו לא רק זבולון ונפתלי, אלא הצטרפו אליהם גם אנשים משבטי אפרים, בנימין, מנשה (מכיר) שבעבר הירדן המערבי וכן יששכר.
2. במלחמה היה מעורב נס גדול: סערה משמים גרמה לגאות חזקה בנחל קישון, תופעה שגרמה לגריפתם של הכנענים בנחל.

הפתיחה (א'- ה')

א וַתָּשֶׁר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן-אֲבִינֵעַם {ס} בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר. {ס}
 ב בַּפֶּרֶע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל {ס} בְּהִתְנַדֵּב עִם בָּרוּךְ יְהוָה. {ס}
 ג שָׁמְעוּ מַלְכִים הָאֲזִינוּ רִזְנִים {ס} אֲנֹכִי לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה {ס} אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל. {ס}
 ד יְהוָה בְּצִאתָךְ מִשְׁעִיר {ס} בְּצַעֲדֶךָ מִשְׁדֵּה אֲדוֹם {ס} אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם-שָׁמַיִם
 נָטְפוּ {ס} גַּם-עֵבִים נָטְפוּ מַיִם. {ס}
 ה הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה {ס} זֶה סִינֵי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. {ס}

השירה פותחת בשלושה פרטים החוזרים שוב במרכזה של השירה ומהווים את עיקרה:

- המצב בישראל לפני הנצחון על כנען היה קשה: "בפרע פרעות בישראל".
- חלק חשוב בנצחון במלחמה היו השבטים שהתנדבו לעזור ולהלחם: "בהתנדב עם ברוך ה".
- תאור גדולתו וגבורתו של ה': "אזמר לה' אלקי ישראל... ארץ רעשה גם שמים נטפו... הרים נזלו מפני ה'".

שלושה תיאורים אלה חוזרים בהמשך: 1. פסוקים ו'- ח' מתארים את המצב הקשה בישראל לפני הנצחון על כנען. 2. פסוקים ט'- י"ח מתארים את השבטים שדבורה מברכת על הצטרפותם (הביטוי "המתנדבים בעם ברוך ה", הדומה לזה שבפסוק ב', חוזר שוב בפסוק ט') ואת השבטים שדבורה מגנה על אי הצטרפותם. 3. פסוקים כ'- כ"ב מתארים את כוחו וגבורתו של ה' בנס המלחמה.

תיאור המצב בישראל בפסוקים ו'- ח':

ו בַּיּוֹם שָׁמְגַר בֶּן עֲנַת {ס} בַּיּוֹם יָעַל חֲדָלוֹ אֶרְחוֹת {ס} וְהִלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֶרְחוֹת
 עֶקְלָקְלוֹת. {ס}
 ז חֲדָלוֹ פָּרְזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוֹ {ס} עַד שֶׁקָּמְתִי דְבוֹרָה שֶׁקָּמְתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל. {ס}
 ח יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזִ לָחֵם שְׁעָרִים {ס} מִגֹּן אִם-יִרְאֶה
 וְרָמַח {ס} בְּאֶרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל. {ס}

הולכי דרכים לא יכלו ללכת בדרכים מפני אימת הכנענים, השיירות פסקו ומי שהיה מוכרח ללכת הלך בדרכים צדדיות ועקלקלות. כמו כן ברחו אנשים שגרו ביישובים חסרי חומה ("חדלו פרזון בישראל") אל יישובים בעלי חומה.

מכיוון שישראל בחרו אלהים חדשים, קרבה המלחמה אל שערי עריהם ("יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים") בזמן שלא היה להם אפילו במה להתגונן ("מגן אם יראה ורומח").

המתנדבים והמשתמטים (ט' - י"ח):

ט לְבִי לְחֻקֵי יִשְׂרָאֵל {ס} הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם בְּרָכוּ יְהוָה. {ס}
 י רִכְבֵי אֲתָנוֹת צָחוֹרוֹת {ס} יֹשְׁבֵי עַל-מִדְיָן וְהַלְכִי עַל-דָּרֶךְ שִׁיחוֹ. {ס}
 יא מְקוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים {ס} שָׁם יִתְּנוּ צְדָקוֹת יְהוָה {ס} צְדָקַת
 פְּרִזּוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל {ס} אֲזִי יֵרְדוּ לְשַׁעְרִים עִם יְהוָה. {ס}
 יב עֹרֵי עֹרֵי דְבוּרָה {ס} עֹרֵי דְבָרִי-שִׁיר {ס} קוֹם בְּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיזָה בֶן
 אֲבִינֵעַם. {ס}
 יג אֲזִי יֵרֵד שָׁרִיד לְאֲדִירִים עִם {ס} יְהוָה יֵרֵד-לִי בַגְּבוּרִים. {ס}
 יד מְנֵי אֶפְרַיִם שָׁרֵשׁ בְּעַמְלֶק {ס} אַחֲרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמְמִידָה {ס} מְנֵי מְכִיר יֵרְדוּ
 מְחַקְקִים {ס} וּמִזְבוּלֵן מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט סִפֵּר. {ס}
 טו וְשָׁרֵי בְּיִשְׁשָׁכָר עִם-דְּבָרָה {ס} וַיִּשְׁשָׁכָר כֹּן בְּרַק בְּעַמְקֵי שְׁלַח בְּרַגְלָיו {ס} בַּפְּלָגוֹת
 רְאוּבוֹן גְּדֻלִים חֻקֵי לֵב. {ס}
 טז לָמָּה יִשְׁבֹּת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים {ס} לִשְׁמֹעַ שְׁרָקוֹת עֲדָרִים {ס} לַפְּלָגוֹת רְאוּבוֹן גְּדוּלִים
 חֻקֵי לֵב. {ס}
 יז גִּלְעָד בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֹן {ס} וְדָן לָמָּה יְגוֹר אֲנִיּוֹת {ס} אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
 יַמִּים {ס} וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן. {ס}
 יח זָבֻלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוֹ לְמוֹת {ס} וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה. {ס}

השבטים המתנדבים שדבורה משבחת הם: אפרים, בנימין, מכיר (מנשה), זבולון, יששכר ונפתלי (י"ד - ט"ו, י"ח). השבטים שאותם דבורה מגנה הם: ראובן, גלעד (גד וחלק ממנשה) (כל אלו שבטי עבר הירדן המזרחי), דן ואשר.

בפסוק כ"ג מוסיפה דבורה כי יש לקלל ("אורו") את מרוז, שהיתה עיר קרובה למקום המלחמה, ויושביה לא באו לעזרת הלוחמים.

הנס במלחמה (י"ט - כ"ב)

יט בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ {ס} אֲזִי נִלְחָמוּ מְלָכֵי כְנַעַן {ס} בְּתַעֲנֹךְ עַל-מֵי
 מְגִדוֹ {ס} בְּצַעַע כְּסָף לֹא לָקָחוּ. {ס}
 כ מִן שְׁמַיִם נִלְחָמוּ {ס} הַפּוֹכְבִים מִמְּסֻלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם סִיסְרָא. {ס}
 כא נַחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם {ס} נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן {ס} תִּדְרֹכֵי נִפְשֵׁי עֹז. {ס}
 כב אֲזִי הִלְמוֹ עֶקְבֵי-סוּס {ס} מִדְּהָרוֹת דְּהָרוֹת אֲבִירָיו. {ס}

משמים ירד מטר כבד ("מן שמים נלחמו, הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא"), נחל קישון עלה על גדותיו וגרף את הכנענים, ומי שנותר נמלט על סוסו. (אחריהם רדף ברק והכם, כמתואר בפרק ד').

פועלה של יעל אשת חבר הקיני (כ"ד - כ"ז):

כג אֲזִי מִרְזָה אֲמַר מִלֶּאדָה יְהוָה אֲרוֹן אֲרוֹר יִשְׁבִּיָהּ {ס} כִּי לֹא-בָאוּ לְעִזְרַת
 יְהוָה {ס} לְעִזְרַת יְהוָה בַּגְּבוּרִים. {ס}
 כד תִּבְרָךְ מְנַשִּׁים יְעֵל אִשֶׁת חֵבֶר הַקִּינִי {ס} מְנַשִּׁים בְּאֶהֱל תִּבְרָךְ. {ס}
 כה מִיָּם שָׂאֵל חֵלֶב נִתְּנָה {ס} בְּסִפְלֵי אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמָאָה. {ס}

כֹּזֵדָה לַיָּתֵד תִּשְׁלַחנָה {ס} וַיִּמְיֶנָה לְהִלְמוֹת עַמְלִים {ס} וְהִלְמָה סִיסְרָא מְחַקָּה
 רֵאשׁוֹ {ס} וּמְחַצָּה וְחִלְפָה רִקְתּוֹ. {ס}
 כֹּז בֵּין רִגְלֶיהָ כָּרַע נָפֶל שָׁכַב {ס} בֵּין רִגְלֶיהָ כָּרַע נָפֶל {ס} בְּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפֶל
 שָׁדוּד. {ס}

דבורה מתארת כיצד נתנה יעל לסיסרא חלב במקום מים וכיצד בתושייתה הרגה אותו ביתד.

אם סיסרא המצפה לסיסרא (כ"ח-ל):

כַּח בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיגַב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב {ס} מִדּוּעַ בִּשְׁשׁ רִכְבּוֹ
 לְבוֹא {ס} מִדּוּעַ אַחֲרוֹ פְּעַמֵּי מְרִכְבוֹתָיו. {ס}
 כֵּט חֲכָמוֹת שְׁרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה {ס} אֶף-הִיא תִשָּׁיב אֶמְרֶיהָ לָהּ. {ס}
 ל הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחְלְקוּ שָׁלַל {ס} רַחֵם רַחֲמָתֶיךָ לְרֵאשׁ גִּבּוֹר {ס} שְׁלַל צְבָעִים
 לְסִיסְרָא {ס} שְׁלַל צְבָעִים רַקְמָה {ס} צְבַע רַקְמָתֶיךָ לְצֹאֲרֵי שָׁלַל. {ס}
 לֹא כֵן יֵאבְדוּ כָל-אוֹיְבֶיךָ יְהוָה וְאֶהְבְּיוּ כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגַבְרֹתוֹ {ס} וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ
 אַרְבָּעִים שָׁנָה.

תיאור הציפייה וחוסר האונים בבית סיסרא מעצים את תיאור פעלה של יעל.

- סיסרא מתואר בין שתי נשים אשר האחת פועלת בערמה ובכוח, ואילו השנייה - גבירה עדינה המצפה לבנה ושומעת דברי עידוד על דבר השלל הצפוי.
- תיאור הציפייה לביזה בבית סיסרא (בשימוש חוזר של המילים צבע, צבעים, רקמה, רקמתים) מעצים ההבדל בין דרכי ישראל לדרכי הכנענים.

שאלה	תשובה
1	א: שירת דבורה פותחת בתיאור כוחו וגבורתו של ה', שכל איתני הבריאה נמוגים מפניו. "בפרע פרעות בישראל" (כשהגויים חמסו בישראל) ושל המתנדבים להלחם ("בהתנדב עם ברכו ה'"), שהם שני תיאורים שהשירה חוזרת אליהם אחר כך. ב: המצב בישראל בימים שקדמו לנצחון על כנען: שיירות הולכי רגל פסקו ללכת בדרכים מפחד הכנענים והיו הולכים בשבילים עקלקלים כדי להסתתר מהם, ויושבי ערים שאינן מוקפות חומה (ערי פרזות) עזבו וישבום והלכו לערים מוקפות חומה ("... חדלו ארחות... חדלו פרזון בישראל"). * הערה: המלה "ארחות" בפסוקים אלה משמשת פעם ראשונה במשמעות "שיירות" ופעם שנייה במשמעות "דרכים".
2	א. דבורה מעלה טענה כנגד השבטים ראובן, גלעד (= בני גד וחלק ממנשה), דן, אשר. טענתה נגדם היא שהם לא נחלצו להצטרף למלחמה הגדולה בה נלחמו אחיהם. (בולטים כאן שבטי עבר הירדן המזרחי, שחזרו לבתיהם בברכת יהושע ועתה לא הצטרפו למלחמה שעדיין נמשכה). דבורה טוענת בלעג נגד שבט ראובן שהם עסוקים בדיבורים ולא במעשים ("גדולים חקקי לב") ושואלת: למה ישבתם בין גדרי הצאן בזמן שאחיהם יצאו למלחמה. גלעד "בעבר הירדן שכן" וסבור שהוא רחוק מדי להלחם. דן ואשר היו שאננים והמשיכו בעיסוקיהם. ב. דבורה הזכירה לטובה את השבטים: אפרים, בנימין, מכיר (= מנשה [שבעבר הירדן המערבי]), זבולון, יששכר, נפתלי, שכן התנדבו למלחמה בכנען. ג. שופטים ח': אנשי אפרים טענו נגד גדעון שלא קרא להם להשתתף במלחמה במדין. (גדעון קרא להם, אך בשלב יותר מאוחר).

<p><u>שופטים י"ב</u>: אנשי אפרים טענו נגד יפתח שלא קרא להם להלחם בעמון.</p> <p><u>שופטים כ"א</u>: הסכסוך של שבטי ישראל עם בנימין בעקבות פרשת פילגש בגבעה.</p> <p>ד. שמ"ב כ': שבע בן בכרי עצמו היה משבט בנימין וקרא לישראל "אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי איש לאהליו ישראל". כל השבטים מלבד שבט יהודה נענו לקריאתו.</p> <p>מרד שבע בן בכרי התחיל עוד קודם לכן בפירוד שהלך והתרחב בין שבט יהודה לשבטי ישראל. קדמו לכך מקרים כגון רצון ישראל להשיב את המלך ובקשת דוד מיהודה שיהיו הראשונים להשיבו (שמ"ב י"ט, י-טו), דבר שהדגיש את יחסו המיוחד אליהם, וכן טענת ישראל אל המלך כנגד יהודה: "מדוע גנבוך אחינו איש יהודה" וגו' ותשובת יהודה "כי קרוב המלך אלי" וגו' (שמ"ב י"ט, מב-מג).</p>		
<p>א. 1. "מן שמים נלחמו, הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא. נחל קישון גרפם" ... : במלחמה בסיסרא היה נס שבו סערה משמים הביאה לגאות של נחל קישון, שגרמה לגריפת הכנענים.</p> <p>2. בפרק ד' שמענו רק על השתתפות זבולון ונפתלי במלחמה ועתה שמענו גם על השתתפותם של אפרים, בנימין, מנשה ויששכר.</p> <p>ב. תיאור הציפיה וחוסר האונים בבית סיסרא מעצים את תיאור פעלה של יעל. סיסרא מתואר בין שתי נשים מנוגדות: האחת פועלת בערמה ובכוח, השנייה גבירה עדינה המצפה לבנה ושומעת דברי עידוד בדבר השלל הצפוי. תיאור הציפיה לביזה בבית סיסרא (בשימוש חוזר של המילים צבע, צבעים, רקמה, רקמתים) מעצים ההבדל בין דרכי ישראל לדרכי הכנענים.</p>	<p>א. אילו פרטים על הקרב נגד סיסרא שלא היו ידועים לנו קודם נוספו עתה בשירת דבורה?</p> <p>ב. לשם מה מזכירה דבורה בשירתה את אם סיסרא?</p>	<p>3</p> <p>נס המלחמה נגד סיסרא</p>

שופטים ו

גדעון נשלח להושיע את ישראל מיד מדין

המעגל: בני ישראל עשו הרע בעיני ה', ה' נתנם ביד מדין, בני ישראל עבדו את מדין שבע שנים ואז זעקו לה', ה' שלח להם את גדעון בן יואש, גדעון הושיעם, הארץ שקטה ארבעים שנה, ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה' (פרקים ו'- ח').

"ותעז יד מדין על ישראל" (א' - ו')

א וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּתְּנֶם יְהוָה בְּיַד-מִדְיָן שִׁבַּע שָׁנִים. **ב** וַתֵּעַז יַד-מִדְיָן עַל-יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מִדְיָן עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמְּנַהְרוֹת אֲשֶׁר בְּהָרִים וְאֶת-הַמַּעְרוֹת וְאֶת-הַמַּצְדּוֹת. **ג** וְהָיָה אִם-זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְיָן וַעֲמַלְק וּבְנֵי-קָדָם וְעָלוּ עָלָיו. **ד** וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת-יְבוֹל הָאָרֶץ עַד-בּוֹאֵף עֶזָה וְלֹא-יִשְׁאִירוּ מַחֲיָה בְּיִשְׂרָאֵל וְשָׁה וְשׂוֹר וְחִמּוֹר. **ה** כִּי הֵם וּמִקְנֵיהֶם יַעֲלוּ וְאֶהְלִיחֶם יִבְאוּ (וַיָּבֵאוּ) כְּדִי-אֲרַבֶּה לָרֹב וְלָהֶם וְלִגְמֻלָּיהֶם אֵין מִסְפָּר וַיָּבֵאוּ בְּאָרֶץ לְשַׁחֲתָהּ. **ו** וַיִּדַל יִשְׂרָאֵל מֵאֵד מִפְּנֵי מִדְיָן וַיִּזְעַקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה. {פ}

מדין השמידו את כל היבול של ישראל ולא השאירו לישראל מחיה – לא יבול ולא חיות שיעבדו את השדות. תוצאה ממעשי מדין בנו להם ישראל מנהרות ומערות מסתור. המצב הגיע עד כדי "וידל ישראל מאד מפני מדין" ואז זעקו ישראל אל ה'.

שליחת נביא לישראל (ז' - י')

ז וַיְהִי כִּי-זָעַקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה עַל אֲדוֹת מִדְיָן. **ח** וַיִּשְׁלַח יְהוָה אִישׁ נָבִיא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֶצִּיא אֶתְכֶם מִבֵּית עַבְדִּים. **ט** וְאֶצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל-לַחְצִיכֶם וְאֶגְרֹשׁ אֹתְכֶם מִפְּנֵיכֶם וְאֶתְנֶנָּה לְכֶם אֶת-אֲרָצָם. **י** וְאִמְרָה לְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִירָאוּ אֶת-אֱלֹהֵי הָאֲמָרִי אֲשֶׁר אִתְּכֶם יוֹשְׁבֵים בְּאֲרָצָם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי. {פ}

ה' שלח איש נביא שהוכיח את ישראל (עפ"י חז"ל היה זה פנחס). הנביא תאר בתוכחתו את חסד ה' עם ישראל בהוציאם ממצרים ובנתינתו להם את ארץ ישראל, אך ישראל לא שמעו לדברו שלא לעבוד את אלהי האמורי.

פגישת מלאך ה' וגדעון בן יואש (י"א - כ"ד)

יא וַיָּבֵא מַלְאָךְ יְהוָה וַיֵּשֶׁב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּעַפְרָה אֲשֶׁר לְיוֹאָשׁ אָבִי הָעֶזְרִי וַיְגַדְעוֹן בְּנוֹ חֲבֹט חֲטִים בְּגַת לְהַנִּיס מִפְּנֵי מִדְיָן. **יב** וַיֵּרָא אֵלָיו מַלְאָךְ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחַיִל. **יג** וַיֹּאמֶר אֵלָיו גְּדַעוֹן בֶּן אֲדָנִי וַיֵּשׁ יְהוָה עִמָּנוּ וְלָמָּה מִצְאָתָנוּ כָּל-זֹאת וְאֵיךְ כָּל-נַפְלָאֲתָיו אֲשֶׁר סָפְרוּ-לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא מִמִּצְרַיִם הֶעֱלָנוּ יְהוָה וְעַתָּה נִטְשָׁנוּ יְהוָה וַיִּתְּנֶנוּ בְּכַף-מִדְיָן. **יד** וַיִּפֹּן אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לֵךְ בְּכַחַךְ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְיָן הֲלֹא שְׁלַחְתִּיךָ. **טו** וַיֹּאמֶר אֵלָיו בֶּן אֲדָנִי בְּמָה אוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל הִנֵּה אֶלְפִי הִדַּל בְּמַנְשָׁה וְאֲנֹכִי הֶצַּעִיר בְּבֵית אָבִי. **טז** וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְהִכִּיתָ אֶת-מִדְיָן כְּאִישׁ אֶחָד. **יז** וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-נָא מִצְאָתִי חֹן בְּעֵינֶיךָ וְעֲשִׂיתָ לִּי אוֹת שְׂאֵתָה מִדְּבַר עָמִי. **יח** אֶל-נָא תִמַּשׁ מְזָה עַד-בָּאֵי אֵלֶיךָ וְהִצַּאתִי אֶת-מַנְחָתִי וְהִנַּחְתִּי לְפָנֶיךָ וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁב עַד שׁוּבֶךָ. **יט** וַיְגַדְעוֹן בָּא וַיַּעַשׂ גְּדֵי-עֲזִים וְאֵיפַת-קִמַּח מִצוֹת הַבָּשָׂר שֶׁם בֶּסֶל וְהַמָּרְק שֶׁם בְּפָרוֹר וַיּוֹצֵא אֵלָיו אֶל-תַּחַת הָאֵלֶּה וַיִּגַּשׁ. {פ} **כ** וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים קַח אֶת-הַבָּשָׂר וְאֶת-הַמִּצּוֹת וְהִנַּח אֶל-הַסֶּלַע הַלֵּז וְאֶת-הַמָּרְק שְׁפֹךְ וַיַּעַשׂ כֵּן. **כא** וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ יְהוָה אֶת-קֶצֶה

הַמְשַׁעֲנֵת אֲשֶׁר בָּיְדוֹ וַיִּגַע בַּבָּשָׂר וּבַמְצוֹת וַתַּעַל הָאִשׁ מִן-הַצּוּר וַתֹּאכַל אֶת-הַבָּשָׂר וְאֶת-
 הַמְצוֹת וּמִלֶּאֶף יְהוָה הִלֵּךְ מַעֲיָנָיו. **כב** וַיֵּרָא גִדְעוֹן כִּי-מִלֶּאֶף יְהוָה הוּא וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן אָהָה
 אֲדַנִּי יְהוָה כִּי-עַל-כֵּן רָאִיתִי מִלֶּאֶף יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים. **כג** וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה שְׁלוֹם לָךְ אֶל-
 תֵּיבָא לֹא תָמוּת. **כד** וַיִּבֶן שָׁם גִּדְעוֹן מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא-לוֹ יְהוָה שְׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עוֹדְנוּ
 בְּעֶפְרַת אַבִּי הָעֶזְרִי. {ס}

בין גדעון למלאך ה' התנהל דו שיח, שבו הבין גדעון הבנה גוברת והולכת כי הוא מדבר עם מלאך ה'.

- גדעון היה ממשפחת אביעזר משבט מנשה.
- בזמן שבא אליו המלאך היה גדעון חובט חטים בגת ולא בגורן מפני שניסה להסתיר את החטים מפני מדין והגת הייתה במקום מוסתר יותר מהגורן.
- המלאך ברך את גדעון בברכה שגרתית באותה תקופה: "ה' עמך גיבור החיל".
  - (במגילת רות, שזמנה הוא תקופת השופטים, אנו מוצאים את בעז מברך את הקוצרים בברכה "ה' עמכם").
- גדעון השיב: אם ה' עמנו מדוע פגעו בנו כל הצרות האלה? ואיה נפלאותיו עליהם סיפרו לנו אבותינו?
- המלאך השיב: אתה הוא זה שנשלח להושיע את ישראל מיד מדין.
  - בשלב זה התחיל גדעון להבין כי אינו מדבר עם אדם רגיל.
- גדעון הגיב: במה ראוי אני להושיע את ישראל, הלא אני מהמשפחה הקטנה ביותר בשבט מנשה ואני הצעיר בבית אבי?
- תשובת המלאך: "כי אהיה עמך והכית את מדין כאיש אחד".
  - הבנתו של גדעון כי הוא מדבר עם מלאך גוברת.
- גדעון בקש להשתכנע כי הוא אכן מדבר עם מלאך ובקש: המתן עד שאביא לפניך מנחה.
- המלאך נגע במנחה בקצה המשענת אשר לו, המנחה עלתה באש ומלאך ה' הלך מעיני גדעון.
- גדעון השתכנע סופית כי היה זה מלאך וקרא: "אהה ה' אלקים כי ראיתי מלאך ה' פנים אל פנים".
- ה' אמר לו: "שלום לך אל תירא, לא תמות".
- גדעון בנה מזבח וקרא לו "ה' שלום".

גדעון מנתץ את מזבח הבעל בהוראת ה' (כ"ה- ל"ב):

כה וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה קַח אֶת-פֶּר-הַשּׁוֹר אֲשֶׁר לְאַבִּיךָ וּפֶר הַשְּׂנִי שִׁבְעֵי שָׁנִים
 וְהַרְסֵת אֶת-מִזְבַּח הַבַּעַל אֲשֶׁר לְאַבִּיךָ וְאֶת-הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר-עָלָיו תִּכְרֹת. **כו** וּבְנִיתָ מִזְבֵּחַ לַיהוָה
 אֶלְהֶיךָ עַל רֹאשׁ הַמַּעוֹז הַזֶּה בַּמַּעְרָכָה וְלִקְחֹתָ אֶת-הַפֶּר הַשְּׂנִי וְהַעֲלִיתָ עוֹלָה בַּעֲצֵי הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר
 תִּכְרֹת. **כז** וַיִּקַּח גִּדְעוֹן עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מֵעַבְדָּיו וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יְהוָה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָרָא
 אֶת-בֵּית אָבִיו וְאֶת-אַנְשֵׁי הָעִיר מַעֲשׂוֹת יוֹמָם וַיַּעַשׂ לַיְלָה. **כח** וַיִּשְׁכְּמוּ אַנְשֵׁי הָעִיר בַּבֶּקֶר וְהִנֵּה
 גִּתָּץ מִזְבַּח הַבַּעַל וְהָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר-עָלָיו כְּרֹתָה וְאֶת הַפֶּר הַשְּׂנִי הֶעֱלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ
 הַבְּנוּי. **כט** וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ מִי עָשָׂה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּדְרָשׁוּ וַיִּבְקְשׁוּ וַיֹּאמְרוּ גִדְעוֹן בֶּן-יֹאָשׁ
 עָשָׂה הַדָּבָר הַזֶּה. **ל** וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי הָעִיר אֶל-יֹאָשׁ הוֹצֵא אֶת-בְּנֵיךָ וְיָמוּת כִּי נָתַץ אֶת-מִזְבֵּחַ
 הַבַּעַל וְכִי כָרַת הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר-עָלָיו. **לא** וַיֹּאמֶר יוֹאָשׁ לְכָל אֲשֶׁר-עָמְדוּ עָלָיו הֵאֱתֵם תְּרִיבוּן
 לַבַּעַל אִם-אֲתֵם תּוֹשִׁיעוּן אוֹתוֹ אֲשֶׁר יָרִיב לוֹ יוֹמֵת עַד-הַבֶּקֶר אִם-אֱלֹהִים הוּא יָרִיב לוֹ כִּי נָתַץ
 אֶת-מִזְבְּחוֹ. **לב** וַיִּקְרָא-לוֹ בַּיּוֹם-הַהוּא יִרְבַּעַל לֵאמֹר יָרִיב בּוֹ הַבַּעַל כִּי נָתַץ אֶת-מִזְבְּחוֹ. {ס}

- ה' ציוה על גדעון להרוס את מזבח הבעל אשר לאביו ואת האשרה אשר עליו.
  - שני הפרים שנצטוו לקחת היו: הראשון כנראה למטרת הובלת הריסות המזבח הלאה, והשני להקרבה על המזבח שיבנה במקום מזבח הבעל. חז"ל אמרו שהיה פר זה בן שבע השנים פר שהוקדש מלכתחילה לעבודה זרה, ולכן דווקא פר זה היה צריך להקריב לה'.
- גדעון הכרית את מזבח הבעל (מתוך חששו מבית אביו ומאנשי העיר עשה זאת בלילה ולא ביום).
- אנשי העיר גילו כי גדעון הוא זה שהרס את מזבח הבעל וביקשו מאביו להוציאו למיתה.
- יואש אבי גדעון הציל את בנו באמרו לעובדי הבעל בלעג כי הבעל הרי הוא בעל כוחות משל עצמו ואינו זקוק לכך שיריבו את ריבו. "תנו לבעל לריב את ריב עצמו".
- לאחר מקרה זה נקרא שמו של גדעון ירובעל כדברי אביו "ירב בו הבעל" בעצמו.

תחילת המלחמה במדין ואותות גיזת הצמר (ל"ג-מ')

לג וְכַל-מִדְּוֵן וְעַמְלֵק וּבְנֵי-קָדָם נֶאֱסְפוּ יַחְדָּו וַיַּעֲבְרוּ וַיַּחֲנוּ בְּעַמְקֵי יִזְרְעֵאל. לַד וְרוּחַ יְהוָה לָבְשָׁה אֶת-גְּדֵעוֹן וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר וַיִּזְעַק אֲבִיעֶזֶר אַחֲרָיו. לה וּמַלְאָכִים שָׁלַח בְּכָל-מְנוּשָׁה וַיִּזְעַק גַּם-הוּא אַחֲרָיו וּמַלְאָכִים שָׁלַח בְּאֶשֶׁר וּבַזְּבֻלוֹן וּבַנַּפְתָּלִי וַיַּעֲלוּ לְקִרְיַתְסָם. לו וַיֹּאמֶר גְּדֵעוֹן אֶל-הָאֱלֹהִים אִם-יִשְׁפָּד מוֹשִׁיעַ בְּיָדִי אֶת-יִשְׂרָאֵל כְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ. לז הֲנֵה אֲנֹכִי מְצִיג אֶת-גִּזְתְּ הַצֹּמֶר בְּגֵרֹן אִם טַל יִהְיֶה עַל-הַגִּזָּה לְבִדָּה וְעַל-כָּל-הָאָרֶץ חֲרָב וַיִּדְעֹתִי כִּי-תוֹשִׁיעַ בְּיָדִי אֶת-יִשְׂרָאֵל כְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ. לח וַיְהִי-כֵן וַיִּשְׁכַּם מִמַּחֲרַת וַיִּזֶר אֶת-הַגִּזָּה וַיִּמְצָ טַל מִן-הַגִּזָּה מְלֹוא הַסִּפְלִי מִיָּם. לט וַיֹּאמֶר גְּדֵעוֹן אֶל-הָאֱלֹהִים אֶל-יְיָ אֱלֹהֵי יִזְרְעֵאל וְאֶדְבָרָה אִךְ הַפֶּעַם אֲנִסָּה נָא-רַק-הַפֶּעַם בְּגִזָּה יְהִי-נָא חֲרָב אֶל-הַגִּזָּה לְבִדָּה וְעַל-כָּל-הָאָרֶץ יְהִי-טָל. מ וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים כֹּן בְּלִילָה הַהוּא וַיְהִי-חֲרָב אֶל-הַגִּזָּה לְבִדָּה וְעַל-כָּל-הָאָרֶץ יְהִי טָל. {פ}

- מדין, עמלק ובני קדם נאספו להלחם בישראל.
- רוח ה' לבשה את גדעון והוא קרא לבני שבטו מנשה ולבני אשר, זבולון ונפתלי לעלות להלחם עמו.
- גדעון בקש את מה' כי יושיע בידו את ישראל: שתהא גיזת הצמר שיניח בגורן מלאה טל בבוקר בעוד שאר הארץ יבשה.
- משנעשה את זה בקש גדעון בזהירות את נוסף ("אל יחר אפך בי ואדברה אך הפעם, אנסה נא רק הפעם"): שתהא גיזת הצמר בבוקר יבשה, בעוד בכל הארץ יהיה טל. גם את זה עשה ה'.

שאלה	תשובה
1 ו' מצב ישראל תחת מדין	עיקר הקושי שגרמו מדין לישראל היה בתחום היבול. בכל פעם שזרעו ישראל, עלו עליהם מדין ועמלק ובני קדם והשחיתו יבולם וגזלו בהמותיהם עד שלא נשארה מחיה בישראל. עוד יתכן שגרמו גם נזק לאנשים ולרכוש, שכן מסופר כי ישראל בנו מערות, מנהרות ומקומות מחבוא מבוצרים לשמש להם למחסה מפני מדין.
2 ו' נביאים בתקופת השופטים	א. לאחר שזעקו ישראל מפני מדין שלח להם ה' נביא לפני ששלח להם את השופט המושיע גדעון. הנביא הוכיחם בדומה לנביא ("מלאך ה'") בבוכים. שניהם הסבירו כי צרה זו באה עליהם כי נאמר להם לא לעבוד את אלהי הגויים והם לא שמעו בקול ה'. ב. שופטים ב', א-ה: מלאך ה' עלה מן הגלגל אל הבוכים והוכיח את ישראל. חז"ל פירשו כי מלאך ה' כאן הוא נביא וכי היה זה פנחס.

<p><u>שופטים ו', ז-י</u>: לאחר שזעקו מפני מדין שלח ה' איש נביא לישראל שהוכיחם. (גם כאן עפ"י "סדר עולם רבה" היה זה פנחס).</p> <p><u>שופטים י', י-יג</u>: כשישראל זעקו מפני עמון והפלשתים שלח להם ה' נביא שהוכיחם.</p>		
<p>א. בזמן שבא מלאך ה' היה גדעון עסוק בחבטת גטים בגת במקום בגורן, שכן הגת היתה מקום חצוב בסלע בין הכרמים ונסתר יותר מהגורן, וכך קיווה גדעון להסתיר החטים מפני מדין.</p> <p>ב. המלאך ברך את גדעון בברכה השגורה בימים ההם: "ה' עמך גבור החיל".</p> <p>גדעון השיב: אם ה' עמנו למה אנו נתונים לכל הצרות האלה? ואיה כל נפלאות ה' עליהם ספרו לנו אבותינו? המלאך אמר: אתה שלוח מאת ה' להושיע את ישראל מיד מדין.</p> <p>גדעון הופתע: מדוע אני ואיך אושיע את ישראל, הרי אני ממשפחה קטנה בשבט מנשה והצעיר בבית אבי. המלאך השיב מפי ה': כי אהיה עמך.</p> <p>לאחר מכן בקש גדעון אות כי מלאך ה' מדבר עמו ע"י הבאת זבח, והאות אכן נעשה עמו והזבח נאכל באש.</p> <p>ג. בתחילה חשב גדעון כי הוא מדבר עם אדם רגיל. כבר בתשובתו לדבריו הראשונים של גדעון התחיל גדעון להבין כי מדובר במלאך, שכן תוכן דבריו היה כי מוטלת עליו שליחות על ישראל. הכתוב מציין התחלת הכרה זו במילים "ויפן אליו ה'" (י"ד) במקום "ויבוא מלאך ה'" שבהתחלה, וכן בדרך פניית גדעון אליו במילים "בי אדוני" במקום "בי אדוני" שקודם לכן.</p> <p>בהמשך שוב נאמר "ויאמר אליו ה'" למרות שעדיין היה זה מלאך ה', וזאת כדי לציין את הבנת גדעון, אולם עדיין הרגיש גדעון צורך בהוכחה ולכן בקש אות. לאחר האות הבין גדעון באופן מוחלט כי מלאך ה' דבר אתו (כ"ב).</p>	<p>עין בפסוקים י"א-כ"ד.</p> <p>א. במה עסק גדעון בזמן שהתגלה אליו מלאך ה' ומדוע?</p> <p>ב. תאר בלשונך בקצרה את הדו-שיח בין גדעון למלאך.</p> <p>ג. תאר בקצרה את שלבי ההבנה של גדעון כי הוא מדבר עם מלאך ולא עם איש בשר ודם רגיל.</p>	<p>3</p> <p>ו'</p> <p>גדעון ומלאך ה'</p>
<p>א. שמות ג': משה הקשה לשאול מדוע נבחר הוא לשליחות. ה' ענה לשאלותיו ובשלב מסוים אמר לו: "כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" (ג', יב).</p> <p>ב. שמ"א ט', כ-כא: שמואל אמר לשאול "ולמי כל חמדת ישראל הלא לך ולכל בית אביך". שאול הגיב בפליאה: "הלא בן ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומפחתי הצעירה מכל משפחות שבטי בנימין ולמה דברת אלי כדבר הזה?"</p>	<p>א. בתורה מסופר על אדם שהקשה גם הוא על שנבחר לשליחות בעם ישראל, ואף לו נאמר "כי אהיה עמך" וניתן לו אות. מיהו אדם זה? ציין מקור מדויק לדבריך.</p> <p>ב. בנביאים ראשונים מסופר על מלך שהגיב על בחירתו בדומה לגדעון בציינו כי הוא בן שבט מהקטנים שבישראל ובן משפחה הצעירה מכל משפחות השבט. מי היה מלך זה? צטט הפסוק/ים המתאים/ים וציין מקור מדויק לדבריך.</p>	<p>4</p> <p>ו'</p> <p>המקשים על בחירתם להנהגה</p>
<p>א. גדעון קרא למזבח בשם "ה' שלום" כי לאחר שחשש מכך שראה מלאך ה', אמר לו ה' "שלום לך אל תירא לא תמות".</p> <p>את המזבח השני הצטווה לבנות תחת מזבח הבעל שהצטווה להרוס, כדי ללמד את ישראל את הדרך בה עליהם ללכת וכמבוא לנצחון שיביא ה' על מדין.</p> <p>ב. שמות י"ז, ח-טז: משה בנה מזבח לה' לאחר הנצחון על עמלק וקרא שמו "ה' נסי" על שום הנס שעשה להם ה' בנצחון על עמלק.</p> <p>ג. אנשי העיר בדקו מי הוא שהרס את מזבח הבעל ואז דרשו להמיתו. יואש אבי גדעון ענה להם בלעג כי הבעל לא זקוק לעזרתם ולהתערבותם בעניינו כי הוא הרי יכול לטפל בכך בעצמו ואם ירצה ימית הוא עד הבוקר את האיש שניפץ את מזבחו.</p>	<p>א. עיין בפסוקים כ"ב-כ"ז. מדוע קרא גדעון למזבח הראשון שבנה בשם "ה' שלום", ולשם מה נצטווה לבנות את המזבח השני?</p> <p>ב. ציין מקרה בו בנה משה מזבח לה' וקרא לו בשם והסבר בקצרה מדוע קרא לו משה בשם זה.</p> <p>ג. עיין בפסוקים כ"ז-ל"ב. איך הגיבו אנשי העיר על הריסת מזבח הבעל וכיצד נימק יואש את התנגדותו לדברי אנשי העיר?</p>	<p>5</p> <p>ו'</p> <p>המזבח לה' והריסת מזבח הבעל</p>

<p>בשני המקרים התגלה מלאך ה' בקשר למינוי השופט המושיע הבא (אולם אצל גדעון התגלה לו המלאך ישירות ואילו אצל שמשון התגלה המלאך לאמו עוד לפני לידתו).</p>	<p>מלאך ה' התגלה לגדעון ולאשת מנוח. מהי התכלית המשותפת להתגלות המלאך בשני המקרים?</p>	<p>6 ו'</p>
<p>א. לגדעון נתווסף השם ירובעל לאחר שאביו קבע כי האנשים לא צריכים לעשות דין בעבור הבעל, אלא יעשה הוא דין לעצמו. שמו נקרא אם כן ירובעל על שם שאמר אביו "ירב בו הבעל" (בעצמו). ב. 1. שמ"א י"ב, ט- יא: שמואל הזכיר את ירובעל בפנייתו לעם לאחר שהמליך עליהם מלך לבקשתם, תוך כדי ציון חסדי ה' עם העם בשלחו להם מושיעים בתקופות שונות. 2. "בדן" הוא שמשון, ונקרא כך משום שהיה משבט דן.</p>	<p>עיין בפסוקים ל"א- ל"ב. א. על שם מה נתווסף שם לגדעון ונקרא שמו גם ירובעל? ב. 1. שמואל הנביא מזכיר בדבריו לעם את ירובעל. ציין המקור וההקשר בו נאמרו הדברים. 2. באותו מקום נזכר גם השופט "בדן". מיהו שופט זה?</p>	<p>7 ו' התגלות מלאך ה' לגדעון ולאשת מנוח</p>
<p>א. אביעזר הוא משפחתו של גדעון, כפי שנזכר קודם לכן כי המלאך ישב "תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי, וגדעון בנו חובט חטים בגת" ... (י"א). השבטים שבאו לעזור הם: מנשה, אשר, זבולון ונפתלי, שלהם קרא גדעון. שבטי מנשה (שבעבה" המערבי), זבולון ונפתלי נזכרו לטובה ע"י דבורה בהתנדבם להלחם בכנען. שבט אשר לא הצטרף למלחמה בכנען, אך הצטרף עתה למלחמה במדין. ב. גדעון האמין שה' שלח אותו בשליחות זאת, אך הפחד ממדין, שהיו חזקים בהרבה מישראל ושעבדום כבר שבע שנים, היה גדול, והידיעה שבכוחם בלבד לא יוכלו לנצח את מדין, אלא רק אם ה' יעזור להם, הביאו את גדעון לבקש מה' אות שה' באמת יושיעם. האות שבקש היה שגזת צמר שישים בגורן תהיה מלאה טל בעוד שאר הארץ יבשה מטל. לאחר מכן בקש אות שני, הפוך לראשון: שבבוקר הבא יהיה טל על כל הארץ ורק גזת הצמר תהיה יבשה.</p>	<p>עיין בפסוקים ל"ג- מ'. א. מיהו אביעזר שנזעק אחרי גדעון, מיהם השבטים שנזעקו לקריאתו ומהו השווה והשונה בין שבטים אלה לשבטים שנזעקו למלחמת דבורה וברק בסיסרא? ב. הסבר בקצרה את האותות שבקש גדעון. מה היתה הסיבה לכך שבקש אותות אלו וכיצד הגיב לכך ה'?</p>	<p>8 ו' השבטים הלוחמים והאותות</p>

שופטים ז

ברירת הלוחמים בעין חרוד ומלחמת גדעון במדיין

מחנה מדיין ומחנה ישראל (א'):

א וַיִּשְׁכְּם יִרְבֵּעַל הוּא גִדְעוֹן וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּחֲנוּ עַל-עֵיִן חֲרֹד וּמַחֲנֵה מְדִיָּן הָיָה-לוֹ מִצְפּוֹן מִגְבְּעַת הַמּוֹרָה בְּעַמְק. {ס}

מדיין, עמלק ובני קדם חנו בעמק יזרעאל וגדעון ולוחמיו חנו בעין חרוד.

ברירת הלוחמים היוצאים להלחם במדיין (ב'- ח'):

ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-גִּדְעוֹן רַב הָעָם אֲשֶׁר אִתְּךָ מִתַּתִּי אֶת-מְדִיָּן בְּיָדָם פֶּן-יִתְפָּאֵר עָלַי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יָדִי הוֹשִׁיעָה לִּי. ג וַעֲתָה קְרָא נָא בְּאָזְנֵי הָעָם לֵאמֹר מִי-יָרָא וַחֲרָד יֹשֵׁב וַיִּצְפֹּר מֵהָר הַגִּלְעָד וַיָּשֶׁב מִן-הָעָם עֹשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלָף וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים נִשְׂאָרוּ. {ס} ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-גִּדְעוֹן עוֹד הָעָם רַב הוֹרֵד אוֹתָם אֶל-הַמַּיִם וְאַצְרִפְנוּ לָהֶם שֵׁם וְהָיָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ זֶה יֵלֶךְ אִתְּךָ הוּא יֵלֶךְ אִתְּךָ וְכָל אֲשֶׁר-אָמַר אֵלֶיךָ זֶה לֹא-יֵלֶךְ עִמָּךְ הוּא לֹא יֵלֶךְ. ה וַיֹּרֵד אֶת-הָעָם אֶל-הַמַּיִם וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-גִּדְעוֹן כָּל אֲשֶׁר-יֵלֵךְ בְּלִשׁוֹנוֹ מִן-הַמַּיִם כָּאֲשֶׁר יֵלֵךְ הַכָּלָב תִּצְיֵג אוֹתוֹ לְבָד וְכָל אֲשֶׁר-יָכַרַע עַל-בְּרַכְיוֹ לְשִׁתוֹת. ו וַיְהִי מִסְפַּר הַמְּלַקְקִים בְּיָדָם אֶל-פִּיהֶם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְכָל יֶתֶר הָעָם כָּרְעוּ עַל-בְּרַכְיָהֶם לְשִׁתוֹת מַיִם. {ס} ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-גִּדְעוֹן בְּשֹׁלֶשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ הַמְּלַקְקִים אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְנָתַתִּי אֶת-מְדִיָּן בְּיָדְךָ וְכָל-הָעָם יֵלְכוּ אִישׁ לְמַקְמוֹ. ח וַיִּקְחוּ אֶת-צִדָּה הָעָם בְּיָדָם וְאֵת שׁוֹפְרֹתֵיהֶם וְאֵת כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁלַח אִישׁ לְאֶהֱלֹי וּבְשֹׁלֶשׁ-מֵאוֹת הָאִישׁ הַחֲזִיק וּמַחֲנֵה מְדִיָּן הָיָה לוֹ מִתַּחַת בְּעַמְק. {פ}

- ה' בקש להקטין את מספר הלוחמים היוצאים להלחם במדיין, כדי שישראל ידעו שלא בכוחם הם מנצחים את מדיין כי אם בכוח ה'.
- **בשלב ראשון** אמר ה' לגדעון לקרוא לכל מי שירא מהמלחמה לחזור לביתו. עשרים ושנים אלף לוחמים חזרו ועשרת אלפים נשארו.
- **בשלב שני** אמר ה' לגדעון לבחון את הלוחמים שנותרו ב"מבחן המים": מי שיביא מים אל פיו וילקקם מידו יישאר, ומי שיכרע לשתות יחזור.
  - הסיבות האפשריות: 1. אדם המביא מים אל פיו מוכיח ערנות וזריזות, כי בדרך זו הוא יכול לשים לב מה קורה מסביבו ולהתארגן במהירות לתזוזה. אדם הכורע מתמקד בשתייה בלבד, ואינו שם לב למתרחש סביבו. 2. יתכן שהכריעה מסמלת את הכריעה לבעל.
- **התוצאה:** נשארו שלוש מאות לוחמים.

האות שבחלום המדייני (ט'- י"ד):

ט וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה קוּם רֵד בְּמַחֲנֵה כִּי נִתְּתִיו בְּיָדְךָ. י וְאִם-יָרָא אִתְּךָ לָרֶדֶת רֵד אִתְּךָ וַיִּפְרָה נַעֲרָךְ אֶל-הַמַּחֲנֵה. יא וְשָׁמַעְתָּ מֵה-יְדַבְּרוּ וְאַחַר תַּחֲזֹקְנָה יְדִיךָ וַיִּרְדְּתָּ בְּמַחֲנֵה וַיִּירָד הוּא וּפְרָה נַעֲרוֹ אֶל-קֶצֶה הַחֲמֹשִׁים אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה. יב וּמְדִיָּן וְעַמְלָק וְכָל-בְּנֵי-קַדְדָּם נִפְלִים בְּעַמְק כְּאַרְבֵּה לָרֶב וְלִגְמַלְיָהֶם אֵין מִסְפָּר כַּחוֹל שְׁעַל-שַׁפְתַּי הַיָּם לָרֶב. יג וַיָּבֵא גִדְעוֹן וְהִנֵּה-אִישׁ מִסְפָּר לָרַעְהוּ חִלּוֹם וַיֹּאמֶר הִנֵּה חִלּוֹם חֲלַמְתִּי וְהִנֵּה צְלִיל לַחֵם שְׁעָרִים מִתְהַפֵּף בְּמַחֲנֵה מְדִיָּן וַיָּבֵא עַד-הָאֶהָל וַיִּפְּל וַיִּהַפְּכֵהוּ לְמַעַלָּה וּנְפַל הָאֶהָל. יד וַיַּעַן רַעְהוּ וַיֹּאמֶר אֵין זֹאת בְּלַתִּי אִם-חָרַב גִּדְעוֹן בֶּן-יֹאָשׁ אִישׁ יִשְׂרָאֵל נָתַן הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ אֶת-מְדִיָּן וְאֶת-כָּל-הַמַּחֲנֵה. {פ}

- כדי שלא יחשוש גדעון להלחם עם שלוש מאות לוחמים בלבד מול הצבא העצום של מדיין, עמלק ובני קדם, (פס' י"ב) **הציע ה' לגדעון אות כדי לחזק את ידיו:** גדעון יכול לרדת עם פורה נערו למחנה מדיין ולשמוע מה ידברו "ואחר תחזקנה ידיך".
- גדעון ופורה ירדו למחנה מדיין, ושמעו **מדייני מספר לרעהו חלום** שבו צליל לחם שעורים מתגלגל, מגיע עד האהל ומפיל את האהל.
- **החבר פתר את החלום:** צליל הלחם מסמל את גדעון (החלש) והאהל מסמל את מדיין (החזקים), והדבר מעיד שגדעון ינצח את מדיין.

מלחמת גדעון במדין (ט"ו-כ"ה):

טו ויהי כשמע גדעון את-מספר החלום ואת-שברו וישתחו וישב אל-מחנה ישראל ויאמר קומו כי-נתן יהוה בידכם את-מחנה מדן. **טז** ויחץ את-שלש-מאות האיש שלשה ראשים ויתן שופרות ביד-כלם וכדים ריקים ולפדים בתוך הפדים. **יז** ויאמר אליהם ממני תראו וכן תעשו והנה אנכי בא בקצה המחנה והיה כאשר-אעשה כן תעשו. **יח** ותקעתו בשופר אנכי וכל-אשר אתי ותקעתם בשופרות גם-אתם סביבות כל-המחנה ואמרתם ליהוה ולגדעון. {פ}

יט ויבא גדעון ומאה-איש אשר-אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה אך הקם הקימו את-השמרים ויתקעו בשופרות ונפוץ הפדים אשר בידם. **כ** ויתקעו שלשת הראשים בשופרות וישברו הפדים ויחזיקו ביד-שמאלם בלפדים וביד-ימין השופרות לתקוע ויקראו חרב ליהוה ולגדעון. **כא** ויעמדו איש תחתיו סביב למחנה וירץ כל-המחנה ויריעו ויניסו (ויניסו). **כב** ויתקעו שלש-מאות השופרות וישם יהוה את חרב איש ברעהו ובכל-המחנה וינס המחנה עד-בית השטה צררתה עד שפת-אבל מחולה על-טבת. **כג** ויצעק איש-ישראל מנפתלי ומן-אשר ומן-כל-מנשה וירדפו אחרי מדן. **כד** ומלאכים שלח גדעון בכל-הר אפרים לאמר רדו לקראת מדן ולכדו להם את-המים עד בית ברה ואת-הירדן ויצעק כל-איש אפרים וילכדו את-המים עד בית ברה ואת-הירדן. **כה** וילכדו שני-שרי מדן את-ערב ואת-זאב ויהרגו את-עורב בצור-עורב ואת-זאב בקב-זאב וירדפו אל-מדן וראש-ערב וזאב הביאו אל-גדעון מעבר לירדן.

בעקבות שמיעת חלום המדייני ופתרונו התגבר גדעון להלחם.

הטכסיים בהם השתמש:

1. חלוקת שלוש מאות הלוחמים לשלושה ראשים.
2. הליכה עם שופרות, כדים ריקים ולפידים כדי ליצור רעש והמולה רבה.
  - **המטרה:** ליצור רושם מוטעה שיש במחנה ישראל חיילים רבים.
  - **העידוד והאמונה:** גדעון אמר לאנשיו לקרוא "חרב לה' ולגדעון".
3. התקיפה התבצעה באמצע הלילה (ראש האשמורת התיכונה) בזמן התחלפות השומרים.
4. לאחר שה' גרם למדיינים פחד, בלבול ומנוסה, שהביאו את מדן להרוג אחד בשני, הצטרפו שבטי נפתלי, אשר ומנשה לרדיפה אחר מדן.
5. שבט אפרים נקרא ע"י גדעון ללכוד את מעברות הירדן, כך שהמדיינים לא יכלו להימלט. הישג נוסף של שבט אפרים היה לכידתם והריגתם של עורב וזאב שרי מדן.

שאלה	תשובה
<p>1</p> <p>ז'</p> <p>"מבחן המים" לברירת החיילים</p> <p>עיין בפסוקים א'-ח'.</p> <p>א. תאר בלשונך, בקצרה, את המבחן בן שני השלבים בו אמר ה' לגדעון להעמיד את חייליו, והסבר את מטרתו.</p> <p>ב. נסה להסביר הסיבה לדרך השניה בה בקש ה' לברור ולצמצם את מספר הלוחמים.</p> <p>ג. ציין את מיקום מחנה ישראל במלחמה זו ואת מיקום מחנה מדן.</p>	<p>א. המבחן נערך לחיילים מפני שה' רצה להושיע את ישראל במספר קטן של חיילים כדי להראות שתשועתם אינה באה מכוחם, אלא בכוח ה'. (דבר זה היה חשוב במיוחד בימי גדעון, ששאל: "ויש [אם יש] ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו" וגו' [ו', יג]).</p> <p>בשלב ראשון אמר ה' לגדעון לקרוא לכל החיילים היראים מן המלחמה לחזור לביתם. לאחר קריאה זו חזרו עשרים ושניים אלף חיילים ונשארו עשרת אלפים.</p> <p>בשלב שני אמר ה' לגדעון כי מספר זה עדיין רב מדי ולכן עליו לקבוע מי יישאר עפ"י "מבחן המים": מי שילק בלשונו מן המים יישאר ומי שיכרע לשתות לא יישאר.</p>

<p>ב. 1. האנשים שלא כרעו לשתות מהמים מראים בהתנהגות זו כי הם יותר ערניים זריזים מהאחרים, שכן בצורה זו הם עדיין יכולים לראות מה קורה מסביב ולהתארגן במהירות לתזוזה אם יש צורך, ואילו הכורעים לא יכולים לראות באותו זמן מה קורה סביבם.</p> <p>2. המלקקים מהמים מראים כי הם מסתפקים במועט בעוד הכורעים רוצים לרוות צמאונם עד תום בכל מקרה.</p> <p>3. הכריעה מסמלת אולי את הכריעה לבעל, ולכן אלה שלא כרעו מסמלים את היותם ראויים להלחם לישראל.</p> <p>ג. מחנה ישראל היה ממוקם בעין חרוד ומחנה מדין היה ממוקם בעמק מצפון לגבעת המורה.</p>		
<p>החיזוק הנוסף שקבל גדעון היה דרך חלום שאותו שמע במחנה מדין, לשם הפנה ה' אותו ואת נערו כדי "לשמוע מה ידברו ואחר תחזקנה ידך".</p> <p>גדעון שמע חייל מדייני מספר לחברו כי חלם על "צליל לחם שעורים מתהפך במחנה מדין" אשר התגלגל עד לאהל, הכהו והפילו.</p> <p>חברו של החייל החולם פירש את לחם השעורים כמסמל את גדעון וחרבו ואת התהפכות האהל כמסמלת את מפלת מדין. (דבר חלש מצליח להפיל דבר חזק. לחם השעורים מסמל כנראה את ישראל עובדי האדמה לעומת המדיינים רועי הצאן הנוודים).</p>	<p>עיין בפסוקים ט"ו- ט"ז.</p> <p>מעבר לשני האותות שקבל גדעון באמצעות גיזת הצמר נתן ה' את נוסף בידו כדי לחזק בטחונו בנצחונם על מדין (על אף שנותר עם שלוש מאות חיילים בלבד). תאר בקצרה באיזו דרך קבל גדעון חיזוק נוסף ומה היתה משמעות הדברים.</p>	<p>2 ז' "רד... אל המחנה ושמת מה ידברו..."</p>
<p>א. כדי להצליח במלחמה עם מספר מועט של חיילים נקט גדעון בשתי דרכים: 1. את הלוחמים חילק לשלושה ראשים כדי שיבואו מכיוונים שונים וכך ייצרו רושם של מספר לוחמים רב יותר. 2. גדעון נתן בידיהם שופרות, כדים ריקים ולפידים. באמצעות דברים אלה יכלו הלוחמים ליצור רעש שיצר גם הוא את הרושם שמספרם רב בהרבה משהיה במציאות, וכן גרמו לבלבול ובהלה. 3. גדעון יצא להלחם באמצע הלילה בזמן התחלפות השומרים.</p> <p>הדרך הרוחנית: גדעון אמר ללוחמים לקרוא "חרב לה' ולגדעון"</p> <p>* עוד יש לציין כי גדעון הוכיח מנהיגות בנתנו דוגמה אישית ובקראו לחיילים לנהוג כפי שיראו אותו נוהג ("ממני תראו וכן תעשו... והיה כאשר אעשה כן תעשו" וגו').</p> <p>ב. 1. השבטים שנזעקו להלחם היו נפתלי, אשר, מנשה ואפרים.</p> <p>2. שבטי יהודה ושמעון לא השתתפו במלחמות ברק וגדעון מפני ריחוקם מאזור המלחמה. אופי מלחמות השבטים בשלב זה היה מקומי והשבטים שהשתתפו במלחמות היו אלה שגרו מסביב לאזור שבו נערכה המלחמה (מלבד השבטים שהתחמקו מהשתתפות). זו גם הסיבה לכך שדבורה לא הוכיחה אותם כמי שלא השתתפו במלחמה, שכן זו היתה רחוקה מהם.</p>	<p>א. בידי גדעון היה מספר מועט של חיילים – שלוש מאות איש. תאר שלוש דרכים אנושיות ודרך אחת רוחנית בהן נקט גדעון כדי להצליח במלחמה למרות מספר נמוך זה.</p> <p>ב. 1. מי היו השבטים שנזעקו להצטרף למלחמה בשלב זה? 2. ציין מדוע לא השתתפו שבטי יהודה ושמעון במלחמות גדעון וברק, ומדוע לא נזכרה תוכחה בקשר לכך כפי שהזכירה דבורה לגבי שבטים אחרים שלא נלחמו?</p>	<p>3 ז' פסוקים ט"ז- כ"ב טכסיסי המלחמה והשבטים הלוחמים</p>
<p>א. במלחמת אהוד בן גרא במואב נעשה השלב הראשון של הריגת מלך מואב בידי אהוד לבדו ולאחר מכן הזעיק אהוד את אנשי הר אפרים להצטרף למלחמה.</p> <p>ב. * אהוד בן גרא הזעיק את אנשי הר אפרים למלחמה במואב.</p> <p>* אנשי אפרים התלוננו לפני גדעון על כך שלא קרא להם למלחמה בשלב מוקדם (ח', א- ג).</p> <p>* אנשי אפרים התלוננו לפני יפתח על שלא קרא להם לבוא להלחם אתו בבני עמון (י"ב, א- ו).</p> <p>* אנשי דן שחיפשו נחלה נשאר ללון בהר אפרים, שם התרחשה פרשת פסל מיכה (פרק י"ח).</p> <p>* איש לוי והאיש הזקן המעורבים בפרשת פילגש בגבעה היו מהר אפרים (פרק י"ט).</p>	<p>א. ציין מלחמה קודמת בספר שופטים בה נעשה השלב הראשון בידי מיעוט, ואילו לצורך השלב השני של המלחמה הוזעקו אנשים רבים.</p> <p>ב. "ומלאכים שלח גדעון בכל הר אפרים". ציין מלחמות נוספות ואירועים נוספים בספר שופטים בהם היו מעורבים אנשי אפרים.</p>	<p>4 ז'</p>

שופטים ח

תגובות גדעון למעשי אפרים, אנשי סוכות ופנואל והריגת מלכי מדין

גדעון ואנשי אפרים (א' - ג'):

א ויאמרו אליו איש אפרים מה-הדבר הזה עשית לנו לבלתי קראות לנו כי הלכת להלחם במדין ויריבון אתו בחזקה. ב ויאמר אליהם מה-עשיתי עתה ככם הלא טוב עללות אפרים מבציר אביעזר. ג בידכם נתן אלהים את-שרי מדין את-ערב ואת-זאב ומה-יכלתי עשות ככם אז רפתה רוחם מעליו בידברו הדבר הזה.

- **אנשי אפרים התלוננו** כלפי גדעון על שלא קרא להם בזמן להצטרף למלחמה.
- **גדעון השיב בפתגם** "הלא טוב עוללות אפרים מבציר אביעזר" **ופירושו**: ההישג שהשגתם אתם בסוף (עוללות – הענבים הפחות טובים בסוף הבציר), בהריגת עורב וזאב, משמעותי יותר מכל ההישגים שהושגו בהתחלה (בציר).
- **אנשי אפרים קבלו את דבריו**. גדעון הצליח לפייסם ולמנוע מלחמת אחים.

גדעון ואנשי סוכות ופנואל (ד' - ט'):

ד ויבא גדעון הירדנה עבר הוא וישלש-מאות האיש אשר אתו עיפים ורדפים. ה ויאמר לאנשי סכות תנו-נא כפרות לחם לעם אשר ברגלי פי-עיפים הם ואנכי רדף אחרי זבח וצלמנע מלכי מדין. ו ויאמר שרי סכות הכף זבח וצלמנע עתה בידך פי-נתן לצבאך לחם. ז ויאמר גדעון לכן בתת יהוה את-זבח ואת-צלמנע בידי ודשתי את-בשרכם את-קוצי המדבר ואת-הברקנים. ח ויעל משם פנואל וידבר אליהם כזאת ויענו אותו אנשי פנואל כאשר ענו אנשי סכות. ט ויאמר גם-לאנשי פנואל לאמר בשובי בשלום אתך את-המגדל הזה. {פ}

- **גדעון בקש מאנשי סוכות לחם** ללוחמיו העיפים והרעבים, שלא רק לחימה רבה מאחוריהם אלא גם מרדף אחרי זבח וצלמנע עוד לפניהם.
- **אנשי סוכות השיבו**, שמכיוון שעדיין לא תפסו את זבח וצלמנע הרי שהלוחמים לא הצדיקו קבלת לחם מהם.
- **תגובת גדעון**: לאחר לכידת זבח וצלמנע אדוש בשרכם בקוצים.
- **גדעון בקש מאנשי פנואל** את אותו הדבר. **אנשי פנואל השיבו** כאנשי סוכות.
- **תגובת גדעון**: כשאשוב בשלום מהמלחמה אתוך את המגדל הזה.

לכידת זבח וצלמנע והענשת אנשי סוכות ופנואל (י' - כ"א):

י וזבח וצלמנע בקרקור ומחניהם עמם פחמשת עשר אלף כל הנותרים מכל מחנה בני-קדם והנפלים מאה ועשרים אלף איש שלף חרב. יא ויעל גדעון דרך השכונג באהלים מקדם לנבח ויגבהה ויך את-המחנה והמחנה היה בטח. יב וינסו זבח וצלמנע וירדף אחריהם וילכד את-שני מלכי מדין את-זבח ואת-צלמנע וכל-המחנה החריד. יג וישב גדעון בן-יואש מן-המלחמה מלמעלה החרס. יד וילכד-נער מאנשי סכות וישאלהו ויכתב אליו את-שרי סכות ואת-זקניה שבעים ושבעה איש. טו ויבא אל-אנשי סכות ויאמר הנה זבח וצלמנע אשר חרפתם אותי לאמר הכף זבח וצלמנע עתה בידך פי נתן לאנשיך היעפים לחם. טז ויקח את-זקני העיר ואת-קוצי המדבר ואת-הברקנים וידע בהם את אנשי סכות. יז ואת-מגדל פנואל נתץ ויהרג את-אנשי העיר. יח ויאמר אל-זבח ואל-צלמנע איפה האנשים אשר הרגתם בתבור ויאמרו כמוף כמוהם אחד כתאר בני המלך. יט ויאמר אחי בני-אמי הם חי-יהוה לו החיתם אותם לא הרגתי אתכם. כ ויאמר ליתר בכורו קיום הרג אותם ולא-שלף הנער חרב

כִּי יֵרָא כִּי עוֹדְנוּ נֶעַר. **כא** וַיֹּאמֶר זָבַח וְצַלְמַנֶּע קוֹם אֶתָּה וּפְגַע-בְּנוּ כִּי כָאִישׁ גְּבוּרָתוֹ וַיִּקָּם גְּדֵעוֹן וַיְהַרֵּג אֶת-זָבַח וְאֶת-צַלְמַנֶּע וַיִּקַּח אֶת-הַשְּׁהָרָנִים אֲשֶׁר בְּצִוְאָרֵי גְמְלֵיהֶם. {פ}

- גִּדְעוֹן לִכְד אֶת זָבַח וְצַלְמוֹנֶע וְהִתְפַּנֵּה לְבַצֵּעַ אֶת הָעוֹנְשִׁים שֶׁהִבְטִיחַ:
- הוּא לִכְד נֶעַר מִסּוּכוֹת וְאָמַר לוֹ לְכַתּוּב אֶת שְׁמוֹת שְׂרֵי סּוּכוֹת וְזָקְנֵיהָ. מִצוּיד בְּמִידַע זֶה הִרְאָה לְשֵׁרֵי סּוּכוֹת כִּי לִכְד אֶת מַלְכֵי מְדִין וְדַשׁ בְּקוֹצִים.
- בַּפְּנוּאֵל נִתְּץ גִּדְעוֹן אֶת הַמַּגְדֵּל (מִבְּצַר הָעִיר) וְהִרְג אֶת אֲנָשֵׁי הָעִיר.
- הַמְּנִיעַ לְהִרְיֹגֵת זָבַח וְצַלְמוֹנֶע הִיָּה לֹא רַק מִשׁוּם שֶׁהֵם הִרְעוּ מֵאֵד לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא גַם מִשׁוּם שֶׁהִרְגוּ אֶת אַחֵי גִדְעוֹן בְּנֵי אִמּוֹ.
- גִּדְעוֹן בִּקֵּשׁ מִיֵּתֵר בְּכוֹרוֹ לְהִרְגֵם, אֲךָ מִכִּיוּן שִׁיתֵר, שֶׁהִיָּה עֵדִין נֶעַר, הִיסֵס, בִּקְשׁוֹ זָבַח וְצַלְמוֹנֶע שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ הִרְגֵם (כִּי הִיָּה זֶה יוֹתֵר מְכּוּבָד עֲבוּרִם, וְכֵן כִּי מוֹתֵם יִהְיֶה מֵהִיר יוֹתֵר אִם יִבּוֹא מִיַּד אָדָם מְנוּסָה).

בְּקִשַׁת הָעַם מִגִּדְעוֹן לְמַלּוּךְ עֲלֵיהֶם וּמַעֲשֵׂה הָאִפּוּד (כ"ב- כ"ח):

כב וַיֹּאמְרוּ אִישׁ-יִשְׂרָאֵל אֶל-גְּדֵעוֹן מְשֹׁל-בְּנוּ גַם-אֶתָּה גַם-בְּנֶדָה גַם בְּן-בְּנֶדָה כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִיַּד מְדִין. **כג** וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם גְּדֵעוֹן לֹא-אֶמְשַׁל אֲנִי בְּכֶם וְלֹא-יִמְשַׁל בְּנֵי בְּכֶם יִהְיֶה יִמְשַׁל בְּכֶם. **כד** וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם גְּדֵעוֹן אֲשַׁאֲלֶה מִכֶּם שְׂאֵלָה וְתִנּוּ-לִי אִישׁ נָזֶם שְׁלָלוֹ כִּי-נָזְמִי זָהָב לָהֶם כִּי יִשְׁמַעְאֲלִים הֵם. **כה** וַיֹּאמְרוּ נָתוֹן נָתוֹן וַיִּפְרְשׁוּ אֶת-הַשְּׂמָלָה וַיִּשְׁלִיכוּ שָׁמָּה אִישׁ נָזֶם שְׁלָלוֹ. **כו** וַיְהִי מִשְׁקַל נָזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר שָׁאֵל אֶלְף וּשְׁבַע-מֵאוֹת זָהָב לְבַד מִן-הַשְּׁהָרָנִים וְהַנְּטִיפוֹת וּבִגְדֵי הָאֲרָגְמָן שֶׁעַל מַלְכֵי מְדִין וּלְבַד מִן-הָעֲנָקוֹת אֲשֶׁר בְּצִוְאָרֵי גְמְלֵיהֶם. **כז** וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ גְּדֵעוֹן לְאִפּוּד וַיִּצַּג אוֹתוֹ בְּעִירוֹ בְּעֶפְרָה וַיִּזְנוּ כָּל-יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו שֶׁם וַיְהִי לְגִדְעוֹן וּלְבֵיתוֹ לְמוֹקֵשׁ. **כח** וַיִּפְנֶעַ מְדִין לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסְפוּ לְשַׂאת רֹאשׁם וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּימֵי גְדֵעוֹן. {פ}

- **יִשְׂרָאֵל בִּקְשׁוֹ מִגִּדְעוֹן לְמִשׁוֹל עֲלֵיהֶם**, וּלְמַעֲשֵׂה לְהַתְחִיל שׁוֹשֶׁלֶת מְלוּכָה, שְׁתִּימֵשֵׁךְ אַחֲרֵי מוֹתוֹ ע"י צִאצְאִיו.
- **גִּדְעוֹן סִירַב** בְּאִמְרוֹ, שֶׁלֹּא הוּא יִמְשׁוֹל בָּהֶם, אֲלֵא ה' יִמְשׁוֹל בָּהֶם.
- גִּדְעוֹן בִּקֵּשׁ מִיִּשְׂרָאֵל אֶת **שֵׁלל נִזְמֵי זָהָב**. יִשְׂרָאֵל נִתְּנוּ לוֹ וְהוּא הִכִּין מִזֶּה **אִפּוּד**.
- **כוֹוֹנָתוֹ הִיָּתֵה** לְצִיָּין כִּי הַתְּשׁוּעָה בָּאָה מֵה' וְלִכֵּן עַל יִשְׂרָאֵל לְדַרוֹשׁ אֶת ה'.
- **הַתּוֹצֵאָה הִיָּתֵה הַפּוֹכָה**: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִפְכוּ אֶת הָאִפּוּד לְאִלוֹהוֹת.

מִשְׁפַּחַת גִּדְעוֹן, מוֹתוֹ וְהַתְּנַהֲגוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַחַר מוֹתוֹ (כ"ט- ל"ה):

כט וַיִּלְךָ יִרְבֵּעַל בֶּן-יֹזָאֵשׁ וַיֵּשֶׁב בְּבֵיתוֹ. **ל** וַלְגִּדְעוֹן הָיוּ שְׁבַעִים בָּנִים יִצְאֵי יָרְכוּ כִּי-נָשִׁים רַבּוֹת הָיוּ לוֹ. **לא** וּפִילִגְשׁוֹ אֲשֶׁר בְּשֶׁכֶם יִלְדָה-לוֹ גַם-הִיא בֶן וַיִּשֶׂם אֶת-שְׁמוֹ אֲבִימֶלֶךְ. **לב** וַיָּמָת גְּדֵעוֹן בֶּן-יֹזָאֵשׁ בְּשִׁיבָה טוֹבָה וַיִּקְבֵּר בְּקִבְרֵי יוֹאֵשׁ אָבִיו בְּעֶפְרָה אָבִי הָעֶזְרִי. {פ}

לג וַיְהִי כִּפְאֲשֶׁר מָת גְּדֵעוֹן וַיֵּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיִּשְׁיִמוּ לָהֶם בְּעַל בְּרִית לְאֱלֹהִים. **לד** וְלֹא זָכְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַמְּצִיל אוֹתָם מִיַּד כָּל-אֲבִיבֵיהֶם מִסְבִּיב. **לה** וְלֹא-עָשׂוּ חֶסֶד עִם-בֵּית יִרְבֵּעַל גְּדֵעוֹן כְּכָל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִם-יִשְׂרָאֵל. {פ}

- לְגִדְעוֹן הָיוּ נָשִׁים רַבּוֹת וּשְׁבַעִים בָּנִים, בִּינְהֵם אֲבִימֶלֶךְ.
- לְאַחַר מוֹת גִּדְעוֹן שָׁבוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה', לֹא זָכְרוּ אֶת ה' הַמוֹשִׁיעַ אוֹתָם וְלֹא זָכְרוּ לְגִדְעוֹן אֶת הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמָּם.

שאלה	תשובה
<p>1 ח' ויכוח בני אפרים</p> <p>בספר שופטים מסופר על ויכוחים שהיו לבני אפרים עם גדעון ועם יפתח. א. מה היה חלקם של בני אפרים בנצחון על מדין ומדוע כעסו על גדעון? ב. כיצד הגיב גדעון לטענת בני אפרים ומה השיג בתגובתו?</p>	<p>א. חלקם של בני אפרים במלחמה נגד מדין היה: 1. הם לכדו את מעברות הירדן ואת מקורות המים לאורך מסלול בריחת המדיינים לאורך הירדן וכך לכדו את המדיינים שהגיעו למקורות המים ושניסו להימלט דרך מעברות הירדן. 2. בני אפרים לכדו והרגו את שני שרי מדין עורב וזאב. בני אפרים כעסו על גדעון על שלא קרא להם להלחם בשלב מוקדם יותר, אלא רק לצורך רדיפה אחרי המדיינים לאחר שנגפו. ב. גדעון הגיב לטענת בני אפרים בפתגם ("הלוא טוב עוללות אפרים מבציר אביעזר"), שבא לומר כי ה"ענבים האחרונים" (שברגיל הם הפחות טובים) טובים במקרה זה מכל מה שעשו בני אביעזר (משפחת גדעון משבט מנשה) מתחילת המלחמה, שכן למרות שהצטרפו בסוף היו הם אלה שהשיגו הישג חשוב ביותר של המלחמה בלכדם את שרי מדין.</p>
<p>2 ח' אנשי סוכות ופנואל</p> <p>בספר שופטים מסופר שגדעון ביקש מאנשי סוכות לחם לצבאו. א. כיצד נימק גדעון את בקשתו? ב. 1. מה היה הרקע לסכסוך של גדעון עם אנשי סוכות? 2. מה היה הרקע לסכסוך של גדעון עם אנשי פנואל? ג. מתי וכיצד העניש גדעון את אנשי סוכות ומתי וכיצד העניש את אנשי פנואל? באר את תפקיד הנער מסוכות בתוך עניין זה.</p>	<p>גדעון נימק בקשתו בכך שהלוחמים עייפים (ורעבים) מאד ועוד עליהם להמשיך במלחמה כי רודפים הם אחרי מלכי מדין. ב. 1. הרקע לסכסוך עם אנשי סוכות היה תשובתם אליו: מדוע עלינו לתת לכם לחם, הרי לא סיימתם את מלאכתכם ולא לכדתם עדיין את מלכי מדין. (בנוסף לכך גם לא הציעו עזרה ברדיפה עצמה). 2. הרקע לסכסוך עם אנשי פנואל היה שבפנייתו אליהם באותה בקשה נענה כפי שנענה ע"י אנשי סוכות. ג. גדעון העניש את אנשי סוכות ופנואל בזה אחר זה לאחר שלכד את מלכי מדין והכה את מחנה מדין. העונש לאנשי סוכות היה שגדעון בא אליהם, הראה להם כי לכד את מלכי מדין וגרד גופם של זקני העיר בקוצים. דבר זה עשה לאחר שלכד נער מאנשי סוכות ואמר לו לכתוב את שמות זקני העיר כדי שידע את מי להעניש. העונש לאנשי פנואל היה: נתיצת מגדל העיר (המקום המבוצר בעיר) והריגת אנשי העיר.</p>
<p>3 ח' התנהגות גדעון כלפי אנשים שונים בעם</p> <p>גדעון נהג באנשי אפרים בלשון רכה, ואילו באנשי סוכות ופנואל ביד קשה. מה בכל זאת היה הקו המשותף להתנהגותו עם אלה ועם אלה?</p>	<p>הקו המשותף להתנהגות גדעון עם בני אפרים ועם אנשי סוכות ופנואל היה רצונו ללמד את שבטי ישראל את חשיבות אחדות ישראל ואת הרע שבהתנהגות בה כל אחד דואג לשבטו בלבד ואינו מרגיש מחוייב כלפי שאר ישראל, אלא שלבני אפרים היה רצון לעזור ולכן היה מקום לנהוג בהם בלשון רכה, ואילו בני סוכות ופנואל נהגו בדרך שחייבה תגובה קשה.</p>
<p>4 ח' הריגת זבח וצלמונע</p> <p>עיין בפסוקים י"ח-כ"א. א. מה היה הרקע להריגתם של זבח וצלמונע מלבד היותם מלכי מדין? ב. מי הרג את זבח וצלמונע וכיצד נתגלגל הדבר כי היה זה דווקא הוא שהרגם?</p>	<p>א. הרקע להריגתם של זבח וצלמונע, מלבד היותם מלכי מדין, היה שהם הרגו את אחיו בני אמו של גדעון. ב. גדעון בקש מיתר בכורו להרוג אותם, אך בנו, שהיה עדיין צעיר, ירא מהם. משום כך ניתנה הזדמנות לזבח ולצלמונע לומר לגדעון שיהרגם בעצמו, כי גבורת האיש כימי שנותיו. הם חששו שנער יהרגם, הן מפני כבודם והן מפני שיתכן שנער לא יצליח להרגם במכת חרב אחת ולכן העדיפו שגדעון יהרגם, וכך עשה גדעון.</p>
<p>5 ח' "משל בנו"</p> <p>ישראל ביקשו מגדעון "משל בנו גם אתה גם בנך גם בן בנך". א. כיצד נימקו את בקשתם מגדעון וכיצד נימק גדעון את סירובו לבקשתם? ב. איזה חלק בבקשתם היה מונע ע"י הנימוק שציינו, איזה חלק בבקשתם הונע</p>	<p>א. ישראל בקשו מגדעון שימשול בהם כי הוא הושיעם מיד מדין. גדעון סירב בטענה שאין להם צורך במנהיג רשמי כלל, שכן ה' הושיע אותם וה' ימלוך עליהם. (גדעון לא רצה שייחסו את ישועותיהם בעתיד למלך שימלוך עליהם אלא לה').</p>

<p>ב. החלק בו בקשו שגדעון ימלוך עליהם היה מונע ע"י הנימוק שציינו, דהיינו שגדעון כבר הוכיח עצמו כמסוגל להושיע אותם ולכן רצו בו כמנהיג. החלק בבקשתם שהונע ע"י שיקול אחר היה שהם ביקשו ליצור שושלת מלוכה, דהיינו הם רצו להבטיח שיהיה עליהם שלטון שיכונן אותם לא רק עכשיו אלא גם בדורות הבאים בלי לדעת מראש מה יהיה טיבו של השליט (שהרי אינם יודעים מה יהיה טיב שלטונם של צאצאי גדעון). השיקול היה שהם סברו ששלטון מרכזי יעזור למנוע את צרות ישראל מבחוץ (האויבים השוסים בהם) ומבפנים (חוסר אחדות וכדו').</p>	<p>בוודאי ע"י שיקול אחר, ומה יכול להיות לדעתך שיקול זה?</p>	
<p>א. גדעון בקש מהעם שיביאו אליו את נזמי הזהב שלקחו כשלל. הסיבה שגדעון בקש זאת היתה כי רצה לעשות אפוד שימשם לזיכרון התשועה הגדולה שעשה ה' ולדרישת ה'. ב. בני ישראל נענו לו ברצון ונתנו לו זהב שהגיע למשקל רב. התוצאה היתה שגדעון עשה את האפוד מהזהב שנתנו, אך בשונה מכוונתו הטובה של גדעון זנו בני ישראל אחריו, והאפוד הפך למכשול שהחטיא את ישראל במקום לשמש למטרתו המקורית. ג. * בחטא העגל (שמות ל"ב) נענו בני ישראל לאהרן ברצון כפי שנענו לגדעון ברצון. * גם בחטא העגל היה מדובר בנתינת נזמי זהב. * אמנם לשניהם (אהרן וגדעון) היתה כוונה טובה אך לא באותו אופן. אהרן נאלץ לנקוט פעולה בגלל מצב העם והתכוון לעכבם ואילו גדעון התכוון מלכתחילה לבנות את האפוד, אך למטרה טובה. * בשני המקרים היה הדבר לחטא לישראל. חטא העגל נחשב לעוון חמור יותר.</p>	<p>עיין בפסוקים כ"ד-כ"ח. א. מה בקש גדעון מהעם ומה גרם לו לבקש זאת? ב. כיצד הגיב העם לבקשתו ומה היתה תוצאת תגובתם? ג. ציין הדמיון וההבדלים בין מעשה זה לבין חטא העגל.</p>	<p>6 ח' האפוד</p>
<p>א. גדעון דחה את הצעת העם בנימוק שאל להם להישען על מלך בשר ודם אלא ה' הוא מנהיג העם. ב. בעיני שמואל היה רע הדבר שבני ישראל בקשו להם מלך. הוא פירש בבקשתם כמאיסת ה' המושיע אותם ורצון להיות מונהגים ע"י מלך בשר ודם. תגובתו דומה לזו של גדעון. ג. שופטים י"א: זקני גלעד הציעו ליפתח להיות קצין עליהם ולהלחם בבני עמון. יפתח שאל: הלא אתם שנאתם אותי וגרשתם אותי מבית אבי ואם כן למה אתם באים אלי עתה כשצר לכם? זקני גלעד השיבו שאם ילחם בבני עמון ישימו אותו לראש לכל יושבי גלעד. יפתח נענה באמרו שאם הם ישימוהו בראש הלוחמים ואם יתן ה' בידו את עמון יסכים להיות להם לראש.</p>	<p>בשלב ראשון תמה גדעון על שנבחר להושיע את ישראל בטענה כי הוא הצעיר מבני המשפחה הקטנה ביותר בשבטו. א. באיזה נימוק דחה הפעם את הצעת ישראל למשול בהם? ב. עיין בשמ"א ח', א-ו ובפרק י', יז-יט. מה היתה תגובת שמואל לבקשת העם להמליך עליהם מלך? השווה תגובתו לזו של גדעון. ג. באיזה נימוק ניסה יפתח לדחות בתחילה את הצעת זקני גלעד לעמוד בראש המלחמה נגד עמון ומה שכנע אותו לבסוף לקבלה?</p>	<p>7 ח' תגובות מנהיגים להצעת המלוכה</p>
<p>א. בני ישראל נכשלו לאחר מות גדעון בעזיבת דרך ה' וביחס כפוי טובה לבית גדעון שהיה מנהיג טוב לישראל. ב. שופטים ט': בעלי שכם נענו לרצון אבימלך בן גדעון למשול עליהם ולא נרתעו מלהמליכו עליהם גם לאחר שהרג את שבעים אחיו בני גדעון.</p>	<p>א. מה היו שני הדברים שנכשלו בהם ישראל לאחר מות גדעון? ב. באיזה אופן בא לביטוי כי בני ישראל לא עשו חסד עם בית גדעון?</p>	<p>8 ח' ישראל לאחר מות גדעון</p>

טבלה מסכמת מעגל החטא, העונש והמושיע

המצב אחרי התשועה	פרק	שופט	תגובת ישראל	עונש	חטא
"ותשקט הארץ ארבעים שנה... ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'..."	ג'	עתניאל בן קנז	"ויזעקו בני ישראל אל ה'..."	"ויחר אף ה' בישראל וימכרם ביד כושן בן רשעתים מלך ארם נהרים"	"ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ה'..."
"ותשקט הארץ שמונים שנה"	ג'	אהוד בן גרא	"ויזעקו בני ישראל אל ה'..."	"ויחזק ה' את עגלון מלך מואב"	"ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'..."
	ג'	שמגר בן ענת		פלשתים	
"ותשקט הארץ ארבעים שנה. ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה'..."	ד'	יודבורה אשה נביאה... ותשלח ותקרא לברק בן אבינעם...	"ויצעקו בני ישראל אל ה'..."	"וימכרם ה' ביד יבין מלך כנען אשר מלך בחצור"	"ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'..."
"ותשקט הארץ ארבעים שנה... ויהי כאשר מת גדעון וישבו בני ישראל ויזנו אחרי הבעלים... ולא זכרו בני ישראל את ה' אלהיהם המציל אותם... ולא עשו חסד עם בית ירובעל גדעון ככל הטובה אשר עשה עם ישראל"	ו'	* איש נביא גדעון	* "מפני מדין עשו להם בני ישראל את המנהרות... ויזעקו בני ישראל אל ה'..."	"ויתנם ה' ביד מדין"	"ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה'..."
ה"מנהיג" הבא שמסופר עליו הוא אבימלך, שהמליך את עצמו ולא דמה בפעולותיו לשופטים.					

המלכתו של אבימלך ומשל יותם

אבימלך משכנע את בעלי שכם להמליכו (א' - ו')

א וַיִּלְךָ אַבְיִמֶלֶךְ בֶּן-יִרְבֵּעַל שְׁכֶמָה אֶל-אָחִי אִמּוֹ וַיִּדְבֹר אֵלֵיהֶם וְאֶל-כָּל-מְשַׁפַּחַת בֵּית-אָבִי אִמּוֹ לֵאמֹר. ב דָּבְרוּ-נָא בְּאָזְנֵי כָל-בְּעָלֵי שְׁכָם מַה-טוֹב לָכֶם הַמֶּשֶׁל בְּכֶם שְׁבַעִים אִישׁ כָּל בְּנֵי יִרְבֵּעַל אִם-מֶשֶׁל בְּכֶם אִישׁ אֶחָד וּזְכַרְתֶּם כִּי-עֲצַמְכֶם וּבִשְׂרָכֶם אָנִי. ג וַיִּדְבְּרוּ אָחִי-אִמּוֹ עָלָיו בְּאָזְנֵי כָל-בְּעָלֵי שְׁכָם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּט לִבָּם אַחֲרֵי אַבְיִמֶלֶךְ כִּי אָמְרוּ אַחִינוּ הוּא. ד וַיִּתְּנוּ-לוֹ שְׁבַעִים כֶּסֶף מִבֵּית בַּעַל בְּרִית וַיִּשְׁכַּר בָּהֶם אַבְיִמֶלֶךְ אַנְשִׁים רִיקִים וּפְחֹזִים וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו. ה וַיָּבֵא בֵּית-אָבִיו עֶפְרָתָה וַיַּהַרְג אֶת-אָחִיו בְּנֵי-יִרְבֵּעַל שְׁבַעִים אִישׁ עַל-אָבִן אַחַת וַיּוֹתֵר יוֹתָם בֶּן-יִרְבֵּעַל הַקָּטָן כִּי נִחְבָּא. {ס} וַיִּאָּסְפוּ כָל-בְּעָלֵי שְׁכָם וְכָל-בֵּית מְלֹא וַיִּלְכוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת-אַבְיִמֶלֶךְ לְמֶלֶךְ עִם-אֱלוֹן מִצַּב אֲשֶׁר בְּשָׁכֶם.

- **הטיעונים בהם השתמש אבימלך כדי לשכנעם:** 1. עדיף שימלוך בכם אדם אחד ולא שבעים אנשים (שבעים בני גדעון). 2. אני בן משפחה שלכם (מצד אמו).
- אנשי שכם הסכימו להמליכו, ואבימלך הרג את כל אחיו, מלבד יותם שהצליח להסתתר

משל יותם (ז' - כא)

ז וַיִּגְדוּ לְיוֹתָם וַיִּלְךְ וַיַּעֲמֵד בְּרֹאשׁ הַר-גְּרִזִים וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמְעוּ אֵלַי בְּעָלֵי שְׁכָם וַיִּשְׁמַע אֲלֵיכֶם אֱלֹהִים. ח הַלֹּוֹךְ הִלְכוּ הַעֲצִים לְמִשְׁחַ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לְזֵית מְלוּכָה (מְלָכָה) עָלֵינוּ. ט וַיֹּאמֶר לָהֶם הַזֵּית הַחֲדַלְתִּי אֶת-דְּשָׁנִי אֲשֶׁר-בִּי יִכְבְּדוּ אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלְכְתִּי לְנוּעַ עַל-הַעֲצִים. י וַיֹּאמְרוּ הַעֲצִים לְתֹאנָה לְכִי-אֶת מְלָכִי עָלֵינוּ. יא וַתֹּאמֶר לָהֶם הַתֹּאנָה הַחֲדַלְתִּי אֶת-מְתֵקִי וְאֶת-תְּנוּבָתִי הַטוֹבָה וְהִלְכְתִּי לְנוּעַ עַל-הַעֲצִים. יב וַיֹּאמְרוּ הַעֲצִים לְגִפְנֹן לְכִי-אֶת מְלוּכִי (מְלָכִי) עָלֵינוּ. יג וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגִּפְנֹן הַחֲדַלְתִּי אֶת-תִּירוּשֵׁי הַמֶּשֶׁמַּח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלְכְתִּי לְנוּעַ עַל-הַעֲצִים. יד וַיֹּאמְרוּ כָל-הַעֲצִים אֶל-הָאֹטֵד לָךְ אַתָּה מֶלֶךְ-עָלֵינוּ. טו וַיֹּאמֶר הָאֹטֵד אֶל-הַעֲצִים אִם בְּאַמַּת אֲתֶם מְשַׁחִים אֲתִי לְמֶלֶךְ עָלֵיכֶם בָּאוּ חֲסוּ בְּצַלִי וְאִם-אֵין תִּצָּא אִשׁ מִן-הָאֹטֵד וְתֹאכַל אֶת-אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן. טז וְעַתָּה אִם-בְּאַמַּת וּבַתְּמִים עֲשִׂיתֶם וְתִמְלִיכוּ אֶת-אַבְיִמֶלֶךְ וְאִם-טוֹבָה עֲשִׂיתֶם עִם-יִרְבֵּעַל וְעִם-בֵּיתוֹ וְאִם-כְּגִמּוּל נָדְיוֹ עֲשִׂיתֶם לוֹ. יז אֲשֶׁר-נִלְחַם אָבִי עָלֵיכֶם וַיִּשְׁלַךְ אֶת-נַפְשׁוֹ מִנְּגֵד וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד מִדָּן. יח וְאַתֶּם קָמְתֶם עַל-בֵּית אָבִי הַיּוֹם וְתַהַרְגוּ אֶת-בְּנָיו שְׁבַעִים אִישׁ עַל-אָבִן אַחַת וְתִמְלִיכוּ אֶת-אַבְיִמֶלֶךְ בֶּן-אִמְתּוֹ עַל-בְּעָלֵי שְׁכָם כִּי אָחִיכֶם הוּא. יט וְאִם-בְּאַמַּת וּבַתְּמִים עֲשִׂיתֶם עִם-יִרְבֵּעַל וְעִם-בֵּיתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה שְׁמַחוּ בְּאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּשְׁמַח גַּם-הוּא בְּכֶם. כ וְאִם-אֵין תִּצָּא אִשׁ מֵאַבְיִמֶלֶךְ וְתֹאכַל אֶת-בְּעָלֵי שְׁכָם וְאֶת-בֵּית מְלֹא וְתִצָּא אִשׁ מִבְּעָלֵי שְׁכָם וּמִבֵּית מְלֹא וְתֹאכַל אֶת-אַבְיִמֶלֶךְ. כא וַיִּנָּס יוֹתָם וַיִּבְרַח וַיִּלְךְ בְּאֶרֶז וַיֵּשֶׁב שָׁם מִפְּנֵי אַבְיִמֶלֶךְ אַחִיו. {פ}

- **המשל:** המשל מופנה אל בעלי שכם. יותם מזכיר עצי זית, תאנה וגפן שאליהם פנו העצים בבקשה למלוך, אך הם סירבו להצעה מפני שהם עסוקים ביצירת פירות. לאחר מכן פנו העצים אל האטד, שהוא שיח נמוך וקוצני, והציעו לו למלוך. האטד קבל את הצעתם ואף הציע להם לבוא לחסות בצלו (הצל שאין לו)... לא רק זאת, הוא אף איים על ארזי הלבנון שאם לא יקבלו את מרותו עליהם, תצא ממנו אש ותאכלם.
- **הנמשל:** * העצים שפנו בבקשה למלוך מסמלים את אנשי שכם. * עצי הפרי מסמלים את אנשי ישראל היצרניים שמעדיפים להמשיך ליצור ולא להיות בעלי שררה. * האטד מסמל את אבימלך

שבקש לעצמו שררה למרות שאין לו מה להציע. * ארזי הלבנון הרמים מסמלים את בעלי שכם, חשובי העיר, שאליהם פנה אבימלך.

- **הטיעון:** אתם מתנהגים בכפיות טובה כלפי גדעון. נתתם יד להריגת בניו והמלכתם עליכם את אבימלך.
- **קללת יותם:** אם נהגתם כהוגן עם בית ירובעל שמחו באבימלך וישמח הוא בכם. ואם לא נהגתם כהוגן תתעורר אש הריב והמחלוקת ביניכם לבין אבימלך.

תחילת המחלוקת בין אבימלך לבעלי שכם (כ"ב- כ"ה):

כב וַיִּשֶׁר אֲבִימֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ שָׁנִים. **כג** וַיִּשְׁלַח אֱלֹהִים רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין בְּעָלֵי שָׁכָם וַיִּבְגְּדוּ בְעָלֵי-שָׁכָם בְּאֲבִימֶלֶךְ. **כד** לְבֹא חֲמִס שְׁבָעִים בְּנֵי-יִרְבֶּעֵל וְדָמָם לְשׁוֹם עַל-אֲבִימֶלֶךְ אַחִיהֶם אֲשֶׁר הָרַג אוֹתָם וְעַל בְּעָלֵי שָׁכָם אֲשֶׁר-חָזְקוּ אֶת-יָדָיו לְהַרְגֹת אֶת-אָחִיו. **כה** וַיִּשְׁימוּ לוֹ בְּעָלֵי שָׁכָם מְאָרְבִּים עַל רִאשֵׁי הַהָרִים וַיִּגְזְלוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר-יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּדַרְדָּר וַיִּגְדּוּ לְאֲבִימֶלֶךְ. {פ}

לאחר שלוש שנות שררה של אבימלך שלח אלקים שלח אלקים רוח רעה בינו לבין בעלי שכם, כי הגיעה עת נקמת דם בניו של גדעון. בעלי שכם החלו לשים לו מארבים כדי לתפשו, ותוך כדי כך תפסו בדרך אנשים מאנשי אבימלך וגזלו מהם.

מרד געל בן עבד באבימלך (כ"ו- מ"א):

כו וַיָּבֹא גַעַל בֶּן-עֶבֶד וְאָחִיו וַיַּעֲבְרוּ בְשָׁכָם וַיִּבְטְחוּ-בּוֹ בְעָלֵי שָׁכָם. **כז** וַיִּצְאוּ הַשָּׂדֶה וַיִּבְצְרוּ אֶת-כַּרְמֵיהֶם וַיִּדְרְכוּ וַיַּעֲשׂוּ הַלְוִיִּם וַיָּבֹאוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּקְלְלוּ אֶת-אֲבִימֶלֶךְ. **כח** וַיֹּאמֶר גַּעַל בֶּן-עֶבֶד מִי-אֲבִימֶלֶךְ וּמִי-שָׁכָם כִּי נַעֲבְדְנוּ הֲלֹא בּוֹ-יִרְבֶּעֵל וְזָבֹל פְּקִידוֹ עֲבָדוֹ אֶת-אֲנָשֵׁי חֲמוֹר אָבִי שָׁכָם וּמִדּוּעַ נַעֲבָדְנוּ אֲנַחְנוּ. **כט** וּמִי יִתֵּן אֶת-הַעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְאֶסְרָה אֶת-אֲבִימֶלֶךְ וַיֹּאמֶר לְאֲבִימֶלֶךְ רַבָּה צְבָאָךְ וְצָאָה ל. וַיִּשְׁמַע זָבֹל שֶׁר-הָעִיר אֶת-דְּבָרֵי גַעַל בֶּן-עֶבֶד וַיַּחַר אָפוֹ. **לא** וַיִּשְׁלַח מַלְאָכָיו אֶל-אֲבִימֶלֶךְ בְּתַרְמָה לֵאמֹר הִנֵּה גַעַל בֶּן-עֶבֶד וְאָחִיו בָּאִים שָׁכְמָה וְהִנֵּם צָרִים אֶת-הָעִיר עֲלֶיךָ. **לב** וַעֲתָה קוּם לִלְחָם אִתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר-אִתָּךְ וְאָרַב בְּשָׂדֶה. **לג** וְהָיָה בְּבִקְרָה כְּזֹרֵחַ הַשָּׁמֶשׁ תִּשְׁכַּחַם וּפְשִׁטָּת עַל-הָעִיר וְהִנֵּה-הוּא וְהָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ יִצְאִים אֵלֶיךָ וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ. **לד** וַיִּקָּם אֲבִימֶלֶךְ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ לִלְחָם וַיִּאָּרְבוּ עַל-שָׁכָם אַרְבָּעָה רָאשִׁים. **לה** וַיִּצָּא גַעַל בֶּן-עֶבֶד וַיַּעֲמֵד פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וַיִּקָּם אֲבִימֶלֶךְ וְהָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ מִן-הַמְּאָרָב. **לו** וַיִּרְא-גַעַל אֶת-הָעָם וַיֹּאמֶר אֶל-זָבֹל הִנֵּה-עָם יוֹרֵד מִרְאשֵׁי הַהָרִים וַיֹּאמֶר אֵלָיו זָבֹל אֵת צַל הַהָרִים אִתָּה רָאָה כְּאֲנָשִׁים. **לז** וַיִּסֹּף עוֹד גַּעַל לְדַבֵּר וַיֹּאמֶר הִנֵּה-עָם יוֹרְדִים מֵעַם טְבוֹר הָאֶרֶץ וְרֹאשׁ-אֶחָד בָּא מִדְּרָךְ אֵלּוֹן מְעוֹנָנִים. **לח** וַיֹּאמֶר אֵלָיו זָבֹל אֵיךְ אִפּוֹא פִּיךָ אֲשֶׁר תֹּאמַר מִי אֲבִימֶלֶךְ כִּי נַעֲבָדְנוּ הֲלֹא זֶה הָעָם אֲשֶׁר מְאֻסָּתָה בּוֹ צֹא-נָא עֲתָה וְהִלָּחֶם בּוֹ. **לט** וַיִּצָּא גַעַל לִפְנֵי בְעָלֵי שָׁכָם וַיִּלָּחֶם בְּאֲבִימֶלֶךְ. **מ** וַיִּרְדְּפוּ אֲבִימֶלֶךְ וַיִּנָּס מִפְּנֵיו וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים רַבִּים עַד-פֶּתַח הַשַּׁעַר. **מא** וַיָּשֶׁב אֲבִימֶלֶךְ בְּאֵרוֹמָה וַיִּגְרֹשׁ זָבֹל אֶת-גַּעַל וְאֶת-אָחִיו מִשָּׂבֶת בְּשָׁכָם. {ס}

- **געל בן עבד** ואחיו היו מאחד היישובים באזור שכם. בהגיעם לשכם בטחו בעלי שכם בגעל.
- געל יזם מרד באבימלך והחליט לצאת להלחם בו. **זבול שר העיר**, שהיה מתומכי אבימלך, שמע זאת והודיע על כך לאבימלך, בתוספת עצה להתכונן ולהקדים לצאת כנגד געל למלחמה.
- געל לא ידע כי דבריו נודעו לזבול, וכשראה אנשים יורדים מההרים אמר זאת לזבול וקבל בתגובה הטעייה: זבול אמר "צל הרים אתה רואה כאנשים".
- בפעם השנייה שראה אנשים מתקרבים, שוב אמר זאת געל לזבול והפעם נענה: הלא אתה רצית להלחם באבימלך, אם כך – צא והלחם.
- תוצאת הקרב: **מרד געל באבימלך לא הצליח**.

לכידת שכם והריגת אנשיה ע"י אבימלך (מ"ב- מ"ט):

מב ויהי ממחרת ויצא העם השדה ויגדו לאבימלך. **מג** ויקח את-העם ויחצם לשלשה ראשים ויארב בשדה וירא והנה העם יצא מן-העיר ויקם עליהם ויכס. **מד** ואבימלך והראשים אשר עמו פשוטו ויעמדו פתח שער העיר ושני הראשים פשוטו על-כל-אשר בשדה ויכוס. **מה** ואבימלך נלחם בעיר כל היום ההוא וילכד את-העיר ואת-העם אשר-בה הרג ויתץ את-העיר ויזרעה מלח. {פ}

מו וישמעו כל-בעלי מגדל-שכם ויבאו אל-צריח בית אל ברית. **מז** ויגד לאבימלך כי התקבצו כל-בעלי מגדל-שכם. **מח** ויעל אבימלך הר-צלמון הוא וכל-העם אשר-אתו ויקח אבימלך את-הקרדמות בגדו ויכרת שוכת עצים וישאקה וישם על-שכמו ויאמר אל-העם אשר-עמו מה ראיתם עשיתני מהרו עשו כמוני. **מט** ויכרתו גם-כל-העם איש שוכה וילכו אחרי אבימלך וישמו על-הצריח ויציטו עליהם את-הצריח באש וימתו גם כל-אנשי מגדל-שכם כאלף איש ואשה. {פ}

- אבימלך חלק אנשיו לשלושה ראשים וחכה לשעת הבוקר, בה יצאו רוב הגברים לעבוד בשדות.
- קבוצה אחת מאנשי אבימלך חסמה את הכניסה חזרה לעיר, ושתי הקבוצות האחרות הכו את העובדים בשדות.
- לאחר מכן נלחם אבימלך בתוך העיר שכם, הרג אנשיה, הרס העיר וזרעה מלח.
- האנשים שנותרו בעיר התבצרו במגדל שכם. אבימלך שרף המגדל והרג כל המתבצרים בו.

המלחמה בתבץ ומות אבימלך (נ"ז- נ"ז):

נ וילך אבימלך אל-תבץ ויחן בתבץ וילכדה. **נא** ומגדל-עז הנה בתוך-העיר וינסו שמה כל-האנשים והנשים וכל בעלי העיר ויסגרו בעדם ויעלו על-גג המגדל. **נב** ויבא אבימלך עד-המגדל וילחם בו ויגש עד-פתח המגדל לשרפו באש. **נג** ותשלך אשה אחת פלח רקב על-ראש אבימלך ותרץ את-גלגלתו. **נד** ויקרא מהרה אל-הנער נשא כליו ויאמר לו שלף חרבך ומותתני פן-יאמרו לי אשה הרגתהו וידקרהו נערו וימת. **נה** ויראו איש-ישראל כי מת אבימלך וילכו איש למקמו. **נו** וישב אלהים את רעת אבימלך אשר עשה לאביו להרג את-שבעים אחיו. **נז** ואת כל-רעת אנשי שכם השיב אלהים בראשם ויתבא אליהם קללת יותם בן-ירבעל. {פ}

- אנשי תבץ תמכו בבעלי שכם. גם הם נסו מפני אבימלך אל מגדל העיר.
- אבימלך התכוון לשרוף המגדל בתבץ, כפי ששרף המגדל בשכם.
- אשה השליכה את האבן העליונה של הריחיים על ראש אבימלך וגרמה לגסיסתו.
- אבימלך בקש מנערו שיחיש את מותו בחרבו, כדי שלא יאמרו שמת בידי אשה.
- קללת יותם נתקיימה במלואה.

שאלה	תשובה
1 ט' אבימלך ורצונו למלך	א. אבימלך ניסה (והצליח) לשכנע את בעלי שכם להמליכו בטענו כי: 1. עדיף לכם להיות תחת שלטונו של איש אחד מאשר של שבעים אנשים. 2. אני בן משפחתכם. ב. הטיעון הראשון של אבימלך היה שקרי שכן שבעים בני גדעון כלל לא בקשו להם שלטון ומלוכה. ג. העיר שכם נזכרה ביהושע כ"ד, א: יהושע אסף את כל ישראל בשכם לשמוע את דבריו לפני מותו. ביהושע ח', ל- לה נזכר המזבח שבנה יהושע בהר עיבל ומעמד הקראת דברי התורה הברכה והקללה בהר גריזים והר עיבל.
2 ט' אבימלך מול גדעון	גדעון ענה למבקשים ממנו למלך כי לא ימשול הוא עליהם, אלא ה' ימשול בהם. אבימלך בקש לעצמו את המלוכה והשררה ושידל את בעלי שכם להמליכו. גדעון נלחם והרג באויבי ישראל ודאג לאחדות העם. אבימלך לא הסס להרוג את אחיו עצמו ובשרו. * עוד יש לציין כי אבימלך יוצא דופן בין סיפורי תקופת השופטים, שכן השופטים נבחרו לתפקידם ע"י ה' ואילו אבימלך היה מלך מטעם עצמו.
3 ט' משל יותם	עין בפסוקים ו'- כ"א. א. מהם העצים השונים שהזכיר יותם במשלו, מדוע בחר להזכיר עצים אלה ואת מה או מי הם מסמלים? ב. מה היה טיעונו העיקרי של יותם?
4 ט' משל יותם וקללתו	א. מה היה טיב קללתו של יותם? ב. מה היו תוצאות משלו של יותם ומה היו תוצאות קללתו?
5 ט' משל יותם וקללתו	א. באמצעות איזה פרט מן המשל מבטא יותם את קללתו? ב. עין בפסוקים כ"ב- כ"ה. כיצד מתקשרת הרוח הרעה הנזכרת בפסוקים אלה לקללת יותם בן ירובעל? ג. מדוע שלח ה' רוח רעה ביניהם?

<p>א. 1. בעלי שכם שמו מארבים על ראשי ההרים לאבימלך ואנשיו. את אבימלך לא תפסו אך גזלו מאנשיו. 2. בעלי שכם קללו את אבימלך. 3. געל בן עבד החל ליזום מרידה באבימלך ואף קרא עליו תגר באופן מעשי – "רבה צבאך וצאה". ב. הפסוקים לא מציינים מי בדיוק היה געל בן עבד, אך הוא לא היה משכם אלא מסביבותיה ("ויעברו בשכם") והיה מתנגד לאבימלך. זבול היה שר העיר שכם ותמך באבימלך. יחסם זה בא לביטוי בכך שגעל החל למרוד באבימלך ואילו זבול הודיע לו על כוונת געל, יעץ לו מה לעשות ואף הטעה את געל לגבי התקרבות אבימלך ואנשיו בתחילה.</p>	<p>א. עיין בפסוקים כ"ב- כ"ט וציין שתי פעולות שונות של בעלי שכם המבטאות את בגידתם באבימלך. ב. ציין מי היו געל בן עבד וזבול שר העיר, מה היה יחסם אל אבימלך וכיצד בא יחסם זה לידי ביטוי.</p>	<p>6 ט' בעלי שכם, געל בן עבד וזבול שר העיר</p>
<p>א. בעלי שכם (שתמכו בתחילה באבימלך) תמכו עתה בגעל בן עבד וברצונו למרוד. ב. 1. אבימלך לא הסתפק בנצחונו על געל בן עבד. כשיצאו בעלי שכם לשדותיהם מתוך מחשבה שעתה שכך כעס אבימלך עליהם ארבו להם אבימלך ואנשיו, הכו את הנמצאים בשדה, חסמו את כניסתם לעיר והכו גם את אנשי העיר, נתצו אותה וזרעו בה מלח. 2. בשלב ראשון עברה רוח רעה ביניהם ובעלי שכם ניסו לתפוס את אבימלך (ולא הצליחו) וגזלו את אנשיו שעברו בדרך. בשלב שני ארגן געל בן עבד מלחמה של ממש באבימלך, אך זו לא הצליחה. בשלב שלישי הרג אבימלך את בעלי שכם שהפכו למתנגדיו, לכד את שכם והרג את אנשיה.</p>	<p>א. מה היתה עמדתם של בעלי שכם לגבי ההתרחשות המתוארת בפסוקים כ"ו- מ"א? ב. 1. תאר בלשונך בקצרה את מעשה אבימלך המתואר בפסוקים מ"ב- מ"ה. 2. תאר את ההסלמה ביחסי אבימלך ואנשי שכם המתוארת בפסוקים כ"ב- כ"ה, כ"ו- מ"א, מ"ב- מ"ה.</p>	<p>7 ט' ההסלמה בין בעלי שכם לאבימלך</p>
<p>א. בשלב רביעי נמלטו הנותרים אל מגדל (צריח) שכם המבוצר, שהיה כנראה הדבר היחיד שותר על תלו בעיר, אולם אבימלך ואנשיו שרפו את המגדל והרגו את כל המתבצרים בו. ב. גדעון אמר משפט דומה קודם לכן לשלוש מאות החיילים שנלחמו איתו במדין ("ממני תראו וכן תעשו" וגו' – ז', יז). ההבדל הוא שגדעון שימש דוגמא אישית חיובית שבעקבותיה הושיע את בני עמו והרג את אויביהם, ואילו אבימלך שימש דוגמא אישית שלילית שבעקבותיה הרג את בעלי בריתו.</p>	<p>א. עיין בפסוקים מ"ו- מ"ט. מה היה השלב הרביעי של ההסלמה ביחסי אבימלך ואנשי שכם? ב. "מה ראיתם עשיתי מהרו עשו כמוני" (מ"ח). מי אמר משפט דומה קודם לכן, באיזה הקשר ומהו ההבדל בין שני המקרים?</p>	<p>8 ט' ההתבצרות במגדל שכם</p>
<p>הדמיון: * בשתי הערים התבצרו אנשים במגדל המבוצר. * בשני המקרים בקש אבימלך לשרוף את המגדל ולהרוג את המתבצרים בו. ההבדל: בשכם הצליח אבימלך לעשות את מה שרצה לעשות ואילו בתבץ נכשל ובא אל מותו. ב. האשה מהמגדל בתבץ השליכה חלק של אבן כבדה ("רכב"), שהיא האבן העליונה של הריחיים, על ראש אבימלך ובכך גרמה לגסיסתו. משום שידע בעקבות זאת כי מותו ודאי בקש אבימלך מנושא כליו שיהרגהו כדי שלא יאמרו שאשה הרגתו. קודם לכן שמענו על מפלת סיסרא ביד יעל. ג. שמ"ב י"א מספר על התאהבות דוד בבת שבע ושליחת בעלה אוריה אל המוות. אזכור מות אבימלך משובץ בתוך דברי יואב בן צרויה אל השליח אותו הדריך מה לומר לדוד: ספר לו על התנהלות המלחמה, ואם יאמר אליך מדוע התקרבתם אל החומה, הלוא אתם יודעים שכך מת אבימלך מיד אשה – ענה לו שגם אוריה החתי מת. (זו היתה דרכו של יואב לספר למלך על מות אוריה בלי לעורר את חשד השליח).</p>	<p>א. ציין הדמיון וההבדלים בין ההתרחשות במגדל שכם להתרחשות בתבץ. ב. באיזה אופן באה מפלתו של אבימלך בידי אשה והיכן שמענו קודם לכן על מפלת אדם ביד אשה? ג. יואב הזכיר את מות אבימלך ע"י אשה בתבץ בשמ"ב י"א, כא. מהו ההקשר הכללי בו נזכרו הדברים ומה היתה מטרת אזכור מות אבימלך בתוך הקשר זה?</p>	<p>9 ט' אבימלך בתבץ</p>

שופטים י

השופטים תולע ויאיר ושעבוד ישראל לבני עמון

א'- ב': תולע בן פואה בן דודו (דודו – שם אדם) שפט את ישראל 23 שנה.

א ויקם אחרי אבימלך להושיע את ישראל תולע בן פואה בן דודו איש יששכר והוא ישב בשמיר בהר אפרים. ב וישפט את ישראל עשרים ושלש שנה ויקמת ויקבר בשמיר. {פ}

ג'- ד': יאיר הגלעדי שפט את ישראל 22 שנה

ג ויקם אחרי יאיר הגלעדי וישפט את ישראל עשרים ושתים שנה. ד ויהי לו שלשים בנים רכבים על שלשים עגרים ושלשים עגרים להם לקראו חות יאיר עד היום הזה אשר בארץ הגלעד. ה ויקמת יאיר ויקבר בקמון. {פ}

היו לו שלושים בנים רכבים על שלושים עיירים (חמורים) ולהם שלושים עיירים (ערים).

השעבוד לעמון (ה' - י'):

ו ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני יהוה ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את יהוה ולא עבדוהו. ז ויחר אף יהוה בישראל וימכרם ביד פלשתים וביד בני עמון. ח וירצו וירצו את בני ישראל בשנה ההיא שמנה עשרה שנה את כל בני ישראל אשר בעבר הירדן בארץ האמרי אשר בגלעד. ט ויעברו בני עמון את הירדן להלחם גם ביהודה ובבנימין ובבית אפרים ותצר לישראל מאד. י ויזעקו בני ישראל אל יהוה לאמר חטאנו לך וכי עזבנו את אלהינו ונעבד את הבעלים. {פ}

ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'. הרעה שעשו מתוארת בצורה קשה יותר מבעבר (ו'). ה' שעבדם ביד עמון. לאחר שמונה עשרה שנה, כשהורע מצבם מאד, זעקו לה' והתוודו על חטאתם.

דבר ה' לישראל (י"א - ט"ז):

יא ויאמר יהוה אל בני ישראל הלא ממצרים ומן האמרי ומן בני עמון ומן פלשתים יבוצידינכם ויעמלק ויעמלק ומעון לחצו אתכם ותצעקו אלי ואושיעה אתכם מידם. יג ואתם עזבתם אותי ותעבדו אלהים אחרים לכן לא אוסיף להושיע אתכם. יד לכו וזעקו אל האלהים אשר בחרתם בם המה יושיעו לכם בעת צרתכם. טו ויאמרו בני ישראל אל יהוה חטאנו עשה אתה לנו ככל הטוב בעיניך אך הצילנו נא היום הזה. טז ויסירו את אלהי הנכר מקרבם ויעבדו את יהוה ותקצר נפשו בעמל ישראל. {פ}

- ה' הוכיח את ישראל על מעשיהם.
- בעקבות דבר ה' חזרו ישראל בתשובה.
- ה' רצה להושיע את ישראל מפני ש: 1. ישראל חזרו לעבוד את ה'. 2. נכמרו רחמיו על צרת ישראל.

החיפוש אחר מושיע (י"ז - י"ח):

יז ויצעקו בני עמון ויחננו בגלעד ויאספו בני ישראל ויחננו במצפה. יח ויאמרו העם שרי גלעד איש אל רעהו מי האיש אשר יחל להלחם בבני עמון יהיה לראש לכל ישובי גלעד. {פ}

- עמון החלו לעלות על ישראל למלחמה.
- בשונה מהפעמים הקודמות בהן נאמר שהי' שלח לישראל מושיע, החלו עתה שרי גלעד עצמם לחפש להם מושיע.

שאלה	תשובה
<p>1 י חטא, עונש, זעקה ותשועה</p>	<p>אבימלך היה שונה מהמעגל הרגיל של תקופת השופטים: חטא, עונש (גויים שוטים), זעקה לה', תשועה, וחוזר חלילה. א. מתי חוזר ספר שופטים לתאר מעגל זה? ב. תאר הפרטים יוצאי הדופן במעגל זה לעומת הפעמים הקודמות.</p>
<p>2 י דבר ה' לישראל</p>	<p>ציין הדמיון וההבדלים בין תוכחת הנביא בפסוקים י"א-ט"ז לבין דברי הנביאים לישראל בפרק ב', א-ה ובפרק ו', ז-י.</p> <p>* כל שלוש התוכחות פותחות באזכור חסדי ה' בהושעת ישראל בעבר. * שלוש התוכחות מציינות את החטא של עבודת אלהים אחרים. * שתי התוכחות הראשונות מדגישות שלמרות שה' התריע מפני חטא זה לא שמעו ישראל בקולו. * התוכחה בפרק זה כוללת מעין לעג: "לכו זעקו אל האלהים אשר בחרתם בם". * תגובת ישראל לתוכחה הראשונה היתה בכי, בתוכחה השנייה לא מסופר על תגובה ובתוכחה השלישית התוודו ישראל: "חטאנו עשה אתה לנו כטוב בעיניך אך הצילנו נא היום הזה" וכן מסופר ששבו בתשובה ועבדו את ה'.</p>
<p>3 י הושעת ישראל</p>	<p>עיין בפסוקים י"א-ט"ז. מהן שתי הסיבות לכך שה' הושיע את ישראל?</p> <p>ה' הושיע את ישראל בגלל שחזרו לעבוד אותו ובגלל שלא יכול עוד לראות בצרת ישראל וריחם עליהם.</p>

שופטים יא

יפתח הגלעדי

מינויו של יפתח לראש הלוחמים בעמון ולראש בני גלעד (א' - יא):

א ויפתח הגלעדי הִזָּה גִבּוֹר חֵיל וְהוּא בֶן-אִשָּׁה זֹנֶה וַיִּוֹלַד גִּלְעָד אֶת-יַפְתָּח. ב וַתֵּלֶד אִשְׁת-גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי-הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ אֶת-יַפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-תִנְחַל בְּבֵית-אֲבִינוּ כִּי בֶן-אִשָּׁה אַחֲרַת אִתָּה. ג וַיִּבְרַח יַפְתָּח מִפְּנֵי אֲחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְּלַקְטוּ אֵל-יַפְתָּח אֲנָשִׁים רִיקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ. {פ} ד וַיְהִי מִיָּמַיִם וַיִּלְחַמוּ בְּנֵי-עַמּוֹן עִם-יִשְׂרָאֵל. ה וַיְהִי כִּאֲשֶׁר-נִלְחַמוּ בְּנֵי-עַמּוֹן עִם-יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכוּ זִקְנֵי גִלְעָד לְקַחַת אֶת-יַפְתָּח מֵאֶרֶץ טוֹב. ו וַיֹּאמְרוּ לְיַפְתָּח לְכֵה וְהִיִּיתָ לָנוּ לְקַצֵּין וְנִלְחַמָּה בְּבְנֵי עַמּוֹן. ז וַיֹּאמֶר יַפְתָּח לְזִקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם שָׂנֵאתֶם אוֹתִי וַתִּגְרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדּוֹעַ בְּאֵתֶם אֵלַי עֲתָה כִּאֲשֶׁר צָר לָכֶם. ח וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי גִלְעָד אֶל-יַפְתָּח לְכֵן עֲתָה שְׁבִנוּ אֵלַיךָ וְהִלַּכְתָּ עִמָּנוּ וְנִלְחַמְתָּ בְּבְנֵי עַמּוֹן וְהִיִּיתָ לָנוּ לְרֹאשׁ לְכֹל יוֹשְׁבֵי גִלְעָד. ט וַיֹּאמֶר יַפְתָּח אֶל-זִקְנֵי גִלְעָד אִם-מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי עַמּוֹן וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם לְפָנַי אֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לְרֹאשׁ. י וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי-גִלְעָד אֶל-יַפְתָּח יְהוָה יְהִיָּה שְׁמֵעַ בִּינוֹתֵינוּ אִם-לֹא כַדְבָרְךָ כֹּן נַעֲשֶׂה. יא וַיִּלְךָ יַפְתָּח עִם-זִקְנֵי גִלְעָד וַיִּשְׁימוּ הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וּלְקַצֵּין וַיִּדְבֹּר יַפְתָּח אֶת-כָּל-דְּבָרָיו לְפָנָיו יְהוָה בְּמַצָּפָה. {פ}

- אחי יפתח גירשוהו מנחלתם מפני שהיה בן אביהם גלעד, אך בן אשה אחרת ולא בן אמם.
- יפתח נאלץ לברוח לאזור לא מיושב, הגיע לארץ טוב והתלקטו אליו אנשים ריקים.
- מתוך האיום של בני עמון על ישראל, פנו זקני גלעד אל יפתח שיוביל את המלחמה בבני עמון.
- יפתח טען: הלא קודם גרשתם אותי ומדוע אתם באים אלי עכשיו כשאתם בצרה?
- תשובת זקני גלעד: אם תלחם לנו בעמון נשימך לראש לכל יושבי גלעד.
- יפתח קבל את ההצעה.

נסיין ההידברות של יפתח עם מלך עמון ("ב - כ"):

יב וַיִּשְׁלַח יַפְתָּח מַלְאָכִים אֶל-מֶלֶךְ בְּנֵי-עַמּוֹן לֵאמֹר מַה-לִּי וְלָךְ כִּי-בָאתָ אֵלַי לְהִלָּחֵם בְּאֶרֶץ יִי. יג וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי-עַמּוֹן אֶל-מַלְאָכָיו יַפְתָּח כִּי-לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת-אֶרֶץ בְּעֵלוֹתוֹ מִמִּצְרַיִם מֵאֶרְנוֹן וְעַד-הַיַּבֶּק וְעַד-הַיַּרְדֵּן וְעֲתָה הִשִּׁיבָה אֶתְהֶן בְּשָׁלוֹם. יד וַיּוֹסֶף עוֹד יַפְתָּח וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל-מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן. טו וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר יַפְתָּח לֹא-לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת-אֶרֶץ מוֹאָב וְאֶת-אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן. טז כִּי בְעֵלוֹתֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּלְךָ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר עַד-יַם-סוּף וַיָּבֹא קִדְשָׁה. יז וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם לֵאמֹר אֶעֱבְרָה-נָא בְּאֶרֶץךָ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם אֶל-מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשׁ. יח וַיִּלְךָ בְּמִדְבַר וַיָּסֹב אֶת-אֶרֶץ אֲדוֹם וְאֶת-אֶרֶץ מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח-שֶׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנוּ בְּעֵבֶר אֶרְנוֹן וְלֹא-בָאוּ בְּגִבּוֹל מוֹאָב כִּי אֶרְנוֹן גִּבּוֹל מוֹאָב. יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-סִיחּוֹן מֶלֶךְ-הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה-נָא בְּאֶרֶץךָ עַד-מְקוֹמִי.

כ וְלֹא-הָאֱמִין סִיחּוֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֵבֶר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֵּאָסֵף סִיחּוֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהַצָּה וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל. כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-סִיחּוֹן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם וַיִּירָשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת-כָּל-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ הַהִיא. כב וַיִּירָשׁוּ אֶת-כָּל-גִּבּוֹל הָאֱמֹרִי מֵאֶרְנוֹן וְעַד-הַיַּבֶּק וּמִן-הַמִּדְבַר וְעַד-הַיַּרְדֵּן. כג וְעֲתָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִתָּה תִירָשֶׁנוּ. כד הֲלֹא אֶת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ. כה וְעֲתָה הַטּוֹב טוֹב אִתָּה מִכָּל בֶּן-צֶפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הַרּוֹב רַב עִם-יִשְׂרָאֵל אִם-נִלְחָם נִלְחָם בָּם. כו בְּשִׁבְתָּ יִשְׂרָאֵל בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְבִנוֹתֶיהָ

וּבְעָרְעוֹר וּבְבִנוּתֶיהָ וּבְכָל-הָעָרִים אֲשֶׁר עַל-יְדֵי אֶרְנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוֹעַ לֹא-הִצַּלְתֶּם בְּעַת הַהִיא . כִּז וְאַנְכִי לֹא-חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עָשִׂה אֵתִי רָעָה לְהַלְחֵם בִּי יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן . כח וְלֹא שָׁמַע מְלֹךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-דְּבָרֵי יַפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו . {פ}

- **שאלת יפתח:** יפתח שלח שליחים למלך עמון ושאלו: מה גורם לך לרצות להלחם בארצי?
- **טענת מלך עמון:** בני ישראל לקחו ערים מארצי בעלותם ממצרים ולכן עליך להשיב את הערים.
- **טענות יפתח:**
  - א. 1. ישראל לא כבשו שטח זה ישירות מעמון, אלא מסיחון מלך האמורי שכבש מעמון. 2.
  - ישראל אף לא פתחו במלחמה נגד האמורי, אלא סיחון הוא שפתח במלחמה נגד ישראל. 3.
  - בעקבות העובדה שנאלצנו להשיב מלחמה, הוריש ה' אלקינו לנו את השטח הזה, ואם כך אין הוא שלכם. מה שיוריש לכם כמוש אלהיכם הוא שלכם ומה שמוריש לנו ה' אלקינו הוא שלנו.
  - ב. האם דורש אתה את טובת עמך יותר משדרש בלק בן צפור את טובת עמו (מואב, שכניהם) והוא לא נלחם בישראל
  - ג. אם אתם מרגישים שהשטח שייך לכם, מדוע לא עשיתם דבר כדי לכבשו בשלוש מאות השנים שעברו מאז?
  - ד. אנחנו לא יצאנו להלחם בכם ולא עשינו לכם דבר, ואילו אתם מבקשים עילה להלחם בנו.

מלחמת יפתח בבני עמון, נדר יפתח וקיומו (כ"ט- מ')

כט וַתְּהִי עַל-יַפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת-הַגְּלֵעָד וְאֶת-מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת-מִצְפָּה גְלֵעָד וּמִמִּצְפָּה גְלֵעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן . ל וַיֵּדֶר יַפְתָּח נֶדֶר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם-נִתְּנוֹן תִּתֶּן אֶת-בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי . לֹא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלַתִּי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׂוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהֶעֱלִיתִיהוּ עֲלֶיהָ . {פ}

לב וַיַּעֲבֹר יַפְתָּח אֶל-בְּנֵי עַמּוֹן לְהַלְחֵם בָּם וַיִּתְּנֶם יְהוָה בְּיָדוֹ . לג וַיִּכְּסוּ מֵעָרוֹעֵר וְעַד-בְּאֵף מְנַת עֶשְׂרִים עִיר וְעַד אֲבֵל כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . {פ}

לד וַיָּבֹא יַפְתָּח הַמִּצְפָּה אֶל-בֵּיתוֹ וְהִנֵּה בָתּוֹ יֹצֵאת לְקִרְאָתוֹ בְּתַפִּים וּבְמַחְלוֹת וְרַק הִיא יַחֲידָה אִין-לוֹ מִמֶּנּוּ בֶן אוֹ-בַת . לה וַיְהִי כִרְאוֹתוֹ אוֹתָהּ וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר אַהֲהָ בְּתִי הַכָּרַע הַכָּרַעַתְנִי וְאַתָּה הָיִית בְּעַכְרִי וְאַנְכִי פְּצִיתִי פִי אֶל-יְהוָה וְלֹא אוֹכַל לְשׁוֹב . לו וַתֹּאמֶר אֵלָיו אָבִי פְּצִיתָה אֶת-פִּיךָ אֶל-יְהוָה עֲשֵׂה לִי כַּאֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּיךָ אַחֲרַי אֲשֶׁר עָשִׂה לָךְ יְהוָה נְקֻמוֹת מֵאִבְיָיךָ מִבְּנֵי עַמּוֹן . לז וַתֹּאמֶר אֶל-אָבִיהָ יַעֲשֵׂה לִי הַדָּבָר הַזֶּה הַרְפָּה מִמֶּנִּי שְׁנַיִם חֳדָשִׁים וְאַלְכָה וַיִּרְדְּתִי עַל-הַהָרִים וְאַבְכָּה עַל-בְּתוּלִי אָנְכִי וְרַעִיתִי (וְרַעוּתִי) . לח וַיֹּאמֶר לְכִי וַיִּשְׁלַח אוֹתָהּ שְׁנֵי חֳדָשִׁים וַתֵּלֶךְ הִיא וְרַעוּתֶיהָ וַתִּבְדְּ עַל-בְּתוּלֶיהָ עַל-הַהָרִים . לט וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנַיִם חֳדָשִׁים וַתָּשָׁב אֶל-אָבִיהָ וַיַּעַשׂ לָהּ אֶת-נְדָרוֹ אֲשֶׁר נָדָר וְהִיא לֹא-יָדְעָה אִישׁ וַתְּהִי-חֹק בְּיִשְׂרָאֵל . מ מִיָּמִים יָמִימָה תִּלְכְּנָה בָנוֹת יִשְׂרָאֵל לְתַנּוֹת לְבַת-יַפְתָּח הַגְּלֵעָדִי אַרְבַּעַת יָמִים בַּשָּׁנָה . {פ}

למרות שמינויו בא לו מזקני גלעד ולא משמים, היה מינויו כמושיע לישראל, רצוי בעיני שמים ורוח ה' נחה על יפתח.

- ביצאו להלחם בבני עמון נדר יפתח נדר שאם ייתן ה' את עמון בידיו, יעלה לעולה את הראשון שיצא לקראתו מדלתי ביתו בשובו בשלום.
- ה' נתן את עמון בידו וכשחזר לביתו היתה בתו הראשונה שיצאה לקראתו.
- יפתח הוכרע ע"י צערו משהתברר לו מה גרם נדרו, אך חש שאינו יכול לשוב בו מנדרו לה'.
- **בת יפתח** הסכימה שאינו יכול להפר את נדרו, אך ביקשה ארכה של חודשיים ללכת עם חברותיה להרים ולבכות על בתוליה.
- יפתח קיים את נדרו (חז"ל אומרים שלא מתה, אלא הייתה פרושה מאיש כל ימי חייה. ויש אומרים שמתה ממש).
- מאז היה **מנהג אצל בנות ישראל** ללכת לבכות לבת יפתח ארבעה ימים בשנה. (י"א שבכו יחד אתה על הפרישות שנכפתה עליה וי"א שבכו על מותה).

	שאלה	תשובה
<p>1</p> <p>יא</p> <p>בחירת יפתח למושיע</p>	<p>א. תאר בקצרה כיצד שכנעו זקני גלעד את יפתח לעמוד בראשם ובאיזו מידה נתקלו בהתנגדות במהלך המשא ומתן עם יפתח.</p> <p>ב. מה עשה יפתח כדי למנוע את המלחמה עם בני עמון?</p>	<p>א. זקני גלעד פנו אליו בתחילה בבקשה שיהיה להם לקצין ולראש במלחמה. יפתח ערער על דבריהם בטענה שקודם גירשו אותו ועכשיו כשהם בצרה הם קוראים לו. בתגובה הבטיחו זקני גלעד שאם ילחם בבני עמון יהיה להם למנהיג ולראש גם לאחר המלחמה ויפתח נעתר להם.</p> <p>ב. לפני שפתח במלחמה ניסה יפתח לפתור את הסכסוך בהידברות עם בני עמון.</p>
<p>2</p> <p>יא</p> <p>הדין וחוסר ההסכמה בין יפתח לעמון</p>	<p>א. מה היתה תביעת בני עמון מישראל כנגד דברי יפתח "מה לי ולך כי באת אלי להלחם בארצי"?</p> <p>ב. עיין בפסוקים י"ד-כ"ב. מה היתה תשובת יפתח לתביעת בני עמון ובמה מהווה הסיפור על המלחמה בסיחון סיוע לתשובתו?</p>	<p>א. תביעת בני עמון מישראל היתה שישבו להם את הערים שלקחו מהם לפני מעבר הירדן וכניסתם לארץ.</p> <p>ב. תשובת יפתח היתה שישראל לא יזמו לקיחת ערים מארץ האמורי אלא סיחון מלך האמורי לא נתן לישראל לעבור בארצו ויצא להלחם בהם. תוך כדי המלחמה הוריש ה' את ארץ האמורי בידם. יוצא אם כך שלמרות שמדובר באזור שהיה פעם שלכם והאמורי כבשו מכם הרי שאתם לא נסיתם אז להלחם בהם חזרה וכמוש אלהיכם לא הורישם מפניכם, אולם ה' אלקינו כן הוריש המקום מפנינו ולכן האזור שייך לנו. (מה שיריש לכם כמוש אלהיכם שייך לכם ומה שהוריש ה' אלקינו לנו שייך לנו. הסיפור על המלחמה בסיחון מהווה סיוע לטענה זו).</p>
<p>3</p> <p>יא</p> <p>המשא ומתן עם עמון</p>	<p>א. ציין בקצרה שלוש טענות של יפתח כלפי מלך בני עמון וציין מה היתה תוצאת המשא ומתן ביניהם.</p> <p>ב. בתשובתו מזכיר יפתח אירועים הקשורים לאדום. ציין המקור בתורה בו נזכר אירוע זה.</p> <p>ג. שאול נלחם אף הוא בבני עמון. 1. ציין המקור בו נזכרה מלחמה זו. 2. ציין הדמיון בין הטכסיס בו השתמש שאול במלחמה בבני עמון לבין הטכסיס בו השתמש אחד השופטים במלחמתו.</p> <p>ד. גם דוד נלחם בבני עמון. מה היה מעשהו של חנון מלך עמון שהביא למלחמה?</p>	<p>א. 1. האם טוב אתה מבלק בן צפור מלך מואב בעבר שלא ניסה להלחם בישראל ואתה מנסה להלחם בנו? 2. אם האזור חשוב לך מדוע לא נסיתם לכבוש אותו קודם לכן בשלוש מאות השנה שעברו מאז? 3. לרצונך להלחם בנו לא קדמה כל פרובוקציה מצדנו. לא נעשה מצדנו דבר שמצדיק את רצונכם להלחם בנו.</p> <p>ב. אדום לא נתנו לישראל לעבור בארצם. ישראל נאלצו להאריך הדרך וללכת מסביב לאדום – במדבר כ', י"ד-כא. כ"א, ד.</p> <p>ג. 1. שמ"א י"א. 2. שאול חלק את הלוחמים לשלושה ראשים והכה את עמון לפנות בוקר. הדבר מזכיר את גדעון שחלק את שלוש מאות הלוחמים לשלושה ראשים ויצא למלחמה באמצע הלילה.</p> <p>ד. שמ"ב י': דוד שלח שליחים לנחם את חנון מלך עמון על מות אביו. שרי עמון שכנעוהו שכוונתו האמיתית של דוד היא לרגל את ארצם, ולכן גילח חנון את זקנם של השליחים והכלימם מאד, ואח"כ, מתוך חשש מדוד, הקדימו הם להיערך נגד דוד למלחמה.</p>
<p>4</p> <p>יא</p> <p>יפתח ודוד נאלצו שניהם לברוח ממקומם</p> <p>יפתח ודוד והאנשים שהצטרפו אליהם</p>	<p>א. מה היתה הסיבה לבריחת יפתח מביתו ומה הביא לחזרתו?</p> <p>ב. 1. כיצד מכונים בכתוב האנשים שהתקבצו אל יפתח וכיצד מכונים בכתוב האנשים שהתחזה כמשוגע בפני אכיש מלך גת בבריחתו מפני שאול?</p> <p>2. בשונה מסוג האנשים שהלכו אתו קודם לכן – איזה סוג של אנשים הלך עם דוד בזמן מרד אבשלום?</p> <p>ג. לגבי אבימלך נזכרה חברתם של אנשים ריקים ופוחזים. מה היה ההבדל</p>	<p>א. יפתח ברח מביתו מפני אחיו שגירשו אותו מפני שהיה בן אשה אחרת לאביו. האיום של בני עמון והחיפוש של זקני גלעד אחר אדם שיעמוד בראש הלוחמים נגד בני עמון הביא את זקני גלעד לבקשו לחזור אליהם ולהבטיח לו שיעמידוהו בראשם אם ילחם בעמון. בעקבות דברים אלה חזר יפתח.</p> <p>ב. 1. האנשים שהתקבצו אל יפתח: אנשים ריקים. האנשים שהתקבצו אל דוד לאחר שנמלט מפני אכיש: "כל איש מצוק וכל איש אשר לו נושא (נושה) וכל איש מר נפש" (שמ"א כ"ב, א-ב).</p> <p>2. בזמן מרד אבשלום הלכו עם דוד אנשים שתמכו בו והיו מקורבים לו כמו אתי הגתי, צדוק ואביתר הכהנים, אחימעץ בן צדוק ויונתן בן אביתר (שמ"ב ט"ו).</p> <p>ג. אבימלך יזם את היותו בחברתם ושכר אותם כדי שילכו אחריו ויהיו עושי דברו. יפתח מצא עצמו בחברת אנשים</p>

<p>ריקים (ולא נאמר גם פוחזים כבאבימלך) מכיוון שנאלץ לברוח מאחיו אל המדבר ואלו האנשים שהיו בדרך כלל מחוץ ליישוב.</p>	<p>בין היות אבימלך בחברת אנשים אלה ובין היות יפתח בחברת אנשים אלה?</p>	
<p>א. יפתח נדר כי אם יתן ה' בידו את בני עמון יקדיש את הראשון שיצא מדלתי ביתו לקראתו בשובו בשלום, לעולה לה'. (פרשנים: אם זה בע"ח יהיה לעולה ואם זה אדם יהיה פרוש לעבודת ה'). יפתח נדר נדרו כמעין תפילה לה' שאם יצליח ה' את המלחמה בידו וישיבהו בשלום לביתו יודה לה' ע"י העלאת עולה. ב. חנה נדרה שאם ה' ייתן לה בן, תיתן היא אותו לעבודת ה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו (שמ"א, א', יא). רצונה העז בבן, שעדיין לא נענה לאחר כל השנים שעברו, הניע אותה לנדור את נדרה.</p>	<p>א. מה היה נדרו של יפתח ומה הניע אותו לנדור את נדרו? ב. מה היה נדרה של חנה, ומה הניע אותה לנדור את נדרה?</p>	<p>5 יא נדר יפתח</p>
<p>א. יפתח הגיב באופן המעיד כי הופעת בתו לקראתו היתה דבר בלתי צפוי. הוא הגיב בצער גדול מאד, אך ראה חובה לקיים את מוצא פיו. ב. תגובת בת יפתח היתה הסכמה לכך שהוא חייב לקיים את נדרו, אך ביקשה דחייה של חודשיים בביצועו כדי שתלך עם חברותיה על ההרים לבכות על פרישותה. ג. בנות ישראל היו הולכות מדי שנה בשנה לארבעה ימים לבכות עם בת יפתח על חובת הפרישות שנכפתה עליה (לפי גרסה אחת) או לספוד לבת יפתח ולבכות עליה (לפי גרסה שנייה שבה המית אותה יפתח).</p>	<p>עיין בפסוקים ל"ב- מ'. א. כיצד הגיב יפתח כשהתברר לו מה הביא עליו נדרו? ב. כיצד הגיבה בת יפתח לדברי אביה על הצורך בקיום הנדר? ג. מהו המנהג שהתפתח בישראל לאחר קיום הנדר?</p>	<p>6 יא בת יפתח</p>

שופטים יב

מלחמת יפתח באנשי אפרים ושלשת השופטים הבאים

מלחמת יפתח ואנשי אפרים (א' - ז')

א וַיִּצְעַק אִישׁ אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר צְפוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לְיַפְתָּח מִדּוּעַ עֲבַרְתָּ לְהִלָּחֵם בְּבָנֵי-עַמּוּן וְלָנוּ לֹא קָרָאתָ לְלָכֶת עִמָּךְ בֵּיתְךָ נִשְׂרָף עָלֶיךָ בָּאֵשׁ. ב וַיֹּאמֶר יַפְתָּח אֲלֵיהֶם אִישׁ רִיב הָיִיתִי אָנֹכִי וְעַמִּי וּבְנֵי-עַמּוּן מָאֵד וְאִצְעַק אֶתְכֶם וְלֹא-הוֹשַׁעְתֶּם אוֹתִי מִיָּדָם. ג וְאָרְאָה כִּי-אֵינְךָ מוֹשִׁיעַ וְאֲשִׁימָה נַפְשִׁי בְּכַפִּי וְאֶעֱבְרָה אֶל-בְּנֵי עַמּוּן וַיִּתְּנִם יְהוָה בְּיָדִי וְלָמָּה עָלִיתֶם אֵלַי הַיּוֹם הַזֶּה לְהִלָּחֵם בִּי. ד וַיִּקְבֹּץ יַפְתָּח אֶת-כָּל-אֲנָשָׁי גִלְעָד וַיִּלָּחֶם אֶת-אֶפְרַיִם וַיִּכּוּ אֲנָשָׁי גִלְעָד אֶת-אֶפְרַיִם כִּי אָמְרוּ פְּלִיטֵי אֶפְרַיִם אַתֶּם גִּלְעָד בְּתוֹךְ אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ מְנַשֶּׁה. ה וַיִּלְכְּדוּ גִלְעָד אֶת-מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן לְאֶפְרַיִם וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ פְּלִיטֵי אֶפְרַיִם אֶעֱבְרָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲנָשֵׁי-גִלְעָד הַאֶפְרַתִּי אַתָּה וַיֹּאמֶר לֹא. ו וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָמֵר-נָא שְׂבַלְתָּ וַיֹּאמֶר סְבַלְתָּ וְלֹא יָכִין לְדַבֵּר כֵּן וַיֹּאחֲזוּ אוֹתוֹ וַיִּשְׁחַטוּהוּ אֶל-מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן וַיִּפֹּל בַּעַת הַהִיא מֵאֶפְרַיִם אַרְבַּעִים וּשְׁנַיִם אָלֶף. ז וַיִּשְׁפֹּט יַפְתָּח אֶת-יִשְׂרָאֵל שָׁשׁ שָׁנִים וַיָּמָת יַפְתָּח הַגִּלְעָדִי וַיִּקְבֹּר בְּעָרֵי גִלְעָד. {פ}

- **אנשי אפרים כעסו על יפתח שלא קרא להם למלחמה בעמון, ואיימו לשרוף את ביתו באש.**
- **תגובת יפתח:** בעבר, בזמן שסבלנו מבני עמון, קראנו לכם לעזור ולא באתם, לכן לא חשתי עכשיו שיש טעם לקרוא לכם.
- **תגובתו השנייה: מלחמה בבני אפרים.**
- **יפתח ואנשי גלעד נלחמו באפרים.** כדי למנוע מהם להימלט חסמו בני גלעד את מעברות הירדן.
- **מבחן הגיית האות ש' כדי לדעת מי משתייך לבני אפרים:** אנשי גלעד אמרו לניגשים לעבור במעברות הירדן להגיד את המלה "שבולת", שכן בני אפרים לא בטאו את האות ש' כראוי. מי שאמר "סבולת" במקום "שבולת" נהרג ע"י אנשי גלעד. באופן זה הרגו אנשי גלעד ארבעים ושניים אלף איש מבני אפרים.

שלשת השופטים הבאים (ח' - ט')

ח וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת-יִשְׂרָאֵל אֲבָצָן מִבֵּית לָחֶם. ט וַיְהִי-לוֹ שְׁלֹשִׁים בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת שָׁלַח הַחוּצָה וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת הֵבִיא לְבָנָיו מִן-הַחוּץ וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל שֶׁבַע שָׁנִים. י וַיָּמָת אֲבָצָן וַיִּקְבֹּר בְּבֵית לָחֶם. {פ}

יא וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת-יִשְׂרָאֵל אֵילוֹן הַזְּבוּלֹנִי וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל עֶשֶׂר שָׁנִים. יב וַיָּמָת אֵילוֹן הַזְּבוּלֹנִי וַיִּקְבֹּר בְּאֵילוֹן בְּאֶרֶץ זְבוּלֹן. {פ}

יג וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת-יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹן בֶּן-הַלֵּל הַפְּרַעְתּוֹנִי. יד וַיְהִי-לוֹ אַרְבַּעִים בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בְּנֵי רֹכְבִים עַל-שְׁבָעִים עָגִרִם וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה שָׁנִים. טו וַיָּמָת עַבְדּוֹן בֶּן-הַלֵּל הַפְּרַעְתּוֹנִי וַיִּקְבֹּר בְּפְרַעְתּוֹן בְּאֶרֶץ אֶפְרַיִם בְּהַר הָעֲמֶלְקִי. {פ}

- **אבצן מבית לחם,** שהיה אב לשלושים בנים ושלושים בנות וחייתן את כולם.
- **אילון הזבולוני** – שפט את ישראל עשר שנים.
- **עבדון בן הלל הפרעתוני** – היו לו ארבעים בנים ושלושים בני בנים רוכבים על שבעים עיירים (סימן לחשיבות ולמעמד).

שאלה	תשובה
<p>1</p> <p>יב</p> <p>בני אפרים עם יפתח ועם גדעון</p>	<p>א. בני אפרים כעסו על יפתח שלא קרא להם ללכת להלחם עמו בבני עמון.</p> <p>היכוח הסתיים במלחמה בין בני גלעד לבני אפרים ובמותם של ארבעים ושניים אלף מבני אפרים.</p> <p>ב. * טענת אפרים כלפי גדעון לוותה בריב קשה מצדם ("ויריבון אתו בחזקה") אולם טענתם כלפי יפתח לוותה ביותר מכך – באיום על יפתח ("ביתך נשרוף עליך באש").</p> <p>* גדעון הפיס את דעתם, ואילו יפתח טען שבכל השנים בהם היו בני עמון מציקים להם קרא להם לעזור והם לא באו. לכן לא קרא להם עתה מפני שראה שאינם רוצים לעזור.</p> <p>* יפתח לא המשיך בדיון עד שאולי יצליח להפיס דעתם, אלא הגיב מיד על האיום שלהם ופתח עליהם במלחמה.</p>
<p>2</p> <p>יב</p> <p>היכוח בין בני אפרים ליפתח</p>	<p>א. טענת בני אפרים נראית כמחרחרת ריב מלכתחילה מפני שהמלחמה נסתיימה בנצחון. לכן בשלב זה לא משנה אם קרא להם למלחמה או לא. כמו כן מעיד האיום שלהם על היותם מחרחרי מלחמה. מעבר לכך: עפ"י טענת יפתח הם הוכיחו בשנים הקודמות שאינם מעוניינים לעזור לבני גלעד ולכן לא סבר עתה שיש טעם לקרוא להם. (מאידיך: יפתח היה יכול לנסות למנוע מלחמת אחים ולא עשה זאת).</p> <p>ב. אנשים שהיו מהפחותים בשבט אפרים היו מבזים את אנשי הגלעד ואומרים להם שהם נחשבים בין בני אפרים ובני מנשה כפחותים שבבני אפרים. (או: אתם בני גלעד מחולקים בתוך אפרים ובתוך מנשה ואינכם חשובים לכלום) ומשום שבזו להם פתחו בני הגלעד אתם במלחמה.</p> <p>* (לפי פירוש אחר: פליטי אפרים הם מי שנותרו מהמכה הראשונה שהכו בהם גלעד ובני גלעד היו בזים להם תוך כדי מלחמה).</p>
<p>3</p> <p>יב</p> <p>המלחמה בין בני אפרים ליפתח</p>	<p>א. באיזה אופן מנעו אנשי גלעד מאנשי אפרים להימלט וכיצד ווידאו לגבי כל מקרה אם מדובר באיש אפרים או בן שבט אחר?</p> <p>ב. ציין מקומות נוספים בספר שופטים בהם נזכרה חסימת מעברות הירדן כאחת הטקטיקות במלחמה.</p>
<p>4</p> <p>יב</p> <p>שלושת השופטים הבאים</p>	<p>א. ציין מי היו שלושת השופטים הבאים אחרי יפתח הגלעדי וכתוב מי מהם דומה לשופט הנזכר קודם לכן במובן כלשהו, ולאיזה שופט הוא דומה במובן זה.</p> <p>ב. ציין שמותיהם של שלושה שופטים קודמים שעליהם סיפר הכתוב בקצרה בפסוקים בודדים בלבד.</p>

שופטים יג

הבשורה על הולדת שמשון וההוראות הנלוות לכך

התגלות מלאך ה' אל אשת מנוח (א' - ז'):

א ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני יהוה ויתגנס יהוה בנד-פלשתים ארבעים שנה. {פ}
 ב ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה. ג וירא מלאך-
 יהוה אל-האשה ויאמר אליה הנה-נא את-עקרה ולא ילדת והרית וילדת בן. ד ועתה השמר
 נא ואל-תשתי יין ושכר ואל-תאכלי כל-טמא. ה כי הנך הרה וילדת בן ומורה לא-יעלה על-
 ראשו כי-נזיר אלהים יהיה הנער מן-הבטן והוא יחל להושיע את-ישראל מיד
 פלשתים. ו ותבא האשה ותאמר לאישה לאמר איש האלהים בא אלי ומראהו כמראה
 מלאך האלהים נורא מאד ולא שאלתיהו אי-מזה הוא ואת-שמו לא-הגיד לי. ז ויאמר לי
 הנך הרה וילדת בן ועתה אל-תשתי יין ושכר ואל-תאכלי כל-טמאה כי-נזיר אלהים יהיה
 הנער מן-הבטן עד-יום מותו. {פ}

- מלאך ה' התגלה אל אשת מנוח, בישר לה שלוש בשורות והורה לה שתי הוראות:
  - את תהרי ותלדי בן.
  - בנך יהיה נזיר אלקים.
  - בנך יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים.
- הוראות: א. משום שבנך יהיה נזיר עליך להיזהר לא לשתות יין ושכר ולא לאכול כל טמא.
 ב. לכשייוולד בנך אסור יהיה לגלח את שער ראשו (כחלק מנזירותו).
- אשת מנוח סיפרה לבעלה כי התגלה אליה איש האלקים שמראהו "כמראה מלאך האלקים נורא מאד". היא ציינה בפני בעלה את אשר אמר לה איש האלקים, בהשמטת האמירה שהבן שיוולד יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים.

התגלות המלאך למנוח ואשתו (ח' - כ"ג):

ח ויעתר מנוח אל-יהוה ויאמר בי אדוני איש האלהים אשר שלחת לבוא-נא עוד אלינו ויורנו
 מה-נעשה לנער היולד. ט וישמע האלהים בקול מנוח ויבא מלאך האלהים עוד אל-האשה
 והיא יושבת בשדה ומנוח אישה אין עמה. י ותמחר האשה ותרח ותגד לאישה ותאמר אליו
 הנה נראה אלי האיש אשר-בא ביום אלי. יא ויקם וילך מנוח אחרי אשתו ויבא אל-האיש
 ויאמר לו האתה האיש אשר-דברת אל-האשה ויאמר אני. יב ויאמר מנוח עתה יבא
 דברך מה-יהיה משפט-הנער ומעשהו. יג ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח מפל אשר-אמרתי
 אל-האשה תשמר. יד מפל אשר-יצא מגפו היין לא תאכל ויין ושכר אל-תשתי וכל-טמאה
 אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר. {ס} טו ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה-נא אותך
 ונעשה לפניך גדי עזים. טז ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח אם-תעצרני לא-אכל בלחמך ואם-
 תעשה עלה ליהוה תעלנה כי לא-ידע מנוח כי-מלאך יהוה הוא. יז ויאמר מנוח אל-מלאך
 יהוה מי שמך כי-יבא דברך (דברך) וכבדניך. יח ויאמר לו מלאך יהוה למה זה תשא
 לשמי והוא-פלאי. {פ}

יט ויקח מנוח את-גדי העזים ואת-המנחה ויעל על-הצור ליהוה ומפלא לעשות ומנוח ואשתו
 ראים. כ ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה ויעל מלאך-יהוה בלהב המזבח ומנוח
 ואשתו ראים ויפלו על-פניהם ארצה. כא ולא-יסף עוד מלאך יהוה להראה אל-מנוח ואל-

אֲשֶׁתוֹ אִזּוֹ יָדַע מְנוּחַ כִּי-מִלְאָךְ יְהוָה הוּא. **כב** וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-אֲשֶׁתוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ. **כג** וַתֹּאמֶר לוֹ אֲשֶׁתוֹ לוֹ חֲפִץ יְהוָה לְהַמְיִתָנוּ לֹא-לְקַח מִיָּדְנוּ עֲלֵה וּמְנַחָה וְלֹא הָרָאֵנוּ אֶת-כָּל-אֱלֹהִים וְכָעַת לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ כִּזְאת

- **מנוח התפלל לה'** שישלח אליו שוב את איש האלקים.
- **ה' נעתר לתפילתו והמלאך נגלה שוב לאשתו.** האשה קראה למנוח לבוא ואז פגש גם הוא את ה"איש" שנגלה אליהם.
- מנוח, שהופתע מדברי אשתו, בקש לאשר את הדברים ששמע ממנה או לשמוע פרטים נוספים, אך המלאך לא חידש דבר, אלא חזר על דבריו הקודמים.
- **מנוח לא ידע כי העומד לפניו הוא מלאך ה'** ובקש לעכבו לארוחה.
- המלאך השיב שלא יאכל עמם, אך מנוח יכול להעלות את גדי העזים לעולה.
- לשאלת מנוח סירב ה"איש" לענות לשמו, ובהעלות מנוח את גדי העזים על הצור עלה להב המזבח השמימה ועמו המלאך – **"אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא"**.
- משהבין מנוח כי ראו שניהם את מלאך ה' **חשש שימותו, אך אשתו הרגיעה אותו** באמרה, שלו חפץ ה' להמיתם, לא היה לוקח מידם את העולה, לא מראה להם מה שראו ולא משמיע להם את הבשורה על הולדת שמשון וההוראות שנילוו לכך.

הולדת שמשון (כ"ד- כ"ה):

כד וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֶן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שְׁמִשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיִּבְרָכְהוּ יְהוָה. **כה** וַתִּפְחַל רוּחַ יְהוָה לְפַעְמוֹ בְּמַחְנֵה-דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתָּאֵל. {פ}

- שמשון היה משבט דן ומקום מושב משפחתו היה בצרעה.
- כשגדל שמשון החלה רוח ה' לפעמו (במחנה דן, בין צרעה ובין אשתאול).

ההבדלים בין נזירות שמשון לנזירות רגילה:

1. נזיר מקבל על עצמו את הנזירות ואילו שמשון היה נזיר מבטן, לא בבחירתו.
2. נזירות נמשכת לתקופה קצובה, ואילו שמשון היה נזיר עולם.
3. לנזיר אסור להיטמא למת, ואילו על שמשון לא חל איסור זה.

שאלה	תשובה
<p>1 יג התגלות המלאך לאשת מנוח</p>	<p>א. ציין ארבעה פרטים שציין או הורה המלאך לאשת מנוח. ב. אילו מפרטים אלה השמיטה אשת מנוח בספרה לבעלה על התגלות המלאך, ומהו הפרט שהוסיפה על דברי המלאך?</p>
<p>2 יג נזירות</p>	<p>א. ציין המקור בתורה לציוויים החלים על הנזיר וכתוב מה מבין ציוויים אלה אמר המלאך לאשת מנוח ומה לא אמר לה. ב. הסבר מדוע לא הזכיר המלאך בפני אשת מנוח את אחד הציוויים החלים על הנזיר. ג. ציין שני הבדלים בין שמשון ובין הנזיר עליו מדובר במקור שציינת.</p>
<p>3 יג התגלות מלאך ה' אל מנוח ואשתו</p>	<p>א. מי היה הדובר שפנה אל אשת מנוח עפ"י סברת אשת מנוח ועפ"י הבנת בעלה? הוכח דבריך מן הפסוקים. ב. מה רצה מנוח לעשות לפני שנודע לו "כי מלאך ה' הוא"? ג. כיצד ידע מנוח לבסוף שמלאך ה' דבר אתו?</p>
<p>4 יג מנוח ואשתו</p>	<p>א. גם מנוח גם אשתו נזכרים פעמים רבות בסיפור הבשורה על הולדת שמשון וההוראות המיוחדות בקשר לכך. מי מהם היה בכל זאת הגורם המוביל בסיפור זה? הוכח דבריך מן הפסוקים. ב. מדוע חשש מנוח מהופעת המלאך וכיצד הרגיעה אותו אשתו?</p>
<p>5 יג התגלויות של מלאך ה'</p>	<p>ציין שתי הופעות של מלאך ה' בספרים יהושע ושופטים בהם חשב הנמען בתחילה כי אדם מדבר אליו ורק לאחר מכן הבין כי מלאך ה' הוא הדובר אליו.</p>

שופטים יד

נישואי שמשון, מפלת האריה וחידת שמשון

אירוסי שמשון ומפלת האריה (א' - ט'):

א וַיֵּרֶד שֶׁמְשׁוֹן תִּמְנַנְתָּה וַיְרָא אִשָּׁה בְּתִמְנַנְתָּה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים. ב וַיַּעַל וַיִּגְדַּל לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וַיֹּאמֶר אִשָּׁה רְאִיתִי בְּתִמְנַנְתָּה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים וְעַתָּה קָחוּ-אוֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה. ג וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ הֲאִין בְּבָנוֹת אַחִיךָ וּבְכָל-עַמִּי אִשָּׁה כִּי-אֶתָּה הוֹלֵךְ לְקַחַת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעֶרְלִים וַיֹּאמֶר שֶׁמְשׁוֹן אֶל-אָבִיו אוֹתָהּ קַח-לִי כִּי-הִיא יְשָׁרָה בְּעֵינַי. ד וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מִיָּהוּהָ הִיא כִּי-תֵאֵנָה הוּא-מִבְּקֶשׁ מִפְּלִשְׁתִּים וּבַעֲתָה הִיא פְּלִשְׁתִּים מִשָּׁלִים בְּיִשְׂרָאֵל. ה וַיֵּרֶד שֶׁמְשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ תִּמְנַנְתָּה וַיָּבֵאוּ עַד-כְּרַמֵי תִּמְנַנְתָּה וְהִנֵּה כְּפִיר אַרְיוֹת שָׂאֵג לְקִרְאָתוֹ. ו וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיִּשְׁסַעְהוּ כֶּשֶׁסַע הַגְּדִי וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדוֹ וְלֹא הִגִּיד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה. ז וַיֵּרֶד וַיִּדְבֹּר לְאִשָּׁה וַתִּישֶׁר בְּעֵינָי שֶׁמְשׁוֹן. ח וַיֵּשֶׁב מִיָּמִים לְקַחְתָּהּ וַיִּסַּר לְרֵאוֹת אֵת מַפְלַת הָאֲרִיָּה וְהִנֵּה עֲדַת דְּבוּרִים בְּגוֹיֹת הָאֲרִיָּה וַדָּבֵשׁ. ט וַיִּרְדְּהוּ אֶל-כַּפְּיוֹ וַיִּלְךְ הַלּוֹךְ וַאֲכַל וַיִּלְךְ אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאכְלוּ וְלֹא-הִגִּיד לָהֶם כִּי מִגּוֹיֹת הָאֲרִיָּה רָדָה הַדָּבֵשׁ.

- שמשון בקש מהוריו להינשא לאשה מתמנה.
- הוריו התנגדו לנישואין משום שהייתה נכרייה בת לפלשתים משעבדיהם, אך לאחר מכן שיתפו ההורים פעולה.
- הסיבה: ה' סבב את הדברים כך, שיובילו לתחילת הושעת שמשון את ישראל מיד פלשתים.
- בדרך לתמנה נפרדו דרכי שמשון והוריו.
- שמשון נתקל באריה בכרמי תמנה ושסעו בקלות בידיו, ולהוריו לא גילה את דבר שסוע האריה.

נישואי שמשון וחידתו (י' - י"ט):

י וַיֵּרֶד אָבִיהוּ אֶל-הָאִשָּׁה וַיַּעַשׂ שָׁם שֶׁמְשׁוֹן מִשְׁתָּה כִּי כֹן יַעֲשׂוּ הַבַּחוּרִים. יא וַיְהִי כְּרֵאוֹתָם אוֹתוֹ וַיִּקְחוּ שְׁלֹשִׁים מְרַעִים וַיְהִיו אִתּוֹ. יב וַיֹּאמֶר לָהֶם שֶׁמְשׁוֹן אַחוּדָה-נָא לָכֶם חִידָה אִם-הִגַּדְתֶּם תִּגִּידוּ אוֹתָהּ לִי שְׁבַעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה וּמִצְאֶתֶם וְנִתַּתִּי לָכֶם שְׁלֹשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֹשִׁים חֲלִיפוֹת בְּגָדִים. יג וְאִם-לֹא תוּכְלוּ לְהִגִּיד לִי וְנִתַּתֶּם אִתְּם לִי שְׁלֹשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֹשִׁים חֲלִיפוֹת בְּגָדִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ חוּדָה חִידָתְךָ וְנִשְׁמַעְנָה. יד וַיֹּאמֶר לָהֶם מִהָאֲכָל יֵצֵא מֵאֲכָל וּמַעַז יֵצֵא מִתּוֹק וְלֹא יָכֹלוּ לְהִגִּיד הַחִידָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים. טו וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֹּאמְרוּ לְאִשְׁת-שֶׁמְשׁוֹן פְּתִי אֶת-אִישְׁךָ וַיִּגְדַּלְנוּ אֶת-הַחִידָה פֶּן-נִשְׂרָף אוֹתְךָ וְאֶת-בֵּית אָבִיךָ בְּאֵשׁ הַלִּירְשָׁנוּ קִרְאֶתֶם לָנוּ הֲלֹא. טז וַתִּבְדֹּק אִשְׁת שֶׁמְשׁוֹן עָלָיו וַתֹּאמֶר רַק-שְׂנֵאתָנִי וְלֹא אֶהְבַּתָּנִי הַחִידָה חֲדָתָ לְבָנִי עָמִי וְלִי לֹא הִגַּדְתָּה וַיֹּאמֶר לָהּ הִנֵּה לְאָבִי וּלְאִמִּי לֹא הִגַּדְתִּי וְלָךְ אֲגִיד. יז וַתִּבְדֹּק עָלָיו שְׁבַעַת הַיָּמִים אֲשֶׁר-הָיָה לָהֶם הַמִּשְׁתָּה וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיִּגְדַּלְהָ כִּי הִצִּיקְתָּהּ וַתִּגְדַּל הַחִידָה לְבָנִי עָמָה. יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲנִשִּׁי הָעִיר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּטָרֶם יָבֵא הַחֲרָסָה מֵה-מְתוֹק מִדָּבֵשׁ וּמָה עוֹ מֵאָרִי וַיֹּאמֶר לָהֶם לוֹלֵא חֲרָשְׁתֶּם בְּעֶגְלָתִי לֹא מִצְאֶתֶם חִידָתִי. יט וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיֵּרֶד אֲשַׁקְלוֹן וַיִּנָּח מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת-חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפוֹת לְמַגִּידֵי הַחִידָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַיַּעַל בֵּית אָבִיהוּ.

- בזמן משתה נישואיו חד שמשון חידה לשלושים המרעים שהיו איתו. תמורת פתרון החידה הציע להם שלושים סדינים (יריעות בד שהאדם מתעטף בהן ביום או בלילה) ושלושים חליפות בגדים. אם לא יפתרו את החידה, יתנו להם את אותו הדבר.
- חידת שמשון: "מהאוכל יצא מאכל, ומעז יצא מתוק".

- הבחורים לא יכלו לפתור החידה, ואיימו על אשת שמשון שאם לא תפתהו לגלות לה הפתרון ותאמרו להם, ישרפו אותה ואת בית אביה באש.
- **גילוי החידה:** שמשון נכנע להפצרות אשתו ביום השביעי. אשתו גילתה לבחורים והבחורים אמרו לשמשון את פתרון החידה.
- **תגובת שמשון:**
  1. "לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי" (= לולא גרמתם לאשתי לגלות התשובה ולאמרה לכם, לא הייתם יודעים את הפתרון).
  2. שמשון הכה שלושים פלשתים, לקח חליפותיהם ומסרן לפותרי החידה כפי שהבטיח.

סיום הפרק (כ'): אשת שמשון נישאה למישהו אחר.

כ וַתְּהִי אֵשֶׁת שֶׁמְשׁוֹן לְמִרְעָהּוּ אֲשֶׁר רָעָה לוֹ. {פ}

שאלה	תשובה
<p>1 יד הסדרת נישואי שמשון ומפלת האריה</p> <p>א. מדוע התנגדו הוריו של שמשון לנישואיו עם האשה מתמנה וכיצד מסביר הכתוב את הסיבה האמיתית לרצונו של שמשון לשאתה? ב. העובדה שמשון לא סיפר להוריו על גבורתו בשיסוע האריה נזכרה פעמיים. מהם שני הדברים הנלמדים מעובדה זו?</p>	<p>א. הורי שמשון התנגדו לרצונו של שמשון לשאת את האשה מתמנה מפני שהיתה לא רק נכריה, אלא גם מבנות הפלשתים הערלים הצוררים לישראל. הסיבה האמיתית לרצונו של שמשון לשאתה היתה שכך סבב ה' שיהיה, כדי שיחל שמשון להושיע את ישראל מיד פלשתים. ב. 1. לפי העובדה שמשון לא סיפר להם יתכן שלמרות שהמלאך אמר להם בתחילה שהוא יחל להושיע את ישראל לא היו הורי שמשון ערים לכך שרוח ה' כבר פיעמה בו ולכוחו הגדול. 2. הדגשת העובדה שלא סיפר להם ושהדבר היה בכרמי תמנה ולא בעיר עצמה מלמדת שאכן ידע רק הוא לבדו על מפלת האריה ולא היתה לאף אחד דרך לגלות את דבר החידה מתוך ידיעת המציאות. (אלא רק ע"פ ניחוש, אם היה זה אפשרי).</p>
<p>2 יד חידת שמשון</p> <p>א. ציין את לשון החידה של שמשון ואת פתרונה הידוע לנו. ב. באיזו דרך גילו הבחורים הפלשתים את התשובה לחידתו של שמשון?</p>	<p>א. חידת שמשון: "מהאוכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק". הפתרון: שני חלקי החידה הם אחד ומשמעותם: מהאריה (העז, האוכל, הטורף) יצא דבש (מאכל, מתוק). ב. הבחורים הפלשתים גילו את החידה מפני שאיימו על אשת שמשון שתפתה את שמשון לגלות להם את פתרונה אחרת ישרפו אותה ואת בית אביה באש. אשת שמשון הפצירה בו לגלות לה את פתרון החידה עד שגילה לה והיא גילתה לבני עמה.</p>
<p>3 יד תגובת שמשון לגילוי החידה בגרות</p> <p>א. מהי משמעותה של אמירת שמשון: "לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי"? ב. מה היה מעשה שמשון בתגובה לגילוי הפתרון במרמה ומה מלמדת תגובתו של שמשון על דמותו במישור האנושי ועל מעורבות הגורם האלוקי?</p>	<p>א. משמעות האמירה: לולא גרמתם לאשתי (בלחץ ואיומים) לגלות לכם הדבר לא הייתם יודעים את פתרון החידה. ב. שמשון הכה שלושים אנשים פלשתים, לקח חליפותיהם ונתנן לשלושים הבחורים כפי שהבטיח. תגובת שמשון מלמדת על אישיותו המהירה לכעוס והקשוחה בתגובותיה, ואילו במישור האלוקי מכונן היה הדבר מעם ה' להיות מעשהו הראשון של שמשון להושעת ישראל מיד פלשתים.</p>

שופטים טו

שועלי שמשון והכאת הפלשתים בלחי החמור

שועלי שמשון (א' - ח'):

א ויהי מימים בימי קציר-חטים ויפקד שמשון את-אשתו בגדי עזים ויאמר אבאה אל-אשתי
החדרה ולא-נתנו אביה לבוא. ב ויאמר אביה אמר אמרתי כי-שנא שנאתה ואתננה למרעך
הלא אחותה הקטנה טובה ממנה תהי-נא לך תחתיה. ג ויאמר להם שמשון נקיתי הפעם
מפלשתים כי-עשה אני עמם רעה. ד וילך שמשון וילכד שלש-מאות שועלים ויקח לפדים
ויפן זנב אל-זנב וישם לפיד אחד בין-שני הזנבות בתוך. ה ויבער-אש בלפידים וישלח
בקמות פלשתים ויבער מגדיש ועד-קמה ועד-כרם זית. ו ויאמרו פלשתים מי עשה זאת
ויאמרו שמשון חתן התמני כי לקח את-אשתו ויתנה למרעהו ויעלו פלשתים וישרפו אותה
ואת-אביה באש. ז ויאמר להם שמשון אם-תעשוון כזאת כי אם-נקמתי בכם ואחר
אחדל. ח ויך אותם שוק על-גרך מכה גדולה וירד וישב בסעיף סלע עיטם. {פ}

- לאחר גילוי החידה במרמה נעדר שמשון לזמן מה. בזמן זה נתן אבי אשתו את בתו לאיש אחר.
- כנקמה לכד שמשון **שלוש מאות שועלים**, חיבר כל שניים מהם בזנבם **ושם לפידים בין הזנבות**, הבעיר את הלפידים **ושלח את השועלים לשדות הפלשתים**.
- הפלשתים בתגובה שרפו את אשתו ואת בית אביה באש וכנקמה הכה אותם שמשון "שוק על ירך מכה גדולה"

הסגרת שמשון ע"י אנשי יהודה (ט' - י"ג):

ט ויעלו פלשתים ויחננו ביהודה וינטשו בלחי. י ויאמרו איש יהודה למה עליכם עלינו
ויאמרו לאסור את-שמשון עלינו לעשות לו כאשר עשה לנו. יא וירדו שלשת אלפים איש
מיהודה אל-סעיף סלע עיטם ויאמרו לשמשון הלא ידעת כי-משלים בנו פלשתים ומה-זאת
עשית לנו ויאמר להם כאשר עשו לי כן עשיתי להם. יב ויאמרו לו לאסרך ירדנו לתתך ביד-
פלשתים ויאמר להם שמשון השבעו לי פן-תפגעון בי אתם. יג ויאמרו לו לאמר לא כי-אסר
נאסרך ונתנוך בידם והמת לא נמיתך ויאסרהו בשנים עבתיים חדשים ויעלוהו מן-הסלע.

- לאחר שהכה בהם מכה גדולה נמלט שמשון לאזור יהודה, ופלשתים עלו ליהודה לאסרו "לעשות לשמשון כאשר עשה לנו".
- אנשי יהודה נבהלו מעליית הפלשתים אליהם, והוכיחו את שמשון על מעשי ההתגרות שלו בפלשתים המושלים בהם והחזקים מהם.
  - שמשון ענה להם "כאשר עשו לי כן עשיתי להם" בדיוק כפי שהפלשתים אמרו שברצונם "לעשות לו כאשר עשה לנו". מפגשי שמשון והפלשתים היו מפגשים בין אדם מהיר חימה, כוחני ונוקם לבין קבוצה מהירת חימה, כוחנית ונוקמת. כל מפגשיהם רצופים מעשים לא הגונים ונקמות, אך הכל היה מאת ה' "כי תואנה הוא מבקש מפלשתים".
- שמשון בקש מאנשי יהודה שיישבעו לו כי הם מתכוונים להסגירו בלבד ולא לפגוע בו. אנשי יהודה נשבעו על כך והסגירו אותו לפלשתים.

מכה בלחי החמור (י"ד- י"ז):

יֵד הוּא-בָּא עַד-לְחֵי וּפְלִשְׁתִּים הֲרִיעוּ לְקִרְאָתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַתְּהַיְיֶנָּה הָעֵבֶתִּים אֲשֶׁר עַל-זְרוּעוֹתָיו כַּפְּשֵׁתִים אֲשֶׁר בָּעֲרוּ בְּאֵשׁ וַיִּמְסוּ אֶסּוּרָיו מֵעַל יָדָיו. **טו** וַיִּמְצָא לְחֵי-חַמּוֹר טְרִיָּה וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחֶהּ וַיִּדְּ-בָּהּ אֶלְף אִישׁ. **טז** וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן בְּלַחֵי הַחַמּוֹר חַמּוֹר חַמְרָתִים בְּלַחֵי הַחַמּוֹר הַפִּיתִי אֶלְף אִישׁ. **יז** וַיְהִי כְכַלְתּוֹ לְדַבֵּר וַיִּשְׁלַח הַלְּחֵי מִיָּדוֹ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא רַמַּת לְחֵי

- שמשון ניתק מאסוריו, מצא לחי חמור טרייה (יש מפרשים: עצם מעצמות ראשו של החמור) והכה בה אלף איש. על שם כך קרא למקום "רמת לחי".

נס המים מהמכתש (י"ח- כ'):

יֵח וַיִּצְמָא מָאד וַיִּקְרָא אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶתֶּה נִתַּת בְּיַד-עַבְדְּךָ אֶת-הַתְּשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וַעֲתָה אָמוּת בְּצִמָּא וְנִפְלַתִּי בְיַד הָעַרְלִים. **יט** וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת-הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר-בְּלַחֵי וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִים וַיִּשָּׁתּוּ וַתִּשָּׁב רֹחוֹ וַיְחִי עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ עַיִן הַקּוֹרָא אֲשֶׁר בְּלַחֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה. **כ** וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי פְלִשְׁתִּים עֶשְׂרִים שָׁנָה. {פ}

- לאחר הכותו אלף איש היה שמשון צמא מאד והתפלל לה': "אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדולה הזאת" ואחרי כל זה אפול ביד פלשתים בגלל צמא?
- ה' נענה לתפילתו, בקע את המכתש אשר בלחי והוציא ממנו מים.
- על שם נס זה קרא שמשון למקום "עין הקורא".

שאלה	תשובה
1 איזו עובדה, שאינה נזכרת בכתוב, נלמדת מפסוקים א'- ב', ואיזו עובדה, שאינה נזכרת בכתוב, נלמדת מפסוקים י"ד, ה'-ו? טו כללי	מפסוקים א'- ב' נלמד שמשון כנראה עזב את אשתו לתקופת מה (מתוך כעסו על התנהגותה בעניין החידה). לכן כששב לאחר זמן מה כבר נתן אביה את אשתו לגבר אחר. מפסוקים ה'- ו' בפרק י"ד נלמד שבכרמי תמנה נפרדו דרכיהם של שמשון והוריו (למרות שהדבר לא נאמר) ולכן לא נוכחו בשסעו את האריה ומכיוון שלא ספר להם לא יכלו לדעת את הדבר.
2 המקרה הראשון בו החל שמשון להכות בפלשתים היה בהכותו שלושם איש בתגובה למה שאירע בפתרון החידה. טו שמשון ומכת השועלים	א. בעקבות העובדה שאבי אשתו נתנה לאיש אחר לכד שמשון שלוש מאות שועלים, קשר כל שניים מהם בזנבותיהם עם לפיד באמצע, הבעיר אש בלפידים ושלה את השועלים בשדות הפלשתים. כתוצאה מכך הבעיר את תבואות הפלשתים והשמיד את יבולם. ב. תגובתו של שמשון מלמדת כי במישור האנושי היה שמשון מהיר חימה, פועל באימפולסיביות (ללא מחשבה תחילה) ללא פרופורציה וללא רתיעה מאלימות. במישור האלוקי היה הדבר מכוון להושעת ישראל מיד פלשתים. בשני המובנים, האנושי והאלוקי, דומה הנלמד מתגובתו כאן לנלמד מתגובתו לגילוי החידה.

<p>א. בתגובה לנתינת אשתו לאחר שרף שמשון את יבול הפלשתים. כתוצאה מכך שרפו את אשתו ובית אביה. בתגובה לכך הכה בהם שמשון "שוק על ירך" (מכה גדולה). כתוצאה מדבר זה באו הפלשתים לאסרו, אך שמשון הצליח לנתק העבותים שכבלו את ידיו והכה בהם אלף איש.</p> <p>ב. מטרת הפלשתים בבואם ליהודה היתה לאסור את שמשון (בתור התחלה).</p> <p>בקשת שמשון מאנשי יהודה היתה שישבעו לו שכוונתם לאסרו בלבד ושאינן בכוונתם לפגוע בו.</p> <p>ג. אנשי יהודה נענו הן לדרישת הפלשתים והן לבקשת שמשון. הם הבטיחו לו שיאסרו אותו ויסגירו אותו לפלשתים אך לא י הרגוהו.</p> <p>הסיבה לעצם ההיענות להסגרה היתה תחושת חוסר ברירה ופחד מפני הפלשתים המושלים בהם ומה שהם מסוגלים לעשות, כאמרם לשמשון: "הלא ידעת כי מושלים בנו פלשתים ומה זאת עשית לנו".</p>	<p>א. תאר בקצרה כיצד גלגל מקרה נתינתה של אשת שמשון לאדם אחר את המכות שהכה שמשון בפלשתים זו אחר זו.</p> <p>ב. מה היתה מטרת הפלשתים בבואם ליהודה ומה היתה בקשת שמשון מבני יהודה?</p> <p>ג. כיצד הגיבו אנשי יהודה לדברי הפלשתים, כיצד הגיבו לבקשת שמשון ומה הניע אותם להגיב כפי שהגיבו?</p>	<p>3 טו שמשון ואנשי יהודה</p>
<p>א. 1. המלה "לחי" מופיעה כשם מקום. 2. "לחי" כמרכיב בפנים, במקרה זה לחי החמור (כנראה עצם מעצמות ראשו של החמור).</p> <p>ב. כוחו הרב של שמשון בא לביטוי בכך שבדבר פעוט כל כך כלחי החמור הכה אלף איש. הנס שנעשה לשמשון היה שבתשובה לתפילתו בקע אלקים את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים לרוות צמאוננו של שמשון.</p>	<p>עיין בפסוקים ט"ו-כ.</p> <p>א. ציין את שתי משמעויותיה של המלה "לחי" בפסוקים אלה.</p> <p>ב. תאר כיצד בא לביטוי כוחו הרב של שמשון בפסוקים אלה וכתוב מהו הנס שנעשה לו משמים בהמשך למעשיו.</p>	<p>4 טו בלחי החמור</p>
<p>תפילת שמשון לה' באה מכיוון שחשש שלאחר התשועה הגדולה שנתן ה' בידו יפול ביד פלשתים בשל היחלשותו מצמא.</p> <p>תפילה נוספת של שמשון נזכרת בפרק ט"ז פסוק כ"ח. בתפילה זו בקש שמשון, שהיה אסור בידי הפלשתים, שיעשה ה' עמו חסד בפעם האחרונה להשיב כוחו להכות מכה אחרונה בפלישתים</p>	<p>ציין על מה באה תפילת שמשון בפרק זה וכתוב בקצרה על תפילה נוספת שהתפלל שמשון לה' ועל מה נסבה.</p>	<p>5 טו תפילות שמשון</p>

שופטים טז

שמשון ודלילה ונקמת שמשון האחרונה

שמשון ואנשי העיר עזה (א' - ג'):

א ויֵלֶךְ שִׁמְשׁוֹן עִזְתָּה וַיְרֹא-שָׁם אִשָּׁה זֹנָה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ. ב לַעֲזָתִים לֵאמֹר בָּא שִׁמְשׁוֹן הִנֵּה וַיִּסָּבּוּ וַיִּאָּרְבוּ-לוֹ כָּל-הַלַּיְלָה בְּשַׁעַר הָעִיר וַיִּתְחַרְשׁוּ כָּל-הַלַּיְלָה לֵאמֹר עַד-אוֹר הַבֹּקֶר וַחֲרָגְנָהּ. ג וַיִּשְׁכַּב שִׁמְשׁוֹן עַד-חֲצֵי הַלַּיְלָה וַיָּקָם בְּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיֵּאָחֵז בְּדַלְתוֹת שַׁעַר-הָעִיר וּבִשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַיִּסָּעַם עִם-הַבְּרִיחַ וַיִּשָּׂם עַל-כַּתְּפָיו וַיַּעֲלֵם אֶל-רֹאשׁ הַהָר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי חֶבְרוֹן. {פ}

- שמשון הגיע לעזה ונשאר אצל אשה זונה.
- לעזתים נודע שמשון נמצא בעירם, ולכן תכננו לארוב לו באזור שער העיר ולהרגו בשעה שיצא מן העיר.
- שמשון לא חיכה עד הבוקר, קם בחצי הלילה, נגש לדלתות שער העיר בלי שהבחינו בו, שם הדלתות עם הבריה על כתפיו ונעלם אל ראש ההר בשימו את הפלשתים ללעג מפני כוחו.

שמשון ודלילה (ד' - כ"ב):

ד וַיְהִי אַחֲרֵי-כֵן וַיֵּאָהֵב אִשָּׁה בְּנַחַל שָׂרְק וַשְּׁמָה דְלִילָה. ה וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לָהּ פִּתֵי אוֹתוֹ וַרְאֵי בְמָה כָּחוּ גְדוֹל וּבְמָה נוֹכַח לּוֹ וַאֲסַרְנוּהוּ לְעֹנוּתוֹ וַאֲנַחְנוּ נִתּוּן-לָךְ אִישׁ אֶלְפָּה וּמֵאָה כֶּסֶף. ו וּתְאֹמַר דְלִילָה אֶל-שִׁמְשׁוֹן הַגִּידָה-נָא לִי בְמָה כָּחָךְ גְּדוֹל וּבְמָה תְאֹסַר לְעֹנוּתְךָ. ז וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ שִׁמְשׁוֹן אִם-יֹאסְרֵנִי בְשִׁבְעָה יְתָרִים לַחִים אֲשֶׁר לֹא-חָרְבוּ וְחִלִּיתִי וְהִיִּיתִי כְּאֶחָד הָאָדָם. ח וַיַּעֲלוּ-לָהּ סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים שִׁבְעָה יְתָרִים לַחִים אֲשֶׁר לֹא-חָרְבוּ וּתְאֹסְרָהּ בָּהֶם. ט וְהָאָרֶב יֵשֵׁב לָהּ בְּחֹדֶר וּתְאֹמַר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וַיִּנְתַּק אֶת-הַיְתָרִים כַּאֲשֶׁר יִנְתַּק פְּתִיל-הַנְּעֻרָת בַּהֲרִיחוֹ אֲשֶׁר וְלֹא נֹדַע כָּחוּ. י וּתְאֹמַר דְלִילָה אֶל-שִׁמְשׁוֹן הִנֵּה הַתְּלַת בֵּי וַתְּדַבֵּר אֵלַי כְּזָבִים עֲתָה הַגִּידָה-נָא לִי בְמָה תְאֹסַר. יא וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אִם-אֲסוֹר יֹאסְרוּנִי בַעֲבַתִּים חֲדָשִׁים אֲשֶׁר לֹא-נַעֲשָׂה בָהֶם מְלֹאכָה וְחִלִּיתִי וְהִיִּיתִי כְּאֶחָד הָאָדָם. יב וַתִּקַּח דְלִילָה עֲבַתִּים חֲדָשִׁים וּתְאֹסְרָהּ בָּהֶם וּתְאֹמַר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וְהָאָרֶב יֵשֵׁב בְּחֹדֶר וַיִּנְתַּקֶם מֵעַל זְרַעְתּוֹ כַּחוּט. יג וּתְאֹמַר דְלִילָה אֶל-שִׁמְשׁוֹן עַד-הִנֵּה הַתְּלַת בֵּי וַתְּדַבֵּר אֵלַי כְּזָבִים הַגִּידָה לִי בְמָה תְאֹסַר וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אִם-תְּאָרְגִי אֶת-שִׁבַע מַחְלָפוֹת רֹאשִׁי עִם-הַמַּסָּכָת. יד וַתִּתְקַע בִּיתָד וּתְאֹמַר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וַיִּיקַץ מִשְׁנָתוֹ וַיִּסַּע אֶת-הַיְתָד הָאָרֶג וְאֶת-הַמַּסָּכָת. טו וּתְאֹמַר אֵלָיו אֵיךְ תְאֹמַר אֶהְבֵּתִיךָ וּלְבָד אֵין אֶתִּי זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הַתְּלַת בֵּי וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִי בְמָה כָּחָךְ גְּדוֹל. טז וַיְהִי כִּי-הִצִּיקָהּ לוֹ בַּדְּבָרִיהָ כָּל-הַיָּמִים וַתֵּאֲלָצְהוּ וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ לָמוֹת. יז וַיִּגַּד-לָהּ אֶת-כָּל-לְבוֹ וַיֹּאמֶר לָהּ מוֹרָה לֹא-עָלָה עַל-רֹאשִׁי כִּי-נָזִיר אֱלֹהִים אֲנִי מִבְּטָן אִמִּי אִם-גָּלַחְתִּי וְסָר מִמֶּנִּי כַּחֵי וְחִלִּיתִי וְהִיִּיתִי כְּכָל-הָאָדָם. יח וַתִּרְאֵ דְלִילָה כִּי-הִגִּיד לָהּ אֶת-כָּל-לְבוֹ וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְסָרְנֵי פְלִשְׁתִּים לֵאמֹר עָלוּ הַפַּעַם כִּי-הִגִּיד לָהּ (לִי) אֶת-כָּל-לְבוֹ וְעָלוּ אֵלֶיהָ סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּעֲלוּ הַכֶּסֶף בְּיָדָם. יט וַתִּשְׁנָהּ עַל-בְּרָכֶיהָ וַתִּקְרָא לְאִישׁ וַתִּגְלַח אֶת-שִׁבַע מַחְלָפוֹת רֹאשׁוֹ וַתַּחַל לְעֹנוּתוֹ וַיִּסַּר כָּחוּ מֵעָלוּ. כ וּתְאֹמַר פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וַיִּיקַץ מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲצֹא כְּפַעַם וְאֲנַעֵר וְהוּא לֹא יָדַע כִּי יִהְיֶה סָר מֵעָלוּ. כא וַיֵּאֲחַזְזוּהוּ פְלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת-עֵינָיו וַיִּוְרִידוּ אוֹתוֹ עִזְתָּה וַיֹּאסְרוּהוּ בְּנַחְשֵׁתִים וַיְהִי טוֹחַן בְּבֵית הָאֲסִירִים (הָאֲסוּרִים). כב וַיִּחַל שְׁעַר-רֹאשׁוֹ לְצַמַּח כַּאֲשֶׁר גָּלַח. {פ}

* שמשון הגיע לנחל שורק ושם אהב אשה בשם דלילה.

- סרני פלשתים אמרו לדלילה לפתותו שיגלה לה את מקור כוחו, כדי שיוכלו להכניעו דרך נקודת החולשה שלו. תמורת זאת הציעו לה אלף ומאה כסף מכל אחד מהם.
- **דלילה עשתה ארבעה ניסיונות להביא את שמשון לגלות לה את מקור כוחו.**
- שלוש פעמים ענה לה תשובה לא נכונה, שלוש פעמים בדקה את תשובתו לראות אם אמר לה את האמת וקראה "פלשתים עליך שמשון" כדי לבחון זאת, ושלוש פעמים ניתק שמשון הכבלים בקלות.
- בפעם הרביעית נכנע להצקותיה וגילה את האמת. דלילה עשתה כפי שאמר לה, וכוחו של שמשון סר מעליו.

התשובות הלא נכונות

1. אם יאסרוני בשבעה יתרים (מיתרים, חבלים דקים) לחים יסור כוחי.
2. אם יאסרוני בעבותים חדשים שלא נעשה בהם עדיין כל שימוש אחר יסור כוחי.
3. אם תארגי את שבע מחלפות ראשי (מקלעות שערי) עם המסכת (שערי יהיה ארוג בתוך מלבן האריגה) יסור כוחי.

התשובה הנכונה: "מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלקים אני מבטן אמי, אם גולחתי וסר ממני כוחי".

- הפלשתים אסרו את שמשון ונקרו את עיניו.
- במהלך שהותו בבית האסורים **החל שערו לצמוח שוב.**

"תמת נפשי עם פלשתים" (כ"ג-ל"א):

כג וסרני פלשתים נאספו לזבח זבח גדול לדגון אלהיהם ולשמחה ויאמרו נתן אלהינו בידנו את שמשון אויבנו. כד ויראו אתו העם ויהללו את-אלהיהם כי אמרו נתן אלהינו בידנו את-אויבנו ואת מחריב ארצנו ואשר הרבה את-חללינו. כה ויהי כי טוב (כטוב) לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק-לנו ויקראו לשמשון מבית האסירים (האסורים) ויצחק לפניהם ויעמידו אותו בין העמודים. כו ויאמר שמשון אל-הנער המחזיק בידו הניחה אותי והימשני (והמישני) את-העמודים אשר הבית נכון עליהם ואשען עליהם. כז והבית מלא האנשים והנשים ושמה כל סרני פלשתים ועל-הגג כשלתת אלפים איש ואשה הראים בשחוק שמשון. כח ויקרא שמשון אל-יהוה ויאמר אדני יהוה זכרני נא וחזקני נא אף הפעם הזה האלהים ואנקמה נקם-אחת משתי עיני מפלשתים. כט וילפת שמשון את-שני עמודי התנוף אשר הבית נכון עליהם ויסמך עליהם אחד בימינו ואחד בשמאלו. ל ויאמר שמשון תמות נפשי עם-פלשתים ויט בכח ויפל הבית על-הסרנים ועל-כל-העם אשר-בו ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו. לא וירדו אחיו וכל-בית אביהו וישאו אותו ויעלו ויקברו אותו בין צרעה ובין אשתאל בקבר מנוח אביו והוא שפט את-ישראל עשרים שנה. {פ}

- הפלשתים התאספו ברוב עם לשמוח על נתינת שמשון בידם ולזבוח לאלהיהם.
- שמשון בקש מהנער המחזיק בידו שיניח לו להישען על העמודים.
- **שמשון התפלל לה'** שיחזקהו בפעם האחרונה כדי להינקם מפלשתים, וה' נענה לתפילתו.
- בידעו כי במעשהו האחרון יביא למותו שלו יחד עם פלשתים קרא שמשון "תמת נפשי עם פלשתים" והפיל הבית על יושביו. המתים שהמית במותו היו רבים מאשר המית בחייו.

שאלה	תשובה
<p>1 טז 2 טז</p> <p>א. צטט את חלקו הראשון של פסוק ב' בתוספת המלה החסרה שם. ב. ציין הדמיון וההבדלים בין המסופר על אשת שמשון הראשונה לבין דלילה.</p>	<p>א. "[הוגד] לעזתים לאמר: בא שמשון הנה..." ב. שתי הנשים הושפעו ע"י הפלשתים לגלות סוד של שמשון אולם: 1. האשה הראשונה היתה אשתו, שמה לא נזכר והיא היתה מתמנה. האשה השנייה לא הייתה אשתו (מסופר רק "ויאהב אשה... ושמה דלילה"), שמה נזכר והיא היתה מנחל שורק. 2. האיום בו השתמשו הפלשתים כדי לגרום לאשת שמשון לפתותו לגלות החידה היה שישרפו אותה ואת בית אביה באש. לעומת זאת פתו הפלשתים את דלילה לגלות את מקור כוחו בתמריץ חיובי ולא שלילי: נתן לך כל אחד אלף ומאה כסף. 3. אשת שמשון הפצירה בו עד שנתרצה לה וגלה סוד החידה. לדלילה ענה שמשון שלוש פעמים תשובות לא נכונות עד שנכנע וענה לה את התשובה הנכונה. 4. הפצרתה של דלילה היתה קשה בהרבה מזו של אשת שמשון. הראשונה בכתה ו"נדנדה" לו, השנייה אילצה אותו עד שקצרה נפשו למות.</p>
<p>עיין בפסוקים י"ז- י"ח והשב: א. מהו הדבר ששמר על הכוח שנתן ה' ביד שמשון? ב. כיצד לא הבין שמשון את התוצאה הצפויה של גילוי מקור כוחו לדלילה?</p>	<p>א. הדבר ששמר על כוחו של שמשון היה אי התספורת של שערו כחלק מהיותו נזיר. ב. בכל פעם שהשיב שמשון לדלילה בחנה דלילה את תשובתו בעוד הפלשתים נמצאים בסמוך, אולם שמשון תמיד הסיר מיד את היתרים, עבותים וכו' בהם השתמשה דלילה, ומשום כך לא יצאו הפלשתים ממקום מסתורם ולא נודע לשמשון כלל כי ארבו לו. את מעשיה של דלילה פירש בטעות כדרך התולית שלה לבחון אותו ולא הבין את המטרה הרצינית של בחינותיה. (רק בפעם הרביעית ידעה כי אמר לה את האמת ואמרה לפלשתים "עלו הפעם" וגו').</p>
<p>3 טז</p> <p>א. באיזה אופן נוסף שיתפה דלילה פעולה עם הפלשתים ומה היתה תוצאת הדבר? ב. הפלשתים האמינו כי לכדו את שמשון אויבם לתמיד, אולם עשו טעות אחת. מה היתה טעות זו? ג. מהו הדבר הנוסף שהביא להשבת כוחו של שמשון מלבד טעותם של הפלשתים?</p>	<p>א. דלילה שיתפה פעולה עם הפלשתים לא רק בגילוי מקור כוחו של שמשון אלא גם בכך שהביאה בעצמה להסרת כוחו ע"י כך שיישנה אותו על ברכיה ואפשרה לספר שהובא לשם כך לגלח את שערו. התוצאה היתה שסר [כוח] ה' מעליו. ב. טעותם של הפלשתים היתה שהיו כל כך בטוחים כי שמשון אינו יכול להזיק להם יותר עד שלא נתנו דעתם לכך ששערו חוזר לצמוח ולמשמעות האפשרית של הדבר. ג. הדבר הנוסף שהביא להשבת כוחו של שמשון היה תפילתו אל ה'.</p>
<p>4 טז</p> <p>צטט את הפסוקים המציינים את הקרבתו של שמשון במעשה הפלת האולם על יושביו ואת גודל הישגו בהפלת הבית.</p>	<p>הקרבתו של שמשון התבטאה בכך שידע שהמתת הפלשתים בפעם זו תביא גם למותו שלו: "תמת נפשי עם פלשתים". גודל הישגו: "ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו".</p>

טבלה: כלל השופטים ופעולותיהם

שופט	פרק	שבט	מקום מושבו	פעולה	אזור פעולה	האויב נגדו נלחם
עתניאל בן קנז	ג'	יהודה		שפט והושיע במלחמה		ארם ומלכם כושן רשעתים
אהוד בן גרא	ג'	בנימין		הושיע במלחמה		מואב ומלכם עגלון
שמגר בן ענת	ג'			נלחם		פלשתים
דבורה הנביאה וברק בן אבינעם	ד'-ה'		דבורה: תחת תומר דבורה, בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים. ברק: קדש נפתלי	דבורה שפטה, ברק נלחם	אזור הר תבור ונחל קישון	כנען, מלכם יבין ושר צבאו סיסרא
גדעון (ירובעל)	ו'-ח'	מנשה	עפרה	הושיע במלחמה	אזור עין חרוד וגבעת המורה	מדין
תולע בן פואה	י'	יששכר	שמיר בהר אפרים.	שפט עשרים ושלוש שנה		
יאיר הגלעדי	י'		(קמון)	שפט עשרים ושנים שנה		
יפתח	י"א-י"ב		גלעד המצפה (י"א, לד)	הושיע במלחמה, שפט שש שנים.	עמון, גלעד	עמון
אבצן	י"ב		בית לחם	שפט שבע שנים		
אילון	י"ב	זבולון	אילון	שפט עשר שנים		
עבדון בן הלל	י"ב		פרעתון בארץ אפרים	שפט שמונה שנים		
שמשון	י"ג-ט"ז	דן	צרעה	הושיע במלחמה, שפט עשרים שנה.	ערי פלשתים (תמנה, עזה ועוד)	פלשתים

מעגל החטא, העונש, זעקת ישראל ושליחת המושיע כבר אינו כתוב במובהק כמו אצל השופטים הראשונים. תיאור השופטים האחרונים שונה מזה של הראשונים מכמה בחינות:

- על חמישה מהשופטים נכתב מאד בקצרה, ללא תיאור המעגל.

טבלה שבעת השופטים האחרונים					
חטא	עונש	תגובת ישראל	שופט	פרק	המצב אחרי התשועה
			תולע בן פואה	י'	
			יאיר הגלעדי	י'	הוסיפו לעשות הרע
"ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את... ואת... ואת... ואת... ואת..."	"ויהר אף ה' בישראל וימכרם ביד פלשתים וביד בני עמון"	"ויזעקו בני ישראל אל ה' לאמר חטאנו לך ... ה' שלח נביא להוכיח את ישראל. ישראל שבו לה'. "	<u>שרי גלעד חפשו מושיע מבני עמון ופנו ליפתח הגלעדי</u>	י'-י"ב	
			אבצן מבית לחם	י"ב	
			אילון הזבולוני	י"ב	
			עבדון בן הלל הפרעתוני	י"ב	הוסיפו לעשות הרע
"ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'"	"ויתנם ה' ביד פלשתים"		שמשון היה נזיר ומושיע מבטן	י"ג-ט"ז	

- זעקת ישראל נזכרת פעם אחת, ובה מסופר שהתוודו על חטאם (בשונה מהפעמים הקודמות).
- על יפתח לא נאמר שה' שלחו, אלא מונה לתפקידו ע"י שרי גלעד, אך רוח ה' שרתה עליו

שופטים יז

פסל מיכה

הקדמה לפרקים י"ז-כ"א:

"איש הישר בעיניו יעשה"

פרקים י"ז-כ"א אינם מספרים עוד על שופטי ישראל, אלא על **בעיות פנימיות ושיבוש הדעות שחל בעם** כתוצאה מאי הורשת הגויים. כריתת הברית עם הכנעני הובילה לערבוב של עבודת ה' עם ע"ז. דוגמא לכך היא סיפור פסל מיכה, בו כרוכים ברכה והקדש לה' יחד עם גנבה, תרפים, פסל ומסכה.

המאורעות המתוארים בפרקים אלה אירעו, לדעת רוב המפרשים והחוקרים, **בתחילת תקופת השופטים**, כך שהספר לא מסופר לפי סדר כרונולוגי, אלא לפי סדר רעיוני.

רמזים לכך נמצאים ב: 1. **י"ח, א:** * שבת דן מחפש נחלה לשבת בה – אירוע הקשור לתחילת התקופה, 2. * **כ', כז-כח:** בזמן מלחמת ישראל בבנימין שאלו ישראל באורים ותומים ע"י פנחס בן אלעזר הכהן, שהיה עם ישראל במדבר, בתקופת יהושע ובתחילת תקופת השופטים. (לאחר זמנו של שמשון עברו כבר כ-350 שנה). 3. **י"ח, ל:** * לפי חז"ל יהונתן בן גרשום, הנזכר בפסוק זה, היה נכדו של משה רבנו.

המשפט החוזר בפרקים אלה: **"בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה"** מלמד כי הכתוב מייחס את שיבוש הדעות של הדור בחלקו גם לעובדה שלא היה בישראל מנהיג שיוביל את העם בדרך הנכונה.

פסל מיכה (א'-ו')

א ויהי-איש מהר-אפְרַיִם וְשֵׁמוֹ מִיכָהוּ. **ב** וַיֹּאמֶר לְאִמּוֹ אֶלְפֵי וַיִּמָּאֵה הַכֶּסֶף אֲשֶׁר לָקַח-לְךָ וְאֵתִי (וְאֵתָּה) אֵלִית וְגַם אֶמְרָתְךָ בְּאֲזְנֵי הַנְּהַח-הַכֶּסֶף אֲתִי אֲנִי לְקַחְתִּיו וַתֹּאמֶר אִמּוֹ בְרוּךְ בְּנִי לַיהוָה. **ג** וַיֵּשֶׁב אֶת-אֶלְפֵי וַיִּמָּאֵה הַכֶּסֶף לְאִמּוֹ וַתֹּאמֶר אִמּוֹ הַקִּדָּשׁ שִׁתִּי אֶת-הַכֶּסֶף לַיהוָה מִנְדִי לְבָנִי לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל וּמִסְכָּה וְעֵתָה אֲשִׁיבְנִי לְךָ. **ד** וַיֵּשֶׁב אֶת-הַכֶּסֶף לְאִמּוֹ וַתִּקַּח אִמּוֹ מֵאֵתִים כֶּסֶף וַתִּתְּנָהוּ לְצוּרָר וַיַּעֲשֶׂהוּ פֶּסֶל וּמִסְכָּה וַיְהִי בְּבֵית מִיכָהוּ. **ה** וְהָאִישׁ מִיכָה לֹו בֵּית אֱלֹהִים וַיַּעַשׂ אֲפֹד וַתְּרָפִים וַיִּמְלֵא אֶת-יָד אֶחָד מִבְּנָיו וַיְהִי-לוֹ לְכֹהֵן. **ו** בְּיָמִים הָהֵם אִין מְלֹךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה. {פ}

- מיכה-מיכה מהר אפרים מופיע, ללא כל הקדמה, בוידוי בפני אמו: אלפי ומאה הכסף שנלקחו ממך, ואשר באזני קללת את מי שגנב ממך – אני הוא זה שלקחו.
- משמעות הקללה הייתה חזקה, ונתפסה כנושאת בחובה סכנה ממשית, עד שהביאה גם את מיכה עצמו להתוודות על לקיחת הכסף, וגם את אמו להסב מיד את הקללה לברכה: "ברוך בני לה".
- מיכה השיב הכסף לאמו. אמו אמרה כי התכוונה להקדישו לה' – לעשות פסל ומסכה... – והשיבה אותו לבנה, שהיה לו "בית אלהים".
- מיכה השתמש בכסף לעשות פסל, שהצטרף אל האפוד, התרפים והכהן שאינו כהן (בנו של מיכה) שהיו ב"בית האלהים" של מיכה.

הנער מבית לחם יהודה (ז'-י"ג):

ז וַיְהִי-נַעַר מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה מִמְּשַׁפַּחַת יְהוּדָה וְהוּא לְוִי וְהוּא גֵר-שָׁם. **ח** וַיִּלְךְ הָאִישׁ מִהָעִיר מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה לְגוֹר בְּאֲשֶׁר יִמְצָא וַיָּבֵא הַר-אֶפְרַיִם עַד-בֵּית מִיכָה לַעֲשׂוֹת דְּרָכּוֹ. **ט** וַיֹּאמֶר-לוֹ מִיכָה מֵאִן תָּבוֹא וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְוִי אֲנֹכִי מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וְאֲנֹכִי הֵלַךְ לְגוֹר בְּאֲשֶׁר אֶמְצָא. **י** וַיֹּאמֶר לוֹ מִיכָה שְׂבֵה עִמָּדִי וְהִיָּה-לִּי לְאֵב וּלְכֹהֵן וְאֲנֹכִי אֶתֶּן-לְךָ עֲשָׂרַת כֶּסֶף לְיָמִים וְעֶרֶךְ בְּגָדִים וּמְחִיָּתָךְ וַיִּלְךְ הַלְוִי. **יא** וַיֹּאֶל הַלְוִי לְשִׁבְתָּ אֶת-הָאִישׁ וַיְהִי הַנַּעַר לוֹ כְּאֶחָד מִבְּנָיו. **יב** וַיִּמְלֵא מִיכָה אֶת-יָד הַלְוִי וַיְהִי-לוֹ הַנַּעַר לְכֹהֵן וַיְהִי בְּבֵית מִיכָה. **יג** וַיֹּאמֶר מִיכָה עֵתָה יָדְעֵתִי כִּי-יֵיטִיב יְהוָה לִּי כִּי הָיָה-לִּי הַלְוִי לְכֹהֵן. {פ}

- נער לוי שהתגורר בקרב שבט יהודה חיפש לו מקום חדש לגור בו, והגיע בחיפושיו עד בית מיכה.
- מיכה הציע לנער מחיה, כסף ובגדים כדי שיהיה לו לאב ולכהן, מפני ששמח על ההזדמנות "לעשות את המעשה הנכון" של שימת כהן לבית_משבט לוי: "עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן". (מיכה לא נרתע מהעובדה שהנער היה משבט לוי אך לא מזרע הכהנים).

שאלה	תשובה
<p>1 יז גניבת הכסף ועשיית הפסל</p>	<p>עיין בפסוקים א'-ו'. א. תאר בלשונך את ההתרחשות המתוארת בפסוק ב'. ב. ציין שלוש דוגמאות לחדירת מנהגי הגויים לישראל בדור ההוא ולערבוב שחל בין עבודת ה' לבין מנהגי כנען.</p>
<p>2 יז "אין מלך בישראל"</p>	<p>א. "בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה". מה בא לציין פסוק זה? ב. ציין שני הקשרים נוספים בספר שופטים בהם מתואר מצב זה.</p>
<p>3 יז הלוי מבית לחם יהודה</p>	<p>א. מה גרם למיכה להחזיר לאמו את הכסף שגנב? ב. מה גרם למיכה להפציר בנער מבית לחם יהודה לשרת אצלו ככהן? ג. איזו מלה בכתוב רומזת לאי התאמת הלוי מבית לחם יהודה לתפקיד שנתן לו מיכה מלבד העובדה שלא היה כהן?</p>
<p>4 יז כללי</p>	<p>א. עיין בפסוקים י"א- י"ב וציין כיצד באה לביטוי כפיות הטובה של הנער הלוי לאור המסופר בפרק י"ח. ב. המילים "ויואל... לשבת את האיש" מוכרות לנו מאדם אחר בתורה. מי היה אדם זה ועם איזה איש ישב? ציין מקור מדויק לדברך.</p>
	<p>א. מיכיהו פנה לאמו ואמר: [האם הינך זוכרת את] אלף ומאה הכסף שנעלמו לך ושקללת באזני את האדם שלקחו? הנה הכסף נמצא אצלי, אני הוא זה שלקחו. בשמעה זאת מיהרה אמו של מיכיהו לברכו כדי שלא תחול עליו הקללה שקללה קודם לכן את הלוקח ה"אלמוני". ב. שיבוש הדור: 1. אמו של מיכיהו לא גנתה את בנה על הגנבה. יחד עם זאת ברכתה אליו היתה לשם שמים. 2. האם אמרה שהקדישה את הכסף לה' – במטרה לעשות ממנו פסל ומסכה... 3. למיכה היה "בית אלהים" שבו עשה "אפוד" (רעיון הלוקח מעבודת ביהמ"ק) יחד עם תרפים ומסכה ומינה את אחד מבניו לכהן למרות שלא היו משבט לוי ובודאי לא מזרע הכהנים.</p> <p>א. פסוק זה בא להסביר את השיבוש הגדול שחל במנהגי ישראל כנובע מכך שלא היה מנהיג שיכוון את הדור. ב. "בימים ההם אין מלך" וגו': * בפתיחה לפרשת בני דן בחיפושם אחר נחלה (י"ח, א) * בפתיחה לפרשת פילגש בגבעה (י"ט, א). * בסיום פרשת המלחמה בבנימין, השבועה לא לקחת מהם נשים ומציאת הפתרון לבעיה שיצרה השבועה (כ"א, כה).</p> <p>א. מיכה חשש מקללת אמו ומסכנה האורבת לו בעקבותיה. (האלה נחשבה לסכנה לגנב). ב. מיכה ראה עצמו עולה במדרגה של עבודת ה' ע"י מינוי כהן משבט לוי במקום בנו: "עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן". ג. הכתוב חוזר שלוש פעמים על תיאור הלוי כ"נער" בנוסף לכינויו החוזר כ"הלוי" ופעם אחת כ"האיש". יש בתיאור זה משום רמז לכך שהוא צעיר ובלתי שקול.</p> <p>א. הפרק מספר כי מיכה נתן ללוי מקום מגורים כאשר חיפש, חסות, משכורת ובגדים והנער היה לו כאחד מבניו. למרות זאת אנו שומעים בפרק י"ח כי הלך בחפץ לב עם בני דן (וייטב לב הכהן) ברגע שהציעו לו הצעה שנראתה לו מפתה יותר. ב. שמות ב', כא: נאמר על משה רבנו "ויואל משה לשבת את האיש", הוא יתרו.</p>

שופטים יח

בני דן, נחלה ופסל מיכה

מפגש חמשת בני דן עם הנער הלוי במסעם לחיפוש נחלה (א' - ו')

א בַּיָּמִים הָהֵם אִין מְלֹךְ בְּיִשְׂרָאֵל וּבַיָּמִים הָהֵם שָׁבַט הַדָּנִי מִבְּקֵשׁ-לוֹ נַחֲלָה לְשֹׁבֵת כִּי לֹא-נִפְלָה לוֹ עַד-הַיּוֹם הַהוּא בְּתוֹךְ-שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה. {פ} ב וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי-דָן מִמִּשְׁפַּחְתָּם חַמֶּשֶׁה אַנְשִׁים מִקְצוֹתֵם אַנְשִׁים בְּנֵי-חֵיל מִצְרָעָה וּמֵאֲשֶׁתָּאֵל לְרַגְלֵ אֶת-הָאָרֶץ וּלְחַקְרָהּ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם לָכוּ חֲקְרוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ הֵר-אֶפְרַיִם עַד-בֵּית מִיכָה וַיְלִינוּ שָׁם. ג הִמָּה עִם-בֵּית מִיכָה וְהִמָּה הַפִּירוּ אֶת-קוֹל הַנְּעָר הַלְוִי וַיִּסּוּרוּ שָׁם וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִי-הֵבִיאָךְ הֵלֶם וּמָה-אֶתְּהָ עָשָׂה בָּזָה וּמָה-לָּךְ פֹּה. ד וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּזָה וְכָזָה עָשָׂה לִי מִיכָה וַיִּשְׁכַּרְנִי וְאָהִי-לוֹ לְכַהֵן. ה וַיֹּאמְרוּ לוֹ שְׂאֵל-נָא בְּאֱלֹהִים וְנִדְעָה הַתְּצַלַח דְרָכֵנוּ אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ הֹלְכִים עֲלֶיהָ. ו וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הִפְהוּ לָכוּ לְשָׁלוֹם לָכֵן יִהְיֶה דְרָכְכֶם אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָהּ. {פ}

- בחיפושם אחר שטח נוסף לנחלה, שלחו בני דן חמישה אנשים לרגל את הארץ כדי למצוא שטח מתאים.
- במסעם לכיוון צפון הארץ עצרו חמשת האנשים בבית מיכה אשר בהר אפרים, ופגשו בנער הלוי. לשאלתם ענה הלוי כי הוא משרת שם ככהן בשכירותו של מיכה, ולבקשתם "שאל באלהים" ו"בישר" להם כי ה' יהיה בעזרם.

מציאת ליש כעיר ראויה לנחלה (ז' - י')

ז וַיְלָכוּ חַמֶּשֶׁת הָאֲנָשִׁים וַיָּבֹאוּ לְיִשָּׁה וַיִּרְאוּ אֶת-הָעַם אֲשֶׁר-בְּקִרְבָּהּ יוֹשְׁבֵת-לְבָטַח כְּמִשְׁפַּט צְדָנִים שְׁקֵט וּבִטָּח וְאִין-מְכַלִּים דָּבָר בְּאָרֶץ יוֹרֵשׁ עֶצֶר וּרְחוּקִים הִמָּה מִצְדִּדָיִם וּדְבַר אִין-לָהֶם עִם-אָדָם. ח וַיָּבֹאוּ אֶל-אֲחִיהֶם צְרָעָה וַאֲשֶׁתָּאֵל וַיֹּאמְרוּ לָהֶם אֲחִיהֶם מָה אַתֶּם. ט וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנַעֲלָה עֲלֵיהֶם כִּי רָאִינוּ אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה טוֹבָה מְאֹד וְאַתֶּם מַחְשִׂים אֶל-תַּעֲצָלוֹ לְלָקֵת לְבָא לְרֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ. י כְּבִאֲכֶם תָּבֹאוּ אֶל-עַם בִּטָּח וְהָאָרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם כִּי-נִתְּנָה אֲלֵהֶם בְּיַדְכֶם מְקוֹם אִין-שָׁם מַחְסוֹר כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר בְּאָרֶץ.

חמשת האנשים הגיעו עד העיר ליש בצפון, ומצאו אותה מתאימה לכיבוש עבור נחלתם. זאת משום שאנשיה היו שאננים ולא מוגנים, ליש לא נמצאה בקרבת ישובים שיכלו לבוא לעזרתה והאזור היה טוב למחיה ורחב ידיים. בטיעונים אלה שכנעו את אחיהם, בני דן, כי כדאי לכבוש את המקום.

המסע לכיבוש ליש וסכסוך בני דן עם בית מיכה (יא - כ"ו)

יא וַיִּסְעוּ מִשָּׁם מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי מִצְרָעָה וּמֵאֲשֶׁתָּאֵל שֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ חֲגוּר כָּלִי מִלְחָמָה. יב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְּקִרְיַת יַעֲרִים בִּיהוּדָה עַל-כֵּן קָרְאוּ לְמְקוֹם הַהוּא מַחְנֵה-דָן עַד הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה אַחֲרֵי קִרְיַת יַעֲרִים. יג וַיַּעֲבְרוּ מִשָּׁם הֵר-אֶפְרַיִם וַיָּבֹאוּ עַד-בֵּית מִיכָה. יד וַיַּעֲנוּ חַמֶּשֶׁת הָאֲנָשִׁים הַהֹלְכִים לְרַגְלֵ אֶת-הָאָרֶץ לֵישׁ וַיֹּאמְרוּ אֶל-אֲחֵיהֶם הִידְעַתֶּם כִּי יֵשׁ בְּבִתְיֵם הָאֵלָה אֶפֹּד וְתַרְפִּים וּפָסָל וּמִסְכָּה וְעֵתָה דַּעוּ מָה-תַּעֲשׂוּ. טו וַיִּסּוּרוּ שָׁמָּה וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּית-הַנְּעָר הַלְוִי בֵּית מִיכָה וַיִּשְׁאַלוּ-לוֹ לְשָׁלוֹם. טז וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ חֲגוּרִים כָּלִי מִלְחָמָתָם נֹצְבִים פָּתַח הַשְּׁעָר אֲשֶׁר מִבְּנֵי-דָן. יז וַיַּעֲלוּ חַמֶּשֶׁת הָאֲנָשִׁים הַהֹלְכִים לְרַגְלֵ אֶת-הָאָרֶץ בָּאוּ שָׁמָּה לְקַחוּ אֶת-הַפָּסָל וְאֶת-הָאֶפֹּד וְאֶת-הַתַּרְפִּים וְאֶת-הַמִּסְכָּה וְהִפְהוּ נֹצֵב פָּתַח הַשְּׁעָר וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת הָאִישׁ

הַחֲגוּר כָּלִי הַמִּלְחָמָה. יח וְאַלֶּה בָּאוּ בֵּית מִיכָה וַיִּקְחוּ אֶת-פֶּסֶל הָאֲפֹד וְאֶת-הַתְּרָפִים וְאֶת-הַמַּסְכָּה וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן מָה אַתֶּם עֹשִׂים. יט וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַחֲרָשׁ שִׁים-יָדָד עַל-פִּיךָ וְלָדָד עֲמָנוּ וְהָיָה-לָנוּ לְאָב וּלְכֹהֵן הַטּוֹב הָיִיתָדָד כֹּהֵן לְבֵית אִישׁ אֶחָד אוֹ הָיִיתָדָד כֹּהֵן לְשֶׁבֶט וּלְמִשְׁפָּחָה בְּיִשְׂרָאֵל. כ וַיִּיטֹב לֵב הַכֹּהֵן וַיִּקַּח אֶת-הָאֲפֹד וְאֶת-הַתְּרָפִים וְאֶת-הַפֶּסֶל וַיָּבֵא בְּקֶרֶב הָעַם. כא וַיִּפְּנוּ וַיֵּלְכוּ וַיִּשְׁימוּ אֶת-הַטֶּף וְאֶת-הַמְּקִנָּה וְאֶת-הַכְּבוֹדָה לְפָנֵיהֶם. כב הִמָּה הַרְחִיקוּ מִבֵּית מִיכָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵתָיִם אֲשֶׁר עִם-בֵּית מִיכָה נִזְעְקוּ וַיִּדְבְּקוּ אֶת-בְּנֵי-דָן. כג וַיִּקְרְאוּ אֶל-בְּנֵי-דָן וַיִּסְבּוּ פָּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ לְמִיכָה מַה-לָּדָד כִּי נִזְעַקְתָּ. כד וַיֹּאמְרוּ אֶת-אֱלֹהֵי אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי לְקַחְתָּם וְאֶת-הַכֹּהֵן וַתֵּלְכוּ וַיִּמָּה-לִּי עוֹד וַיִּמָּה-זֶה תֹּאמְרוּ אֵלַי מַה-לָּדָד. כה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי-דָן אֶל-תִּשְׁמַע קוֹלְדָד עֲמָנוּ פֶּן-יִפְגְּעוּ בָכֶם אֲנָשִׁים מְרִי נִפְשׁ וְאֲסַפְּתָה נִפְשָׁד וְנִפְשׁ בֵּיתָדָד

- בני דן השתכנעו בכדאיות כיבושה של ליש, ויצאו "שש מאות איש חגור כלי מלחמה" חזרה לכיוון ליש. בדרך עברו בקרית יערים אשר ביהודה ועל שם חנייתם שם קראו למקום מחנה דן.
- מקום חנייתם הבא היה שוב בית מיכה.
- **חמשת המרגלים מבני דן השפיעו על אחיהם לקחת מבית מיכה את הפסל, האפוד, התרפים והמסכה, ואת ה"כהן" (הנער הלוי) אילצו ושכנעו (גם יחד) לבוא עמם.**
  - **האילוץ:** שש מאות אנשים חגורים כלי מלחמה עמדו בפתח השער.
  - **השכנוע:** בני דן אמרו לו: האם לא עדיף לך להיות כהן לשבט שלם מאשר לבית איש אחד? – "וייטב לב הכהן".
- משגילו את הדבר **נזעקו אנשי בית מיכה לרדוף אחרי בני דן** והשיגום. בדרשם לקבל בחזרה את כל מה שנלקח מהם איימו עליהם בני דן שכל ניסיון פגיעה בהם יסתיים במוות ודאי לבית מיכה.
- מיכה ראה כי חזקים הם ממנו, ויתר על ה"כהן" ועל רכושו ושב לביתו.

כיבוש ליש ופסל מיכה (כ"ז- ל"א):

כו וַיֵּלְכוּ בְנֵי-דָן לְדַרְכָם וַיֵּרָא מִיכָה כִּי-חֲזָקִים הֵמָּה מִמֶּנּוּ וַיִּפֶן וַיָּשֶׁב אֶל-בֵּיתוֹ. כז וְהִמָּה לְקַחוּ אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה מִיכָה וְאֶת-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר הָיָה-לוֹ וַיָּבֵאוּ עַל-לִישׁ עַל-עַם שִׁקְט וּבִטָח וַיִּכּוּ אוֹתָם לְפִי-חֶרֶב וְאֶת-הָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ. כח וַאֲיִן מִצִּיל כִּי רְחוּקָה-הִיא מִצִּידוֹן וְדָבָר אֵין-לָהֶם עִם-אָדָם וְהִיא בְּעַמְקֵי אֲשֶׁר לְבֵית-רְחוֹב וַיִּבְנוּ אֶת-הָעִיר וַיָּשֶׁבוּ בָּהּ. כט וַיִּקְרְאוּ שְׁם-הָעִיר דָּן בְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם אֲשֶׁר יוֹלָד לְיִשְׂרָאֵל וְאוֹלָם לִישׁ שְׁם-הָעִיר לְרֵאשֶׁנָּה. ל וַיִּקְימוּ לָהֶם בְּנֵי-דָן אֶת-הַפֶּסֶל וַיְהוֹנָתָן בֶּן-גֵּרְשָׁם בֶּן-מְנַשֶּׁה הוּא וּבְנָיו הָיוּ כַּהֲנִים לְשֶׁבֶט הַדָּנִי עַד-יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ. לא וַיִּשְׁימוּ לָהֶם אֶת-פֶּסֶל מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל-יְמֵי הַיּוֹת בֵּית-הָאֱלֹהִים בְּשֵׁלָה. {פ}

- בני דן כבשו את ליש, התיישבו בה ושינו את שמה לדן על שם אבי שבטם.
- את הפסל הקימו להם ומינו את יהונתן בן גרשם לכהן. יהונתן ובניו שימשו כהנים לשבט דן במשך שנים רבות.

שאלה	תשובה
<p>1 יח "בני דן... ויבואו הר אפרים"</p>	<p>* אהוד בן גרא תקע בשופר לבני הר אפרים להזעיקם להשתתף במלחמה נגד מואב (ג', כ). * גדעון שלח מלאכים בכל הר אפרים לקרוא להם לעזרת המלחמה במדין (ז', כד). * מיכה היה מהר אפרים ואצלו עצרו בני דן. * שתיים מהדמויות בפרשת פילגש בגבעה הינן מהר אפרים: איש לוי והאיש הזקן). הסיבה לכך שבני אפרים מעורבים בכמה וכמה סיפורים בספר שופטים היא מיקומם המרכזי בארץ ישראל, ההופך אותם זמינים לצפון ולדרום ומקום חניה ולינה לעוברי דרכים. ב. בני דן רצו לשאול בה' אך לא חששו לכך שהכהן אינו כהן. (הלוי סיפר להם כי נשכר לעבודתו). הם גם לא חששו לערבוב הקודש (אפוד) והע"ז (תרפים, פסל ומסכה) ב"בית האלהים" של מיכה (פסוקים י"ד, י"ח).</p>
<p>2 יח ליש וערים ונספות</p>	<p>א. עיין בשופטים פרק א' וכתוב מה גרם לבני דן לחפש להם נחלה. ב. עיין בפסוקים ז' י' וציין חמש סיבות שגרמו לבני דן לראות בליש עיר מתאימה לכיבוש הנחלתם. ג. אילו מתוך חמש הסיבות הנ"ל נזכרו שוב כעובדות שסייעו לבני דן לכבוש את העיר?</p> <p>א. בני דן לא הצליחו להתיישב בכל השטח שניתן להם מפני לחצם של בני האמורי: "וילחצו האמורי את בני דן ההרה כל לא נתנו לרדת לעמק" (א', לד). ב. 1. אנשי ליש חשו בטוחים מכל רע ולא נקטו אמצעי בטחון כנגד אפשרות פלישה אליהם. 2. אין להם יורש עזר, דהיינו אם יהרגום אין מי שיטען לבעלות על המקום וילחם עליו (או: אין שליט שיובילם במלחמה). 3. מיקומם מרוחק מיישובים אחרים ולכן אין מי שיבוא לעזרתם. 4. הארץ טובה מאד (אדמתה, מימיה). 5. הארץ רחבת ידיים – שטחה גדול. ג. העובדה שאנשי ליש היו שאננים ולא מוגנים והעובדה שהיו רחוקים מכל יישוב ולא היה מי שיבוא לעזרתם עזרו לבני דן לכבוש את ליש.</p>
<p>3 יח</p>	<p>א. כתוב בקצרה ההקשר בו נזכרו: צרעה, אשתאול וקרית יערים וציין הקשר נוסף בו נזכרו צרעה ואשתאול. ב. ציין את הדרך המילולית ואת הדרך הלא מילולית בה שכנעו בני דן את הנער הלוי לבוא עמם. א. צרעה ואשתאול היו בנחלת דן. חמשת האנשים שנשלחו לרגל את הארץ כדי למצוא שטח נוסף לנחלה לבני דן היו מצרעה ואשתאול. לאחר שחזרו ולקחו עמם שש מאות לוחמים שוב יצאו בני דן צפונה ותחנתם הראשונה היתה קריית יערים. צרעה ואשתאול נזכרו קודם לכן בהקשר לשמשון, שהיה מצרעה ורוח ה' החלה לפעמו "במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול". (י"ג, כה). ב. הדרך המילולית: בני דן הציעו לנער הלוי להיות להם לאב ולכהן ואמרו לו: האם לא עדיף לך להיות כהן לשבט שלם מאשר לבית איש אחד?! הדרך הלא מילולית: בני דן לא השאירו בידיו ברירה, מפני שהיה מוקף בשש מאות איש חגורים כלי מלחמה.</p>
<p>4 יח סכסוך בני דן ובית מיכה</p>	<p>א. עיין בשופטים י"ח. על מה פרץ הסכסוך בין בני דן ובין בית מיכה וכיצד הוא הסתיים? ב. מה אירע בסופו של הסיפור עם הפסל שעשה מיכה?</p> <p>א. הסכסוך פרץ משום שבני דן לקחו ממיכה את כל מה שהרכיב את "בית האלהים" שלו: את הכהן, הפסל, האפוד, התרפים והמסכה. כשרדף מיכה אחריהם איימו עליו שיפגעו בו ומיכה ראה כי חזקים הם ממנו, ויתר על העניין ושב לביתו. ב. בני דן הקימו להם את הפסל והוא שימש אותם שנים רבות. את הנער הלוי, יהונתן בן גרשם בן מ[נ]שה, שמו להם לכהן. בניו זרעו אחריו המשיכו בתפקיד כהנים לשבט דן במשך שנים רבות.</p>

שופטים יט

פילגש בגבעה

מירכתי הר אפרים לבית לחם יהודה (א' - י')

א ויהי בימים ההם ומלך אין בישראל ויהי איש לוי גר בירכתי הר-אפרים ויקח-לו אשה פילגש מבית לחם יהודה. ב ותזנה עליו פילגשו ותלך מאתו אל-בית אביה אל-בית לחם יהודה ותהי-שם ימים ארבעה חדשים. ג ויקם אישה וילך אחריה לדבר על-לבה להשיבו (להשיבה) ונערו עמו וצמד חמורים ותביאהו בית אביה ויראהו אבי הנערה וישמח לקראתו. ד ויחזק-בו חתנו אבי הנערה וישב אתו שלשת ימים ויאכלו וישתו וילינו שם. ה ויהי ביום הרביעי וישפיו בבקר ויקם ללכת ויאמר אבי הנערה אל-חתנו סעד לבדך פת-לחם ואחר תלכו. ו וישבו ויאכלו שניהם יחדו וישתו ויאמר אבי הנערה אל-האיש הואל-נא ולין וייטב לבדך. ז ויקם האיש ללכת ויפצר-בו חתנו וישב וילן שם. ח וישפם בבקר ביום החמישי ללכת ויאמר אבי הנערה סעד-נא לבבך והתמהמהו עד-נטות היום ויאכלו שניהם. ט ויקם האיש ללכת הוא ופילגשו ונערו ויאמר לו חתנו אבי הנערה הנה נא רפה היום לערוב לינו-נא הנה חנות היום לין פה וייטב לבבך והשפמתם מחר לדרככם והלכת לאהלך. י ולא-אבה האיש ללון ויקם וילך ויבא עד-נכח יבוס היא ירושלים ועמו צמד חמורים חבושים ופילגשו עמו.

- איש לוי היה נשוי לפילגש (בעלת פחות זכויות מאשה נשואה. בלי חופה וקידושין) אשר מאסה בו לאחר זמן מה וחזרה לבית אביה בבית לחם יהודה.
- לאחר ארבעה חודשים יצא האיש הלוי עם נערו לבית לחם "לדבר על לבה להשיבה".
- אבי הנערה "החזיק" באיש הלוי שלושה ימים, ואף ביומיים הבאים שב והפציר בו להישאר ללון ולאכול אצלו.
- לקראת ערוב היום החמישי סרב האיש הלוי להמשיך ולהישאר בבית חותנו והעדיף לצאת לדרך.

לא ליבוס, כן לגבעה (י"א - ל')

יא הם עם-יבוס והיום רד מאד ויאמר הנער אל-אדניו לכה-נא ונסורה אל-עיר-היבוס והזאת ונלן בה. יב ויאמר אליו אדניו לא נסור אל-עיר נכרי אשר לא-מבני ישראל הנה ועברנו עד-גבעה. יג ויאמר לנערו לך ונקרבה באחד המקומות ולנו בגבעה או ברמה. יד ויעברו ויילכו ותבא להם השמש אצל הגבעה אשר לבנגמן. טו ויסרו שם לבוא ללון בגבעה ויבא וישב ברחוב העיר ואין איש מאסף-אותם הביתה ללון. טז והנה איש זקן בא מן-מעשהו מן-השדה בערב והאיש מהר אפרים והוא-גר בגבעה ואנשי המקום בני ימיני. יז וישא עיניו וירא את-האיש הארח ברחב העיר ויאמר האיש הזקן אנה תלך ומאין תבוא. יח ויאמר אליו עברים אנחנו מבית-לחם יהודה עד-ירכתי הר-אפרים משם אנכי ואלך עד-בית לחם יהודה ואת-בית יהוה אני הלך ואין איש מאסף אותי הביתה. יט וגם-תבן גם-מספוא יש לחמורינו וגם לחם ויין יש-לי ולאמתך ולנער עם-עבדיך אין מחסור כל-דבר. כ ויאמר האיש הזקן שלום לך רק כל-מחסורך עלי רק ברחוב אל-תלן. כא ויביאהו לביתו ויבול (ויבל) לחמורים וירחצו רגליהם ויאכלו וישתו.

- בהגיעם סמוך ליבוס החשיך היום ונערו הציע לאיש הלוי ללון ביבוס, אך האיש ציין שלא יסורו "אל עיר נכרי אשר לא מבני ישראל הנה", אלא עדיף ללון בגבעה או ברמה.
- האיש, פילגשו ונערו סרו אם כן ללון בגבעה אשר לבנימין, אולם לא היה שם אף אדם שהזמינם ללון בביתו.

- בשעה זו שב לביתו איש זקן, אשר מוצאו מהר אפרים ומתגורר עתה בגבעה, והציע להם ללון בביתו.

מעשה הנבלה בגבעה (כ"ב- כ"ח):

כב הָמָּה מִיִּטְיָבִים אֶת-לֶבֶם וְהָנָה אֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי בְנֵי-בְלִיעֵל נָסְבוּ אֶת-הַבַּיִת מִתְדַפְּקִים עַל-הַדָּלֶת וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָאִישׁ בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּקֶן לֵאמֹר הוֹצֵא אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר-בָּא אֶל-בַּיִתְךָ וַיִּדְעֵנוּ. **כג** וַיֵּצֵא אֵלֵיהֶם הָאִישׁ בְּעַל הַבַּיִת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל-אָחִי אֶל-תָּרְעוּ נָא אַחֲרַי אֲשֶׁר-בָּא הָאִישׁ הַזֶּה אֶל-בַּיִתִּי אֶל-תַּעֲשׂוּ אֶת-הַנְּבִלָה הַזֹּאת. **כד** הָיָה בְּתֵי הַבַּתּוּלָה וּפִילְגֶשֶׁהוּ אוֹצִיאָהּ-נָא אוֹתָם וְעָנוּ אוֹתָם וַעֲשׂוּ לָהֶם הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם וְלֹאִישׁ הַזֶּה לֹא תַעֲשׂוּ דָבָר הַנְּבִלָה הַזֹּאת. **כה** וְלֹא-אָבוּ הָאֲנָשִׁים לְשָׁמֹעַ לוֹ וַיַּחֲזֹק הָאִישׁ בְּפִילְגֶשֶׁהוּ וַיֵּצֵא אֵלֵיהֶם הַחוּץ וַיִּדְעוּ אוֹתָהּ וַיִּתְעַלְלוּ-בָּהּ כָּל-הַלַּיְלָה עַד-הַבֹּקֶר וַיִּשְׁלַחוּהָ בַעֲלוֹת (פְּעֻלוֹת) הַשָּׁחַר. **כו** וַתָּבֵא הָאִשָּׁה לְפָנֹת הַבֹּקֶר וַתִּפְתַּח בַּיִת-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אֲדוֹנֶיהָ שָׁם עַד-הָאֹר. **כז** וַיָּקָם אֲדֹנֶיהָ בַּבֹּקֶר וַיִּפְתַּח דַּלְתוֹת הַבַּיִת וַיֵּצֵא לְלֶכֶת לְדַרְכּוֹ וְהָיָה הָאִשָּׁה פִּילְגֶשֶׁהוּ נֹפֶלֶת פְּתַח הַבַּיִת וַיִּדְיָהּ עַל-הַסֶּף. **כח** וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ קוּמִי וְנִלְכָה וְאִין עֵנָה וַיִּקְחָהּ עַל-הַחֲמֹר וַיָּקָם הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ לְמִקְמוֹ

- בעודם סועדים בבית האיש הזקן נסבו בני בליעל על הבית, ודרשו להוציא אליהם את האיש הלוי: "הוצא את האיש אשר בא אל ביתך ונדענו".
- האיש הזקן התחנן אליהם שלא יעשו כמעשה הרע הזה, ובידעו כי לא יצליח לסלקם כליל, אלא אולי רק להסיח דעתם ע"י תחליף, הציע להם להוציא את בתו ואת פילגשו של האיש הלוי במקום את האיש עצמו.
- האנשים לא אבו לשמוע, והאיש הלוי החזיק בפילגשו והוציאה אליהם.
- אנשי הבליעל התעללו בה עד הבוקר, אז נפלה מתמוטטת על סף הבית.
- האיש הלוי התייחס אליה כאילו דבר לא אירע וקרא לה "קומי ונלכה", אולם לא קבל כל מענה.

"שימו לבכם עליה, עוצו ודברו" (כ"ט- ל')::

כט וַיָּבֵא אֶל-בַּיִתוֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמְּאֹכְלֹת וַיַּחֲזֹק בְּפִילְגֶשֶׁהוּ וַיִּנְתְּחָהּ לַעֲצָמֶיהָ לְשָׁנַיִם עֶשֶׂר נִתְחָהּ וַיִּשְׁלַחָהּ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל. **ל** וְהָיָה כָּל-הָרְאָה וְאָמַר לֹא-נִהְיִתָה וְלֹא-נִרְאָתָה כְּזֹאת לְמִיּוֹם עֲלוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה שִׁימוּ-לָכֶם עֲלֶיהָ עֲצוּ וַדַּבְּרוּ. {פ}

- האיש הלוי החזיק את גופת פילגשו המתה, ניתחה לשנים עשר נתחים ושלח בכל גבול ישראל כדי לעוררם להגיב למעשה הנבלה אשר נעשה בישראל.

שאלה	תשובה
<p>1 יט ארבע הדמויות בתחילתו של הסיפור</p>	<p>עיין בפסוקים א'- י'. א. ציין מי הן ארבע הדמויות הפועלות בפסוקים אלה, מהו מקום ההתרחשות העיקרי ומה הוביל את הדמויות השונות למקום זה. ב. מה הנושא בו מאריכים פסוקים ג'- ט' וכיצד מסבירים פסוקים ט"ו וי"ח את הסיבה האפשרית להארכת הפסוקים בנושא זה?</p>
<p>2 יט בית לחם, יבוס והגבעה</p>	<p>א. מה באים להדגיש הפסוקים בהם מציע הנער לאיש לוי לעצור ללינה ביבוס ואילו האיש מציין שלא כדאי ללון בקרב נכרים, אלא עדיף להמשיך ללכת עד שיגיעו למקום ישוב יהודי (י"א- י"ב)? ב. עיין בפסוקים ט"ז- י"ח וציין מהם המקומות הנזכרים בפסוקים אלה ומה מסמל כל אחד מהם בסיפור זה.</p>
<p>3 יט "שימו לכם עליה עוצו ודברו"</p>	<p>א. במה באה לידי ביטוי התנהגותם הנפשעת של אנשי הגבעה, האיש הזקן ואיש לוי? ב. מה היתה תגובתו של איש לוי על מעשה אנשי הגבעה ומה היתה הכוונה שעמדה מאחורי תגובה זו? ג. האם התממשה כוונת מעשהו של איש לוי?</p> <p>אנשי הגבעה הושפעו מדרכי הכנענים ורצו במשכב זכר. בכך ובאי הכנסת האורחים שלהם דמו לאנשי סדום. האיש הזקן התייחס בכובד ראש לעובדת היות משכב זכר בגדר מעשה נבלה, אך ברצונו למנוע את הנבלה לא חס על בתו שלו ועל פילגשו של איש לוי (ובכך דמתה תגובתו לתגובת לוט לאנשי סדום). איש לוי הוציא בעצמו את פילגשו אל האנשים, גם הוא מתוך ניסיון למנוע מעשה שנתפס בעיניו כגרוע עוד יותר, ולמחרת בבוקר לא דאג לה כלל וציפה למצב ש"עולם כמנהגו נוהג". גם בהיותה מוטלת בפתח הבית לא חשש לה אלא רק אמר "קומי ונלכה". ב. האיש נתח את גופה לשנים עשר נתחים ושלח את חלקי הגופה לכל אחד משבטי ישראל כדי לעורר דעתם אל הנבלה שהתרחשה בישראל. ג. שופטים פרק כ': כוונתו התממשה, בני ישראל הזדעזעו מהמקרה ועלו כאיש אחד לברר מה בדיוק אירע ולפעול בהתאם.</p>

מלחמת ישראל בבנימין

שבטי ישראל נאספים לבירור, התייעצות וקבלת החלטה (א' - י"א):

א וַיֵּצְאוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַתִּקְהַל הָעֵדָה כָּאִישׁ אֶחָד לְמַדָּן וְעַד-בְּאֵר שָׁבַע וְאַרְץ הַגִּלְעָד אֶל-יְהוָה הַמִּצְפָּה. **ב** וַיִּתְצַבּוּ פְּנוֹת כָּל-הָעָם כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּקֹהֶל עִם הָאֱלֹהִים אַרְבַּע מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ רִגְלֵי שְׁלֹף חָרֶב. {פ} ג וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי בְנִימִן כִּי-עָלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּה וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבְּרוּ אֵיכָה נִהְיִתָּה הָרָעָה הַזֹּאת. **ד** וַיַּעַן הָאִישׁ הַלִּוִי אִישׁ הָאִשָּׁה הַנְּרָצָה וַיֹּאמֶר הַגְּבַעְתָּה אֲשֶׁר לְבְנֵימִן בְּאִתִּי אָנִי וּפִילִגְשִׁי לָלוֹן. **ה** וַיִּקְמוּ עָלַי בְּעָלֵי הַגְּבַעָה וַיִּסְבוּ עָלַי אֶת-הַבַּיִת לִילָה אוֹתִי דָמוֹ לְהָרֵג וְאֶת-פִּילִגְשִׁי עָנוּ וַתָּמֹת. **ו** וְאַחֲזִי בְּפִילִגְשִׁי וְאַנְתָּחָה וְאַשְׁלַחָה בְּכָל-שָׂדֵה נַחֲלַת יִשְׂרָאֵל כִּי עָשׂוּ זָמָה וַנִּבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל. **ז** הִנֵּה כָלְכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָבּוּ לְכֶם דָּבָר וְעַצָּה הֵלֶם. **ח** וַיִּקָּם כָּל-הָעָם כָּאִישׁ אֶחָד לֵאמֹר לֹא נִלְדָּ אִישׁ לְאֶהָלוֹ וְלֹא נָסוּר אִישׁ לְבֵיתוֹ. **ט** וְעַתָּה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה לְגַבְעָה עָלֶיךָ בְּגוֹרֶל. **י** וְלִקְחָנוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים לְמֵאָה לְכָל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל וּמֵאָה לְאֶלֶף וְאֶלֶף לְרַבָּבָה לְקַחַת צִדָּה לְעַם לְעֹשׂוֹת לְבוֹאֵם לְגַבְעָה בְּנִימִן כְּכָל-הַנִּבְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל. **יא** וַיֹּאסֹף כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל-הָעִיר כָּאִישׁ אֶחָד חֲבָרִים. {פ}

- מעשהו של האיש הלוי השיג את מטרתו: בני ישראל הזדעזעו, יצאו מביתם ונקהלו במצפה לשם בירור העניין וקבלת החלטה מתאימה.
- **רבים מישראל יצאו** "למדן ועד באר שבע וארץ הגלעד" – "ארבע מאות אלף איש רגלי שולף חרב", והקשיבו לסיפורו של האיש הלוי, אשר תיאר את המקרה בגבעת בנימין (בהשמטת העובדה שרצו לדעת אותו ולא להרוג אותו, והעובדה שהוא עצמו הוציא את פילגשו אליהם).
- **ישראל היו מאוחדים בדעתם** ("כאיש אחד חברים") שלא ישובו לביתם עד שיבערו את הרעה.

ישראל ובנימין (י"ב - ט"ז):

יב וַיִּשְׁלַחוּ שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל אַנְשִׁים בְּכָל-שְׁבֵטֵי בְנִימִן לֵאמֹר מָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נִהְיִתָּה בְּכֶם. **יג** וְעַתָּה תָּנוּ אֶת-הָאֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל אֲשֶׁר בְּגַבְעָה וּנְמִיתֶם וּנְבַעְרָה רָעָה מִיִּשְׂרָאֵל וְלֹא אָבוּ (בְּנֵי) בְנִימִן לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל אַחֵיהֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל. **יד** וַיֹּאסְפוּ בְּנֵי-בְנִימִן מִן-הָעָרִים הַגְּבַעְתָּה לְצֵאת לְמִלְחָמָה עִם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **טו** וַיִּתְּפְקְדוּ בְּנֵי בְנִימִן בַּיּוֹם הַהוּא מִהָעָרִים עֲשָׂרִים וּשְׁשָׁה אֶלֶף אִישׁ שְׁלֹף חָרֶב לְבַד מִיִּשְׁבֵי הַגְּבַעָה הַתְּפֹקְדוֹ שְׁבַע מֵאוֹת אִישׁ בַּחוּר. **טז** מְכַל הָעָם הַזֶּה שְׁבַע מֵאוֹת אִישׁ בַּחוּר אֶטֶר יָד-יְמִינִי כָל-זֶה קָלַע בְּאַבְן אֶל-הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יִחְטָא. {פ}

- שבטי ישראל בקשו להסגיר אליהם את בני הבליעל עושי הרעה, אך בני בנימין סירבו לכך והעדיפו לצאת למלחמה עם ישראל. מספר החיילים שהועמד למלחמה היה עשרים ושישה אלף ועוד שבע מאות "איש בחור אטר יד ימינו... קולע באבן אל השערה ולא יחטיא".

היום הראשון למלחמה (י"ז - כ"ג):

יז וַאִישׁ יִשְׂרָאֵל הַתְּפֹקְדוֹ לְבַד מִבְּנֵימִן אַרְבַּע מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ שְׁלֹף חָרֶב כָּל-זֶה אִישׁ מִלְחָמָה. **יח** וַיִּקְמוּ וַיַּעֲלוּ בֵית-אֵל וַיִּשְׁאַלוּ בְּאֱלֹהִים וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יַעֲלֶה-לָנוּ בַּתְּחִלָּה לְמִלְחָמָה עִם-בְּנֵי בְנִימִן וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהוּדָה יְהוּדָה בַּתְּחִלָּה. **יט** וַיִּקְוִמוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּבֹּקֶר וַיַּחֲנוּ עַל-הַגְּבַעָה. **כ** וַיֵּצֵא אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה עִם-בְּנִימִן וַיַּעֲרֹכוּ אֹתָם אִישׁ-יִשְׂרָאֵל מִלְחָמָה אֶל-הַגְּבַעָה. **כא** וַיֵּצְאוּ בְּנֵי-בְנִימִן מִן-הַגְּבַעָה וַיִּשְׁחִיתוּ בְּיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ אַרְצָה. **כב** וַיִּתְחַזַּק הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיִּסְפוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר-עָרְכוּ שָׁם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. **כג** וַיַּעֲלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּבְכוּ לַפְּנֵי-יְהוָה עַד-הָעֶרֶב וַיִּשְׁאַלוּ בֵּיהוָה לֵאמֹר הַאֲוִסִּיף לְגִשְׁתָּ לְמִלְחָמָה עִם-בְּנֵי בְנִימִן אַחִי וַיֹּאמֶר יְהוָה עָלוּ אֵלָיו. {פ}

- ישראל עלו לבית אל ושאלו בה, מי יעלה תחילה למלחמה בבנימין. ה' ענה: "יהודה בתחילה".
- ישראל לא נקטו בהתכוננות מיוחדת מצידם, וניגפו לפני בנימין במלחמה. הם עלו שוב לבית אל, בכו לפני ה' ושאלו בה' אם להוסיף לגשת למלחמה בבנימין. תשובת ה': "עלו אליו".

היום השני למלחמה (כ"ד- כ"ט):

כד ויקרבו בני-ישראל אל-בני בנימן ביום השני. כה ויצא בנימן לקראתם מן-הגבעה ביום השני וישחיתו בבני ישראל עוד שמנת עשר אלף איש ארצה כל-אלה שלפי חרב. כו ויעלו כל-בני ישראל וכל-העם ויבאו בית-אל ויבכו וישבו שם לפני יהוה ויצומו ביום-ההוא עד-הערב ויעלו עלות ושלמים לפני יהוה. כז וישאלו בני-ישראל ביהוה ושם ארון ברית האלהים בימים ההם. כח ופינחס בן-אלעזר בן-אהרן עמד לפניו בימים ההם לאמר האוסף עוד לצאת למלחמה עם-בני-בנימן אחי אם-אחדל ויאמר יהוה עלו כי מחר אתננו בקדך. כט וישם ישראל ארבים אל-הגבעה סביב. {פ}

- ישראל ניגפו שוב לפני בנימין, עלו לבית אל, בכו וצמו והעלו עולות ושלמים.
- באותם ימים היה ארון ברית ה' בבית אל ופנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן עומד לפניו. ישראל שאלו שוב בה' אם להוסיף להלחם בבנימין וה' ענה "עלו כי מחר אתננו בידך".

היום השלישי למלחמה (ל'- מ"ח):

ל ויעלו בני-ישראל אל-בני בנימן ביום השלישי ויערכו אל-הגבעה כפעם בפעם. לא ויצאו בני-בנימן לקראת העם הנתקו מן-העיר ויחלו להכות מהעם חללים כפעם בפעם במסלות אשר אחת עלה בית-אל ואחת גבעתה בשדה כשלשים איש בישראל. לב ויאמרו בני בנימן נגפים הם לפנינו כבראשנה ובני ישראל אמרו ננוסה ונתקניהו מן-העיר אל-המסלות. לג וכל איש ישראל קמו ממקומו ויערכו ובעל תמר וארב ישראל מגיח ממקומו ממערה-גבע. לד ויבאו מנגד לגבעה עשרת אלפים איש בחור מכל-ישראל והמלחמה כבדה והם לא ידעו כי-נגעת עליהם הרעה. {פ} לה ויגף יהוה את-בנימן לפני ישראל וישחיתו בני ישראל בבנימן ביום ההוא עשרים וחמשה אלף ומאה איש כל-אלה שלף חרב. לו ויראו בני-בנימן כי נגפו ויתנו איש-ישראל מקום לבנימן כי בטחו אל-הארב אשר-שמו אל-הגבעה. לז והארב החישו ויפשטו אל-הגבעה וימשך הארב ונד את-כל-העיר לפי-חרב. לח והמועד היה לאיש ישראל עם-הארב הרב להעלותם משאת העשן מן-העיר. לט ויהפך איש-ישראל במלחמה ובבנימן החל להכות חללים באיש-ישראל כשלשים איש כי אמרו אך נגוף נגף הוא לפנינו כמלחמה הראשנה. מ והמשאת החלה לעלות מן-העיר עמוד עשן ויפו בנימן אחריו והנה עלה כליל-העיר השמימה. מא ואיש ישראל הפך ויבהל איש בנימן כי ראה כי-נגעה עליו הרעה. מב ויפנו לפני איש ישראל אל-דרך המדבר והמלחמה הדביקתהו ואשר מהערים משחיתים אותו בתוכו. מג פתרו את-בנימן הרדיפהו מנוחה הדריכהו עד נכח הגבעה ממזרח-שמש. מד ויפלו מבנימן שמנה-עשר אלף איש את-כל-אלה אנשי-חיל. מה ויפנו וינסו המדברה אל-סלע הרמון ויעללו במסלות חמשת אלפים איש וידביקו אחריו עד-גדעם ויכו ממנו אלפים איש. מו ויהי כל-הנפלים מבנימן עשרים וחמשה אלף איש שלף חרב ביום ההוא את-כל-אלה אנשי-חיל. מז ויפנו וינסו המדברה אל-סלע הרמון שש מאות איש וישבו בסלע רמון ארבעה חדשים. מח ואיש ישראל שבו אל-בני בנימן ויכוס לפי-חרב מעיר מתם עד-בהמה עד כל-הנמצא גם כל-הערים הנמצאות שלחו באש. {פ}

- בני ישראל נקטו הפעם בשיטת המארב.
- בני בנימין הוטעו בתחילה לחשוב כי ישראל ניגפים לפניהם, כפי שהיה בפעמים הקודמות. אולם הפעם המצב היה שונה: ישראל הכו בבנימין, ואלה עדיין לא ידעו כי האורב מאחוריהם. בפנותם להביט בגבעה ראו כי עלה עשן מן העיר, וברצונם להימלט מצאו עצמם מכותרים ע"י האורבים והלוחמים הראשונים.
- אנשי בנימין ועריהם הוכו לפי חרב. שש מאות איש מבני בנימין נמלטו אל סלע הרימון

שאלה	תשובה	
<p>1 כ' תחילת התיקון במצפה</p>	<p>פרק כ' מספר על תחילת התיקון למעשה הנבלה שנעשה בישראל.</p> <p>א. עיין בפסוקים א'- י"א וציין מהם שני האופנים בהם החל התיקון לבוא לידי ביטוי ומהן המילים בכתוב המציינות זאת.</p> <p>ב. "ותקהל העדה... אל ה' המצפה" (א').</p> <p>המצפה שמש מקום התקהלות לישראל גם במקרים נוספים. ציין שני מקרים בהם הקהיל שמואל את ישראל אל המצפה וכתוב המקור המדויק לדבריך.</p>	<p>א. האופנים בהם החלו ישראל לתקן את העוולה הם: 1. אנשים רבים מאד, מכל רחבי הארץ ומכל שכבות העם, הראו אכפתיות ממה שקרה ונכונות לעזוב את בתיהם ולבוא לבער את הרעה מישראל. 2. ישראל היו מאוחדים סביב נושא זה. הפסוקים: <u>אנשים רבים</u>: "ויצאו כל בני ישראל", "כל העם כל שבטי ישראל", "ארבע מאות אלף איש רגלי". <u>מכל הארץ</u>: "למדן ועד באר שבע וארץ הגלעד". <u>מכל שכבות העם</u>: "ויתייצבו פנות כל העם (ראשיהם, קציניהם) כל שבטי ישראל בקהל עם האלקים". <u>מאוחדים</u>: "ותקהל העדה כאיש אחד", "ויקם כל העם כאיש אחד", "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים". ב. שמ"א ז', ה- ו: שמואל קבץ את ישראל במצפה כהמשך לכך ששבו אל ה' ובערו הע"ז מקרבם. (תוך כדי כך התקבצו עליהם פלשתים למלחמה ואנשי ישראל יצאו מן המצפה והכום). שמ"א י', יז: שמואל קבץ את העם אל המצפה בטקס המלכת שאול ואמירת משפט המלוכה.</p>
<p>2 כ' מלחמת ישראל בבנימין</p>	<p>עיין בפסוקים ח'- ט"ז.</p> <p>א. מה היתה ההחלטה שקבלו ישראל פה אחד ולאזיה תפקיד הוקצו עשירית מהאנשים?</p> <p>ב. מה גרם לישראל לשנות מכוונתם המקורית ומה היה שינוי זה?</p>	<p>א. ישראל קבלו החלטה להמית את האנשים בני הבליעל שבצעו את הנבלה. הצבא יחולק באופן כזה שעשירית מכל "פלוגה", "חטיבה" ו"אוגדה" יהיו אחראים על הציוד והשאר ילחמו בחזית. ב. בני בנימין סירבו להסגיר את מבצעי הנבלה והעדיפו להלחם בישראל ועל כן נאלצו ישראל להלחם בכל שבט בנימין.</p>
<p>3 כ' עפ"י שאלת בגרות מלחמת ישראל בבנימין</p>	<p>א. מה עשו בני ישראל כדי לוודא שהם פועלים נכון במאבקם בשבט בנימין?</p> <p>ב. "ויאמר ה' יהודה בתחילה". גם בעבר שאלו ישראל את ה' מי יעלה בתחילה וה' קבע כי יהודה יעלה בתחילה. ציין ההקשר והמקור בו נזכר הדבר.</p>	<p>א. כדי לוודא שהם פועלים נכון שאלו בני ישראל בה' לפני תחילת כל קרב. 1. "וישאלו באלקים... מי יעלה לנו בתחילה" ... 2. "וישאלו בה' לאמר האוסיף לגשת למלחמה" ... 3. "וישאלו בני ישראל בה'... האוסיף עוד לצאת למלחמה... אם אחדל" (...) ב. שופטים א', א- ב: אחרי מות יהושע שאלו ישראל בה' "מי יעלה לנו אל הכנעני בתחילה להלחם בו" וה' אמר "יהודה יעלה".</p>
<p>4 כ' עפ"י שאלת בגרות בכי ושאלה בה'</p>	<p>א. מה היו ההבדלים בין תגובת ישראל למפלתם ביום הראשון למלחמה בבנימין ובין תגובתם למפלתם ביום השני?</p> <p>ב. מה היה ההבדל בין הבכי שבכו ישראל בשני הימים הראשונים לבין הבכי שבכו ביום השלישי?</p> <p>ג. עיין בפסוקים י"ז- כ"ד. שניים מפסוקים אלה נראים כפסוקים שהתחלפו במקומם. ציין מהם שני פסוקים אלה ומדוע נראה כי התחלפו במקומם.</p>	<p>א. לפני תחילת המלחמה נענו ישראל שיהודה יעלה תחילה, וסברו כנראה שהדבר מבטיח הצלחה בקלות, ללא הכנות מיוחדות וטכסיסים. לאחר היום הראשון למלחמה בכו ישראל לפני ה' עד הערב ושאלו בה' אם להוסיף להלחם. משנענו בחיוב עדיין לא התכוננו מעצמם כראוי. לאחר היום השני בכו ישראל והוסיפו לכך גם צום והעלאת עולות ושלמים לפני ששאלו בה'. לאחר שנענו בחיוב הוסיפו הפעם התארגנות מתאימה מצדם ושמו מארבים. ב. בשני הימים הראשונים בכו ישראל על כל הניגפים במלחמה ועל אי הצלחתם. ביום השלישי נצחו, ובכל זאת בכו בגלל שבט בנימין נכחד כמעט כולו מישראל. מפאת שבועתם נוצרה גם בעיה של המשכיותם של בני בנימין שנשארו בחיים: "למה ה' אלקי ישראל היתה זאת בישראל להפקד היום מישראל שבט אחד". ג. פסוקים כ"ב- כ"ג: פסוק כ"א מציין כי בני ישראל ניגפו לפני בני בנימין. נראה כי לאחר מכן צריך לבוא פסוק כ"ג: בני ישראל בכו ושאלו בה', ולאחר מכן פסוק כ"ב: בני ישראל התחזקו ויצאו למלחמה באותו מקום בו התקיימה ביום הראשון (לאחר מכן פסוק כ"ד: בני ישראל קרבו אל בני בנימין ביום השני).</p>

שופטים כא

שבועת ישראל ופתרונה

שבועות ישראל והבכי בבית אל (א' - ה'):

א וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בַּמִּצֵּפָה לֵאמֹר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא-יִתֵּן בְּתוֹ לְבָנִימֹן לְאִשָּׁה. ב וַיָּבֹא הָעָם בֵּית-אֵל וַיִּשְׁבּוּ שָׁם עַד-הָעֶרֶב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ בְּכִי גָדוֹל. ג וַיֹּאמְרוּ לָמָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵיטָה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל לְהַפְקִד הַיּוֹם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁבֶט אֶחָד. ד וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיִּשְׁפִּימוּ הָעָם וַיִּבְנוּ-שָׁם מִזְבֵּחַ וַיַּעֲלוּ עֹלוֹת וּשְׁלָמִים. {פ} ה וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִי אֲשֶׁר לֹא-עָלָה בַקֶּהֶל מִכָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה כִּי הִשְׁבּוּעָה הַגְּדוּלָּה הֵיטָה לְאֲשֶׁר לֹא-עָלָה אֶל-יְהוָה הַמִּצֵּפָה לֵאמֹר מוֹת יוֹמָת.

- **שבועת ישראל הראשונה:** ישראל נשבעו שלא יתנו את בנותיהם לנשים לבנימין. (הסיבה: רצונם להיבדל מהשבט החוטא).
- **הבכי:** שוב בכו ישראל בבית אל, אך הפעם לא על ההפסד כי אם על הניצחון, שהוביל למצב שנפקד שבט מישראל – שבט בנימין.
- **שבועת ישראל השנייה:** שבועה נוספת שנשבעו ישראל היתה שמי מכל שבטי ישראל אשר לא עלה עמם להלחם - יומת. (הסיבה: אם יש אנשים שלא השתתפו עמם, הרי שהוציאו עצמם מכלל הציבור, ובכך נתנו יד לעוברי העבירה בבנימין).

קיום השבועה השנייה ופתרון השבועה הראשונה (ו' - י"ד):

ו וַיִּנְחְמוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-בְּנֵימֹן אֲחִיו וַיֹּאמְרוּ נִגְדַע הַיּוֹם שֶׁבֶט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. ז מִה-נַעֲשֶׂה לָהֶם לְנוֹתָרִים לְנָשִׁים וְאֲנַחְנוּ נִשְׁבַּעְנוּ בַיהוָה לְבַלְתִּי תֵת-לָהֶם מִבְּנוֹתֵינוּ לְנָשִׁים. ח וַיֹּאמְרוּ מִי אֶחָד מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא-עָלָה אֶל-יְהוָה הַמִּצֵּפָה וְהֵנָּה לֹא בָא-אִישׁ אֶל-הַמַּחֲנֶה מִיָּבֵשׁ גִּלְעָד אֶל-הַקֶּהֶל. ט וַיִּתְּפֹקֵד הָעָם וְהֵנָּה אִין-שָׁם אִישׁ מִיּוֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד. י וַיִּשְׁלְחוּ-שָׁם הָעֵדָה שְׁנַיִם-עָשָׂר אֶלְפֵי אִישׁ מִבְּנֵי הַחִיל וַיִּצְווּ אוֹתָם לֵאמֹר לָכוּ וְהַכִּיתֶם אֶת-יוֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד לְפִי-חָרֵב וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף. יא וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כָל-זָכָר וְכָל-אִשָּׁה יָדַעַת מִשְׁכַּב-זָּכָר תַּחְרִימוּ. יב וַיִּמְצְאוּ מִיּוֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד אַרְבַּע מְאוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-יָדְעָה אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר וַיָּבֹאוּ אוֹתָם אֶל-הַמַּחֲנֶה שְׁלֵה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. {פ}

יג וַיִּשְׁלְחוּ כָל-הָעֵדָה וַיִּדְבְּרוּ אֶל-בְּנֵי בְנֵימֹן אֲשֶׁר בְּסַלַע רְמוֹן וַיִּקְרְאוּ לָהֶם שְׁלוֹם. יד וַיֹּשְׁבּוּ בְנֵימֹן בָּעֵת הַהִיא וַיִּתְּנוּ לָהֶם הַנָּשִׁים אֲשֶׁר חָיו מִנְּשֵׂי יָבֵשׁ גִּלְעָד וְלֹא-מָצְאוּ לָהֶם כֵּן

- ישראל ניחמו מכעסם על בנימין והרגישו תחושה קשה על ש"נגדע היום שבט אחד מישראל".
- **עתה עמדו בפני בעיה:** איך יוכלו בני בנימין המעטים שנותרו לשקם את שבטם אם הם נשבעו לא לתת להם את בנותיהם לנשים?
- **מציאת פתרון לבעיה תוך כדי קיום השבועה השנייה:** בני ישראל ביררו ומצאו כי אכן היו אנשים שלא הצטרפו אליהם למלחמה – אנשי יבש גלעד.
- בקיימם את שבועתם להמית את המשתמטים מהמלחמה, החיו מהם את הנשים הבתולות כדי לתיתן לבני בנימין לנשים.
- **הבעיה לא נפתרה עד הסוף:** ישראל שלחו לקרוא לשלום לבני בנימין, אשר הסתתרו בסלע רימון, אלא שמספר הנשים שהביאו מיבש גלעד היה ארבע מאות ועל כן נותרו עוד מאתיים מבני בנימין אשר לא נמצאה להם אשה.

הנשים המחוללות בשילה – המשך פתרון השבועה הראשונה (ט"ו- כ"ה):

טו והעם נחם לבנימן כי-עשה יהוה פרץ בשבטי ישראל. טז ויאמרו זקני העדה מה-נעשה לנותרים לנשים כי-נשמדה מבנימן אשה. יז ויאמרו ירשת פליטה לבנימן ולא-ימחה שבט מישראל. יח ואנחנו לא נוכל לתת-להם נשים מבנותינו כי-נשבעו בני-ישראל לאמר ארור נתן אשה לבנימן. { ס } יט ויאמרו הנה חג-יהוה בשלו מימים ימימה אשר מצפונה לבית-אל מזרחה השמש למסלה העלה מבית-אל שכמה ומנגב ללבונה. כ ויצו (ויצו) את-בני בנימן לאמר לכו וארבתם בכרמים. כא וראיתם והנה אם-יצאו בנות-שילו לחול במחלות ויצאתם מן-הכרמים וחטפתם לכם איש אשתו מבנות שילו והלכתם ארץ בנימן. כב והיה כי-יבאו אבותם או אחיהם לרוב (לרוב) אלינו ואמרנו אליהם חנונו אותם כי לא לקחנו איש אשתו במלחמה כי לא אתם נתתם להם כעת תאשמו. { ס } כג ויעשו-כן בני בנימן וישאו נשים למספרם מן-המחוללות אשר גזלו וילכו וישבו אל-נחלתם ויבנו את-הערים וישבו בהם. כד ויתהלכו משם בני-ישראל בעת ההיא איש לשבטו ולמשפחתו ויצאו משם איש לנחלתו. { פ }

כה בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה. { ש }

- זקני העדה נועצו כיצד לפתור את בעיית הגברים הנותרים מבנימין שלא מצאו להם נשים.
- הפתרון שמצאו היה שבזמן שהעם חוגג את חג ה' בשילה יארבו בני בנימין בכרמים, וכשיראו את בנות ישראל מחוללות יצאו לחטוף להם נשים מבין המחוללות. בצורה זו יוכלו לטעון כלפי אבותיהן ואחיהן שאל להם לדאוג להפדת השבועה שנשבעו, שהרי הם לא נתנו להם את הבנות לנשים, אלא הם עצמם (בני בנימין) "חטפו" את הנשים.
- בני בנימין נשמעו לעצה זו, לקחו להם נשים, שבו אל נחלתם והחלו לשקם את שבטם.

שאלה	תשובה
<p>1 כא עפ"י שאלת בגרות השבועה במצפה</p> <p>א. מה היו שני חלקי שבועתם של ישראל במצפה ומה גרם להם להישבע על דברים אלה? ב. מה היתה הסיבה למלחמה באנשי יבש גלעד וכיצד מנעה מלחמה זו את הסכנה שיפקד שבט מישראל?</p>	<p>א. בני ישראל נשבעו: 1. לא לתת את בנותיהם לבנימין לנשים בגלל שבאי הסגרת עושי הנבלה תמכו בידי עוברי העבירה וכדי להיבדל מהשבט החוטא. 2. מי שלא עלה אל ה' המצפה להלחם ברעה שנעשתה בישראל מות יומת מפני שפרשו מהציבור ובכך נעשו שותפים גם הם לדבר עבירה. ב. ישראל בדקו ומצאו שאכן היו אנשי מקום אחד שלא באו להשתתף עמם והיו אלה אנשי יבש גלעד. משום כך נאלצו לקיים את שבועתם, אך מתוך מצב זה מצאו גם את הפתרון לבעיית אי ההמשכיות של בנימין (שנשבעו לא לתת להם את בנותיהם). הפתרון היה שהם החיו את הנשים הבתולות מיבש גלעד ואותן נתנו לבני בנימין לנשים.</p>
<p>2 כא למה יפקד שבט מישראל</p> <p>א. צטט הפסוקים המציינים את העובדה שכעסם הראשון של ישראל על בנימין שכך עד שריחמו על בניהם הנותרים של שבט זה. ב. מה היתה הבעיה הנוספת שנוצרה לאחר שנתנו את הנשים מיבש גלעד לבני בנימין לנשים? ג. "ויאמרו ירושת פליטה לבנימין" ... (י"ז). מהו הדבר הנוסף שהיה חשוב לתת לבני בנימין כדי שלא יחד שמם מישראל מלבד מציאת הפתרון עבורם לגבי נשיאת נשים?</p>	<p>א. "וינחמו בני ישראל אל בנימין אחיו ויאמרו נגדע היום שבט אחד מישראל" (ו'), "ויקראו להם שלום" (י"ג), "והעם נחם לבנימין כי עשה ה' פרץ בשבטי ישראל" (ט"ו). ב. הבעיה שנוצרה היתה שמספר הנשים שהחיו מיבש גלעד לא הספיק כדי להשיא את כל בני בנימין שנותרו ("ולא מצאו להם כן") כי בני ישראל החיו מיבש גלעד ארבע מאות נשים ואילו מספר בני בנימין שנותר בסלע רימון (המקום אליו נמלטו) היה שש מאות (כ', מז). * אמנם היו מבני בנימין בתחילה עשרים ושש אלף ושבע מאות לוחמים ונהרגו עשרים וחמישה אלף, אך כנראה שאלף ומאה הנותרים נהרגו כשהכו ישראל את מי שנמלטו חזרה לתוך הערים (כ', מח). ג. היה חשוב לאפשר לבני בנימין להישאר בנחלתם ולא לתת לבני שבטים אחרים להתיישב בנחלתם, גם אם כרגע מספרם מועט מאד, כדי שבהמשך, כשיתרבה מספרם, תישאר נחלתם</p>

<p>בידם ולא יתערבבו בין שבטים אחרים, וכך לא יכחד שמם מישראל.</p>		
<p>הפתרון שמצאו היה שבזמן שבנות השבטים האחרים יצאו במחולות בחג ה' בשילה (הנחג שם זה שנים רבות), יחטפו להם בני בנימין נשים מתוך הבנות המחוללות לשאתן להם לנשים, ואם יבואו אבותיהן או אחיהן לטעון כלפיהם על כך, יבקשו בני בנימין שיסכימו לתיתן להם כי לא היו להם מספיק נשים מיבש גלעד וכי לא ייחשב להם (לישראל) הדבר כאילו עברו על שבועתם, מפני שלא הם נתנו את בנותיהם אלא אנו (בני בנימין) "חטפנו" אותן לנו.</p>	<p>תאר הפתרון שמצאו ישראל לבעיית אנשי בנימין שנותרו בלי נשים.</p>	<p>3 כא "הנה חג ה' בשילו"</p>

שאלות כלליות ספר שופטים		
שאלה	תשובה	
<p>1</p> <p>ציין מי אמר את הדברים שלפניך ובאיזה הקשר הם נאמרו:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. "דבר סתר לי אליך המלך" 2. "הנה התלת בי" 3. "רבה צבאך וצאה" 4. "ממני תראו וכן תעשו" 5. "ה' עמך גבור החיל" 6. "אם באמת ובתמים עשיתם" 7. "ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם" 8. "השבעו לי פן תפגעו בי אתם" 9. "אל תשמע קולך עמנו פן יפגעו בכם אנשים מרי נפש" 10. "ומדוע לא הצלתם בעת ההיא" 11. "המתנדבים בעם ברכו ה'" 	<ol style="list-style-type: none"> 1. אהוד אמר לעגלון מלך מואב כשרצה להביא לכך ששניהם יישארו בחדר לבד. 2. דלילה אמרה לשמשון כשהפצירה בו לגלות לה את מקור כוחו. 3. געל בן עבד אמר לאבימלך מפני שרצה למרוד בשלטונו. 4. גדעון אמר לשלוש מאות הלוחמים בהדריכו אותם להשתמש בשופרות, בכדים ובלפיידים. 5. המלאך אמר לגדעון כשהתגלה אליו למנותו לשליחות של הושעת ישראל ממדין. 6. יותם אמר לבעלי שכם במסגרת משל יותם. 7. יפתח אמר לזקני גלעד כשביקשו שיעמוד בראש המלחמה נגד עמון לאחר שקודם לכן נתנו יד לגירושו. 8. שמשון אמר לאנשי יהודה כשהבין שהם נאלצים להסגירו אך בקש שלא ימיתוהו. 9. אנשי דן הבהירו למיכה שאם ימשיך לרדוף אחריהם יפגעו הוא ואנשיו. 10. יפתח אמר למלך עמון כחלק מטיעונו לכך שאין להם סיבה לרצות להלחם בישראל. 11. דבורה אמרה בשירתה מתוך רצון לשבח את השבטים שהתנדבו להצטרף למלחמה בכנען. 	
<p>2</p> <p>ציין בקצרה מה אירע במקומות הבאים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. שכם 2. חרושת הגויים 3. נחל שורק 4. קרית יערים 5. הר גריזים 6. סוכות 7. בית אל 	<ol style="list-style-type: none"> 1. בעלי שכם המליכו עליהם את אבימלך. לאחר מכן החלה ביניהם מחלוקת ואבימלך הרג את אנשי שכם. 2. מקום מושבם של יבין מלך כנען וסיסרא שר צבאו (אשר בהם נלחמו דבורה וברק). 3. מקום מושבה של דלילה. המקום בו גרמה לשמשון לגלות מקור כוחו והביאה למאסרו. 4. בני דן לנו בקריית יערים במסעם לכיבוש ליש וקראו למקום מחנה דן. 5. יותם נשא את משלו מראש הר גריזים. 6. אנשי סוכות סירבו לתת מזון ללוחמי גדעון העייפים. 7. א. בית יוסף כבשו את בית אל, ששמה הקדום היה לוז. ב. בני ישראל שאלו בה' בבית אל, מקום הימצאו של ארון הברית באותם ימים, לפני שלושת הקרבות בבנימין, ושם גם בכו לאחר הקרבות. 	
<p>3</p> <p>לפניך 6 שמות של מקומות. ציין בכל אחד מהמקומות שם של אדם מישראל הקשור אליו והסבר בקיצור את הקשר שלו למקום זה.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. עפרה 2. בית לחם 3. צרעה 4. עין חרוד 5. הגבעה בבנימין 6. קדש נפתלי 	<ol style="list-style-type: none"> 1. גדעון בן יואש היה מעפרה. 2. השופט אבצן היה מבית לחם. 3. מנוח, אשתו ובנם שמשון היו מצרעה. מצרעה ואשתאול יצאו בני שבט דן לחפש להם נחלה. 4. גדעון ואנשי חנו בעין חרוד. שם ברר גדעון את שלוש מאות החיילים במבחן המים. 5. האיש הזקן היה מהר אפרים והתגורר בגבעה בבנימין. שם נעשתה הנבלה של פילגש בגבעה. 6. ברק בן אבינעם, שנלחם בכנען, היה מקדש נפתלי. 	
<p>4</p> <p>כתוב באיזה מקום אירע כל אחד מהאירועים הבאים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. לשם ברח יפתח. 2. משם חפץ שמשון לקחת אשה. 3. משם השליכה אשה פלח רכב על ראש אבימלך. 4. הסגרת שמשון לפלשתים. 5. בקיעת המכתש לרוות צמאוונו של שמשון. 6. כיבוש עיר שקטה ובוטחת. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ארץ טוב 2. תמנה 3. תבץ 4. סלע עיטם 5. עין הקורא אשר בלחי 6. ליש 	
<p>5</p> <p>כתוב בקצרה מי היו האישים הבאים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. זבח וצלמונע 2. שמגר בן ענת 	<ol style="list-style-type: none"> 1. מלכי מדין 2. השופט השלישי, לאחר עתניאל בן קנז ואהוד בן גרא. הרג שש מאות פלשתים במלמד הבקר. 	

<p>3. המליכו עליהם את אבימלך בן גדעון. 4. אביו של שמשון. בקש ש"איש האלקים" ייראה גם לפניו. 5. ירובעל הוא גדעון ונקרא כך על שם דברי אביו "ירב בו הבעל". 6. נלחם בסיסרא, שר צבאו של יבין מלך כנען. בקש מדבורה הנביאה לבוא איתו. 7. שפט את ישראל. נזכר לאחר אילון הזבולוני. היו לו ארבעים בנים ושלושים בני בנים רוכבים על שבעים עיירים. 8. מרד באבימלך ונלחם בו, אך לא הצליח. 9. נתנה לסיסרא חלב במקום מים, אפשרה לו לישון והרגה אותו ביתד האהל. 10. הלך לבית לחם כדי לקחת את פילגשו שחזרה לבית אביה. בדרכו חזרה התרחש מעשה פילגש בגבעה. 11. אבי גדעון. 12. שופט מבית לחם. נזכר לאחר יפתח הגלעדי. חיתן את שלושים בניו ושלושים בנותיו.</p>	<p>3. בעלי שכם 4. מנוח 5. ירובעל 6. ברק בן אבינעם 7. עבדון בן הלל 8. געל בן עבד 9. יעל אשת חבר הקיני 10. איש לוי 11. יואש 12. אבצן</p>	
<p>1. מופיע בחלום שסיפר המדייני לרעהו וששמע גדעון והתחזק להוביל את ישראל במלחמה. 2. יותם פנה לאנשי שכם במשל בו הזכיר זית, תאנה, גפן, אטד וארזי הלבנון כדי להביאם להבנת דמותו של אבימלך שהמליכו עליהם ולהבנת כפיות הטובה שנהגו בה כלפי בית אביו. 3. גדעון בקש מה' אות שיושיע בידו את ישראל – שתהיה הגזה לבדה מלאה טל והארץ מסביבה תהיה יבשה. לאחר מכן בקש אות נוסף הפוך. 4. שמשון ענה לדלילה תשובה לא נכונה באשר למקור כוחו ואמר שאם יאסרוהו בעבותים חדשים יסור כוחו. 5. מיכה מינה נער משבט לוי לכהן ב"בית האלהים" שלו במקום בנו, שהיה כהן שם לפניו. 6. אהוד בן גרא היה אטר יד ימינו ודבר זה עזר לו להטעות את המואבים. שבע מאות לוחמים מבני בנימין היו אטרי יד ימינם קולעים באבן אל השערה ולא יחטיאו. 7. מנוח שאל את איש האלקים מה שמו והוא סירב לענות. רק אח"כ התברר למנוח כי היה זה מלאך ה'.</p>	<p>כתוב במשפט אחד את ההקשר בו נזכרו הפרטים הבאים: 1. צליל לחם שעורים 2. משל יותם 3. גזת הצמר 4. עבותים חדשים 5. "ויהי לו הנער לכהן" 6. אטר יד ימינו (2 הקשרים) 7. "למה זה תשאל לשמי"</p>	<p>6</p>
<p>א. 1. פסל מיכה. 2. פילגש בגבעה. 3. מלחמת ישראל בבנימין. ב. שם"א ח': 1. "אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך". 2. רצו מלך שנהיגם כמו שיש בעמים אחרים: "עתה שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגויים". (ישראל הרגישו צורך בהנהגה שתוביל אותם במלחמות ותכוון אותם כראוי. מלך הוא מנהיג שיש לו שושלת ולא צריך לחפש מנהיג בכל פעם מחדש).</p>	<p>באירועים אחדים בספר שופטים נזכר המצב: "בימים ההם אין מלך בישראל". א. ציין שני אירועים מספר שופטים שמוסברים ע"י המצב הזה. ב. ציין שתי סיבות הקשורות בשמואל שהביאו את ישראל לבקש ממנו מלך.</p>	<p>7</p>